

Akran Eğitimi

Eğitimci Eğitimi Rehberi

BM-Avrupa ve Orta Asya Bölgesi
"Genç İnsanların Sağlığının Geliştirilmesi
ve Korunması" Kuruluşlar Arası Grubu
Akran Eğitimi Alt Komitesi

Akran Eğitimi

Eğitimci
Eğitimi
Rehberi

BM-Avrupa ve Orta Asya Bölgesi
"Genç İnsanların Sağlığının Geliştirilmesi
ve Korunması" Kuruluşlar Arası Grubu
Akran Eğitimi Alt Komitesi

Çeviren: Dr.Özge Karadağ

Y-PEER Türkiye Temsilcisi

Semih Ofset

Büyük Sanayi 1. Cad. No:74 İskitler/ANKARA

Tel: 0.312 341 40 75 (pbx) • Fax: 0.312 341 98 98

Kasım 2004, Ankara

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Giriş	10
1.BÖLÜM: AKRAN EĞİTİMİNDE TEORİDEN UYGULAMAYA	15
Akran eğitimi nedir?	16
Neden akran eğitimi?	17
Akran eğitimi için teorik altyapı	18
Nedene dayalı davranış teorisi	19
Sosyal öğrenme teorisi / sosyal bilişsel teori	19
Yeniliklerin yaygınlaştırılması teorisi	19
Katılımlı eğitim teorisi	20
Sağlık inancı modeli	20
BMDK Modeli: Bilgi, Motivasyon, Davranış Becerileri ve Kaynaklar	21
Teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürmek	22
Deneysel öğrenme	22
Rol-oyun (canlandırma) kullanımı	24
Akran eğitimi ; Genç-erişkin ortaklığı	25
Akran eğitimi ; Bulmacanın bir parçası	26
2.BÖLÜM: EĞİTİMCİ EĞİTİMİ İÇİN REHBER BİLGİLER	29
Giriş	30
Eğitimci eğitimi programının kullanımı	31
Eğitimci eğitimi çalıştayının ana unsurları	32
Altı günlük eğitimci eğitimi çalıştayı örneği	34
Hedefler	34
Beklenen sonuç	34
Çalıştay programına bakış:	35
Eğitim programının detaylı açıklaması	37
1.GÜN PROGRAMI	37
1) Çalıştay açılışı	38
2) Eğitimci ve katılımcıların tanışması	39
3) Eğitim öncesi soru formu	41
4) Eğitim yöntemlerinin tanıtımı	41
5) Konu başlığı: Isınma oyunu ve canlandırıcılara giriş	41

---

6) Konu başlığı: Temel kuralların belirlenmesi	45
7) Katılımcıların beklentileri ve kaygıları	46
8) Bu eğitim haftasından ne beklenmeli?	46
9) Konu başlığı: Akran eğitimi - teori ve uygulama	47
10) Konu başlığı: Eğitim programlarında konuya giriş tekniğinin kullanımı	51
11) Konu başlığı: Topluluk önünde konuşabilmek	53
12) Konu başlığı: Takım ruhu ve takım içi güven oluşturan oyun ve uygulamalara giriş	56
13) Konu başlığı: Rol-oyunun kullanımı	60
14) Günlük geribildirim gruplarının seçimi	63
15) Günün özeti	63
2.GÜN PROGRAMI	64
1) Isınma egzersizi	65
2) 1.gün için geribildirim	65
3) Isınma oyunları ve takım ruhu oluşturan uygulamalar	66
4) Konu başlığı: Bilgi paylaşımı yöntemleri.....	67
5) Konu başlığı: Değer ve tutumları belirleme yöntemleri	70
6) Konu başlığı: Toplumsal cinsiyet ve duyarlılığı	79
7) Günün özeti	82
3.GÜN PROGRAMI	83
1) Isınma egzersizi	84
2) 2.gün için geribildirim	84
3) Isınma oyunu.....	84
4) Konu başlığı: Beceri geliştirme yöntemleri.....	85
5) Canlandırıcı	89
6) Konu başlığı: Teşvik edici araç ve yöntemler	89
7) Rol-oyun.....	94
8) Günün özeti	95
4.GÜN PROGRAMI	96
1) Isınma egzersizi	97
2) 3.gün için geribildirim	97
3) Güven oluşturmak.....	97

---

4) Konu başlığı: Risk altındaki genç insanlarla çalışmak	98
5) Günün özeti	103
Grup gezisi	103
5.GÜN PROGRAMI	104
1) Isınma egzersizi	105
2) 4.gün için geribildirim	105
3) Takım ruhu oluşturmak.....	105
4) Konu başlığı: Eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerileri	105
5) Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu	108
6) Konu başlığı: Akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve rehberliği	108
7) Konu başlığı: Danışmanlık ve eğitim.....	111
8) Günün özeti	114
6.GÜNÜN PROGRAMI	115
1) Isınma egzersizi	116
2) 5.gün için geribildirim	116
3) Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu	116
4) Konu başlığı: Akran eğitimi programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi.....	116
5) Konu başlığı: Genç- erişkin ortaklığı	119
6) Üzerinden geçilen konular, geribildirim ve değerlendirme.....	124
7) Kapanış töreni ve sertifikaların dağıtılması	116
3.BÖLÜM: HIV/AIDS KONULU AKRAN EĞİTİMİ ÖRNEĞİ	129
Genel sunum.....	130
Program.....	131
Etkinliklerin kısa açıklaması	132
Soru formu.....	132
Giriş.....	132
Isınma oyunu	133
Temel kurallar	133
Güvenli cinsel ilişki ne anlama gelir?.....	133
Konuk konuşmacı ya da video gösterimi.....	134
HIV/AIDS: Temel bilgiler ve sorular.....	134
Rol-oyun.....	134

Kondom kullanımı.....	135
Soru-cevap bölümü	135
Genel değerlendirme	135
EKLER.....	139
EK 1: Akran eğitimi ile ilgili kaynaklar.....	140
EK 2: Eğitim öncesi - sonrası soru formu ve eğitim kalitesini değerlendirme amaçlı anket örnekleri	156
EK 3: Akran eğitimci ve eğitimci eğitimci beceri değerlendirme formu örneği.....	159
EK 4: Katılımcılar için eğitim notları	162
HIV/AIDS hakkında on gerçek	163
Doğrudan deneyim uygulaması	165
Akran eğitimi ve davranış değişikliği teorileri.....	166
Mahremiyet kareleri	168
Problem ağacı	169
HIV/AIDS hakkında bilgi ölçme soru formu	170
Cinsel yolla bulaşan infeksiyonlara meydan okuma - kolaylaştırıcı için cevap anahtarı	172
Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (A)	174
Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (B)	175
Eşzamanlı kolaylaştırıcılıkta farklı tarzlar	176
Eşzamanlı kolaylaştırıcılık konusunda alıştırmalar.....	177
Etkin genç-erişkin ortaklığı.....	178
Roger Hart'ın katılım merdiveni	179
Genç-erişkin ortaklığının faydaları	181
Etkin genç-erişkin ortaklığı karşısındaki engeller.....	182
Akran eğitimi programının izlenmesi ve değerlendirilmesi	185
Kinsey Cetveli.....	188
EK 5: Ek uygulamalar	189
Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ne anlama gelir?	190
Basın-yayın görüntülerinin çözümlemesi	192
"Bekarlar" hafta sonu partisi	194

Bu rehber kitap; UNFPA (BM Nüfus Fonu) ve UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu) desteği ile BM-Avrupa ve Orta Asya Bölgesi-"Genç İnsanların Sağlığının Geliştirilmesi ve Korunması" Kuruluşlar Arası Grubu, Akran Eğitimi Alt Komitesi tarafından hazırlanmıştır.

Kuruluşlar arası grup; 1999 yılında BM temsilciliklerine teknik destek sağlamak amacıyla kurulmuş olup, gençlerin sağlığının geliştirilmesi ve korunması konusunda BM temsilcilikleri ve diğer ortaklar arasında deneyim paylaşımı ve eylem planları geliştirilmesi yoluyla program rehberliği, eğitim, araştırma, uygulama ve materyal sağlanması alanlarında çalışmalar yürütmektedir.

Grubun üyeleri arasında UNAIDS Sekreterliği, UNDCP, UNDP, UNFPA, UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası temsilcileri yer almaktadır.

Kitap; Robert Zielony, Greta Kimzeke, Srdjan Stakic, Maria de Bruyn tarafından yazılmış olup, Aleksandar Bodirosa genel rehberlik, Sue Pfiffner ise danışman editörlük görevlerini üstlenmişlerdir.

Kitabı basım öncesinde tekrar gözden geçiren David Clarke (UNESCO), Hally Mahler (Family Health International) ve Alanna Armitage (UNFPA)'a teşekkürlerimizi sunarız.

Bu rehber kitap; 2000-2003 yılları arasında Doğu Avrupa ve Orta Asya'da BM tarafından gerçekleştirilen bölgesel eğitim çalıştaylarına katılan akran eğitimcilerin istek ve geribildirimleri doğrultusunda hazırlanmış olup, kitapta yer alan tüm eğitim uygulamaları, sözü geçen çalıştaylarda denenmiş bulunmaktadır.

- Temmuz, 2003

Bu kitapta yer alan görüşlerin UNFPA (BM Nüfus Fonu) ya da UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu)'nun politikalarını tam olarak yansıttığını söylemek doğru olmayacaktır. Her temsilciliğin ilke ve politikaları kendi yönetici kadrosunun kararları doğrultusunda belirlenmekte olup, temsilcilikler bu kitapta yer alan uygulamaları kendi ilke ve politikaları paralelinde yürütmektedir.

GİRİŞ

Akran eğitimi elkitapları dünya çapında pek çok ülkede basılmaktadır. Bu kitaplar genel olarak, akran eğitimcilerin eğitimleri konusunda rehberlik etmeyi ya da akran eğitimi projelerinde genç insanlar ile birlikte yürütülebilecek etkinlikler için çeşitli fikirler sunmayı amaçlamaktadır.

Bu rehber kitap özellikle akran eğitimcilerin eğitimi üzerine odaklanmakta ve beraberinde bir eğitim programı örneği sunmaktadır. Bu örnek program, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da BM temsilcilikleri tarafından ortaklaşa düzenlenen bölgesel eğitim çalıştaylarından edinilen deneyimlere dayanmaktadır.

Bu kitabın, akran eğitimi alanında yeni eğitimciler yetiştiren rehber eğitimciler tarafından kullanımı amaçlanmıştır, ancak eğitim programında yer alan çoğu uygulama 16 yaş ve üstündeki akran eğitimcilerin eğitimi için de kullanılabilir. Yine bazı uygulamalar, akran eğitimcilerin görev aldıkları ve hedef kitlesi 14-20 yaş arasında gençler olan saha çalışmalarında kullanmak için uygun olabilir.

Kitapta sunulan eğitim programı; cinsel sağlık, üreme sağlığı, HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma ve madde bağımlılığı ana temaları çerçevesinde oluşturulmuş, sağlık eğitiminde toplumsal cinsiyet ve kültürel duyarlılık konularına özel önem verilmiştir. Önerilen eğitim teknikleri ve rehber bilgiler, değişik alanlardaki akran eğitimi etkinliklerine de kolaylıkla uygulanabilir.

Bu eğitim programının, yukarıda bahsedilen ana temaların olası tüm çeşitlemelerini kapsadığı düşünülmemelidir. HIV/AIDS hakkında temel bilgiler ek 4'te; bu ve başka konularda yararlı olabilecek bilgileri içeren yayın ve internet sitelerinin detayları ek 1'de bir kaynak listesi şeklinde sunulmuştur.

Bu rehber kitabın; uygulamalı bir eğitim programının yerini tutamayacağını, ancak eğitim çalıştayları için önemli bir destek aracı olacağını vurgulamak gerekir.

Kitap 3 bölümden oluşmaktadır:

- **1.BÖLÜM: AKRAN EĞİTİMİNDE TEORİDEN UYGULAMAYA**

Akran eğitiminin anlamını açıklamanın yanısıra farklı davranış değişikliği teori ve modelleri çerçevesinde akran eğitiminin önemi gözden geçirilmektedir.

- **2.BÖLÜM: EĞİTİMCİ EĞİTİMİ İÇİN REHBER BİLGİLER**

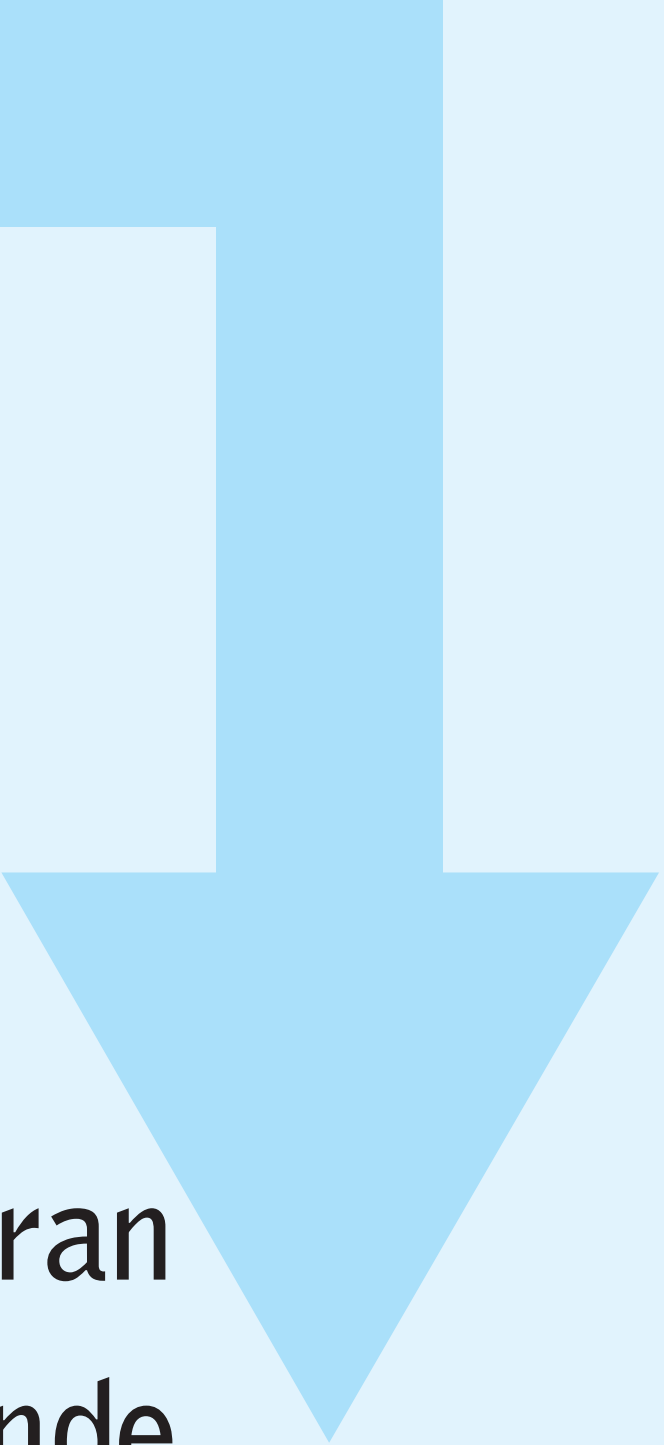
6 günlük eğitimci eğitimi çalışmayı için önerilen programın ana hatları çizilmektedir. Program, her konu başlığı için uygun eğitim uygulamaları ve notlarını içermektedir. Uygulamalar, ileride kolaylıkla uygulanabilmeleri açısından detaylı olarak açıklanmaktadır.

- **3.BÖLÜM: HIV/AIDS KONULU AKRAN EĞİTİMİ ÖRNEĞİ**

Bu bölümde, sahada uygulanabilecek bir akran eğitimi etkinliği için örnek sunulmakta, bir grup ergene uygulanabilecek 3-4 saat süreli HIV/AIDS eğitiminin detayları açıklanmaktadır.

- Ek bölümler, akran eğitimi konusunda bir kaynak listesini açıklamalı olarak içermektedir. Bu geniş kaynak listesi kapsamında; akran eğitimi konusunda rehber kitaplar, araştırmalar, akran eğitimi elkitapları, gençlerin sağlığının korunması ile ilgili programlar, akran eğitimi dergileri ve yararlı internet siteleri yer almaktadır. Ek bölümlerde ayrıca, eğitim öncesi-sonrası soru formu örnekleri, eğitimcilerin eğitim becerilerinin değerlendirilmesi için kullanılan soru formu örneği, HIV/AIDS ve kötüye kullanılan maddeler hakkında temel bilgiler ve diğer eğitim uygulamalarının örnekleri bulunmaktadır.

**Akran
Eğitiminde
Teoriden
Uygulamaya**

1.BÖLÜM

AKRAN EĞİTİMİNDE TEORİDEN UYGULAMAYA

AKRAN EĞİTİMİ NEDİR?

NEDEN AKRAN EĞİTİMİ?

AKRAN EĞİTİMİ İÇİN TEORİK ALTYAPI

Nedene dayalı davranış teorisi

Sosyal öğrenme teorisi / sosyal bilişsel teori

Yeniliklerin yaygınlaştırılması teorisi

Katılımlı eğitim teorisi

Sağlık inancı modeli

BMDK Modeli: Bilgi, Motivasyon, Davranış Becerileri ve Kaynaklar

TEORİK BİLGİYİ UYGULAMAYA DÖNÜŞTÜRMEK

Deneysel öğrenme

Rol-oyun (canlandırma) kullanımı

AKRAN EĞİTİMİ ; GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI

AKRAN EĞİTİMİ ; BULMACANIN BİR PARÇASI

AKRAN EĞİTİMİ NEDİR?

Bu elkitabı çerçevesinde ele alınan akran eğitimi tanımı; "eğitim almış ve istekli genç insanların akranları (yaş, çevre ya da ilgi alanları yönünden benzer genç insanlar) ile birlikte gerçekleştirdikleri, gençlerin bilgi, tutum, inanç ve beceri yönünden gelişmesi ve kendi sağlıklarını koruma bilincini kazanmalarını amaçlayan, resmi olmayan ya da programlanmış eğitimsel etkinlikler" olarak yapılabilir.

Akran eğitimi küçük gruplarla ya da bireysel iletişim yoluyla; okullar, üniversiteler, kulüpler, dini mekanlar, işyerleri, sokaklar ya da sığınaklar gibi gençlerin bulunabileceği pek çok farklı mekanda gerçekleştirilebilir.

Akran eğitimi etkinliklerine örnek olarak:

- o Ortaöğretim öğrencileri ile bilgi yarışması, rol-oyun ya da hikayeler gibi etkileşimli yöntemler kullanarak gerçekleştirilen programlar
- o Gençlik kulübünde sahnelenen tiyatro oyunu ve sonrasında yer alan grup tartışması
- o Bar, disko gibi eğlence yerlerinde genç insanlar ile, sağlıklarını tehlikeye atabilecek riskli davranışlar ve bu konularda bilgi/yardım alabilecekleri yerler hakkında yapılan sohbetler...sayılabilir.

Akran eğitimi farklı amaçlar doğrultusunda, farklı yaş ya da çevrelerden gruplar için kullanılabilir.

Günümüzde akran eğitimi dünya çapında, HIV/AIDS ile savaş ve üreme sağlığı programlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

KELİMENİN ANLAMI

Akran; aynı sosyal gruba dahil insanlar için kullanılan bir kelimedir. Bahsi geçen sosyal grup yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, meslek, sosyo-ekonomik ve/ya sağlık durumu gibi ortak özellikleri temel alabilir.

Eğitim kelimesi ise; bir öğrenme süreci sonrasında bilgi, tutum, inanç ya da davranış yönünden gelişimi tarif etmek amacıyla kullanılmaktadır.

NEDEN AKRAN EĞİTİMİ ?

Genç bir insanın davranışları üzerinde akran grubunun büyük etkisi bulunmaktadır ve bu durum hem riskli hem de güvenli davranışlar için geçerlidir. Akran eğitimi, davranışlar üzerine akran etkisini olumlu yönde kullanmayı amaçlamaktadır.

Akran eğitimcilerinin, hedef gruplarının gözünde kazandıkları takdire değer konum, akran eğitiminin temelinde yatan önemli bir husustur. Akran eğitiminde etkin rol alan genç insanlar; eğitimci ve dinleyici ortak geçmişe ya da müzik anlayışı, popüler etkinlikler, dilin kullanımı, ailesel temalar ve toplumsal roller (öğrencilik, takım arkadaşlığı vb.) bakımından ortak ilgi alanlarına sahip olduğunda bilgi geçişinin daha kolay olduğu gerçeğini vurgulamaktadırlar. Genç akran eğitimcilerin, nasıl davranılması gerektiği konusunda vaaz veren yetkili ya da yargılayıcı konumunda görülme ihtimalleri daha düşüktür. Akran eğitimci daha ziyade, genç olmanın anlamını ve zorluklarını bilen, bazı konularda daha bilgili ve dolayısıyla tavsiyelerde bulunan bir arkadaş olarak algılanmaktadır.

Genç insanların özellikle hassas ya da kültürel olarak tabu sayılan konularda önemli bilgilerin çoğunu akranlarından alması şaşırtıcı değildir.

Akran eğitimi genç insanların kendilerini ilgilendiren konularda etkinliklere katılmaları ve sağlıklarını koruyabilmek için gerekli bilgi ve hizmetlere ulaşabilmeleri için fırsatlar yaratır. Bu yöntem aynı zamanda genç insanlara yetki vermek için önemli bir yol olarak görülmektedir.

AKRAN EĞİTİMİ İÇİN TEORİK ALTYAPI

Bir akran eğitimi programı yürütürken amaç; belirlenen hedef grup için önerilen bir davranış biçimini yerleştirmek ya da riskli bir davranış biçimini ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda en önemli soru, insanların yeni davranış biçimlerini neden ve nasıl benimsediğidir. Sağlık psikolojisi, sağlık eğitimi ve halk sağlığı alanları, bu soruyu açıklamaya yönelik bazı davranış teorilerini ortaya koymaktadırlar. Bu teorilerinin farkında olmak, akran eğitiminin neden etkin ve faydalı bir yöntem olduğunu anlamak açısından önemlidir. Bu teoriler ayrıca, akran eğitimi programlarının planlanması konusunda da yardımcı olabilmektedir.

Aşağıda sıralanan davranış değişikliği teori ve modelleri, akran eğitimi açısından özel önem taşımaktadır.

NEDENE DAYALI DAVRANIŞ TEORİSİ

Bu teoriye göre bir kişinin önerilen bir davranış biçimini benimsemesi şu etkenlere bağlıdır:

o Kişinin söz konusu davranış biçimine karşı tutumu ve bu davranışın sonuçları hakkındaki inancı. Örneğin; Gebelikten korunma yöntemlerini kullanmanın kendisi için yararlı olduğunu düşünen genç bir kadın, bu yöntemleri kullanmak konusunda olumlu bir tutum takınacaktır.

o Kişinin konu hakkındaki öznel (kişisel) görüşü ve içinde bulunduğu topluma göre olan kaideler, başka bireylerin kişinin söz konusu davranışı hakkındaki düşünceleri ve kişi için önemli olan bireylerin bu davranışı onaylayıp onaylamadığı.

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...bu kavram şu açılardan geçerli olmaktadır;

o Genç insanların tutumları, akranlarının düşünce ve davranışlarını nasıl algıladıkları ile doğrudan ilişkilidir.

o Saygı duydukları akran eğitimcilerinin beklentileri, genç insanları önemli ölçüde istenen davranışlara sevk edebilir.

SOSYAL ÖĞRENME TEORİSİ / SOSYAL BİLİŞSEL TEORİ

Bu teorinin temelleri, Psikolog Albert Bandura'nın çalışmalarına dayanmaktadır. Bandura, insanların aşağıdaki şekillerde öğrendiklerini öne sürmüştür:

- Kişinin kendisini bir tuttuğu insanları gözlemesi ve örnek alması ile dolaylı yoldan (örneğin genç insanların akranlarının davranışlarını gözlemesi ve örnek alması); ve
- Belirli bir davranış biçimi için gerekli becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitim yoluyla.

Bu durum, söz konusu davranışın uygulanması sırasında çıkabilecek engelleri aşma becerisini de içermektedir ve kişisel yeterlilik olarak adlandırılabilir. Örneğin; doğru kondom kullanımını anlatmanın yanında uygulama yoluyla pekiştirmek, eğitim alan kişinin cinsel eşi ile korunma yöntemlerini konuşurken özgüvenini arttıran önemli bir etkinliktir.

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...bu teori, etkileşimli deneysel öğrenme yöntemlerinin önemini göstermektedir ve akran eğitimciler, gençler için önemli örnek teşkil edebilirler.

YENİLİKLERİN YAYGINLAŞTIRILMASI TEORİSİ

Bu teori, davranış değişikliği konusunda sosyal etkinin önemli rolü olduğunu öne sürmektedir ve bir toplumdaki görüş liderlerinin davranış değişikliği konusundaki rolü bu teorinin temelini oluşturmaktadır.

Lider kişilerin grup normları ya da gelenekleri üzerindeki etkisi, genellikle kişiler arası etkileşim ve tartışmalar sonucu görülmektedir.

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...bu teoriye göre akran eğitimcilerin, hedef kitle için güvenilir görüş liderleri arasından seçilmesi gerekmektedir. Görüş liderlerinin eğitimci olarak rolü özellikle, planlı etkinlikler yoluyla ulaşılması zor, ancak günlük sosyal iletişim ile ulaşılacak hedef kitleler için önemlidir.

AKRAN EĞİTİMİ İÇİN TEORİK ALTYAPI

KATILIMLI EĞİTİM TEORİSİ

Bu teoriye göre davranış değişikliğinin anahtarı, davranış ile ilgili sorundan etkilenen kişilerin güçlendirilmesi ve etkinliklere tam katılımının sağlanmasıdır

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...bu teorinin önemi açıktır: Akran eğitimi savunan pek çok kişiye göre bir akran eğitimi programının başarılı olabilmesi için, akranların kendileri hakkında düzlemsel alanda konuşabilmeleri ve bir eylem planı oluşturmaları gerekmektedir.

SAĞLIK İNANCI MODELİ

Sağlık İnancı Modeli 1950'li yılların başında; Godfrey Hochbaum, Stephen Kegels ve Irwin Rosenstock isimli sosyal psikologlar tarafından geliştirilmiştir. Bu model özellikle kişiler tarafından algılanan duyarlılık, algılanan engeller ve algılanan faydalar açısından sağlık davranışlarının belirlenmesi ve açıklanması için kullanılmıştır.

Bu modele göre; kişinin bir hastalığı engelleme ya da iyi olma isteği varsa ve kişi, belirli bir davranışın söz konusu hastalığı önleyeceğine inanıyorsa, o davranışa karşı olumlu tutum takınacaktır.

Bu davranış değişikliği modeli ne yazık ki alışkanlıklar, tutumlar ve duygular gibi etkenleri yeteri kadar göz önüne almamaktadır, bu nedenle akran eğitimi çalışmaları açısından faydalı bir model olmasına rağmen kültür, sosyal etki, sosyo-ekonomik durum, kişisel deneyimler gibi davranış üzerinde etkili diğer faktörlerin de üzerinde durulmalıdır.

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...sağlık inancı modelinin en geçerli kavramları; önerilen davranış için kişi tarafından algılanan engeller ya da davranışın maddi ve manevi bedelleridir. Bu bağlamda akran eğitimci; yanlış bilgilerin düzeltilmesi, teşvik ve destek yoluyla belirli bir davranış için akranları tarafından algılanan engelleri azaltabilir. Örneğin; genç insanların, gizlilik esasına saygı gösterilmediğini düşündükleri için yerel sağlık merkezinden yararlanmadıkları bir durumda akran eğitimci, gençlik dostu hizmetler konusunda akranlarını bilgilendirerek, doğru sağlık hizmetine ulaşılması önündeki engelin aşılmasına yardımcı olabilir.

BMDK MODELİ: BİLGİ, MOTİVASYON, DAVRANIŞ BECERİLERİ VE KAYNAKLAR

BMDK modeli sağlıklı ilgili davranışları açık ve detaylı bir biçimde göstermekte ve değişik kültürlere uygulanabilirlik açısından bu rehberin büyük bir bölümü için temel oluşturmaktadır. Bu model özellikle riskli davranışların belirlenebilmesi için kullanılan bilgi (ne?), motivasyon (neden?), davranış becerileri (nasıl?) ve kaynaklar (nerede?) üzerine odaklanmaktadır. Örneğin; doğru kondom kullanımının HIV geçişini engellediğini bilen genç bir insan, kondom kullanımı konusunda istekli ve kondomun doğru kullanımı konusunda bilgi sahibi olmasına rağmen kondom bulmakta ya da almakta sorun yaşıyor olabilir.

Bu örnek, "Kaynaklar" kavramının bu modele eklenme nedenini açıklamaktadır.

AKRAN EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE...

...BMDK modeline ait dört kavramın hepsini içermeyen bir program, riskli davranışların azaltılması ve sağlıklı yaşam tarzlarının benimsenmesi için gerekli öğelerden genellikle yoksun kalmaktadır.

Örneğin gençlere yönelik bir program gebelikten korunma yöntemlerini kullanmanın gerekliliğini açıklıyor ve yöntemler hakkında bilgi veriyor, ancak yöntemlerin doğru kullanımı konusunda uygulama içermiyor olabilir. Bu durumda katılımcılar ne yapmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olurken, yöntemleri nasıl uygulayacakları konusunda yetersiz donanıma sahip olacaklardır. Benzer şekilde, sağlıklı davranışlar konusunda katılımcılara bilgi ve uygulama olanağı veren, ancak bu davranış biçimlerinin tercih edilmesi için yeterli duygusal ve entellektüel nedenleri sunmayan ve dolayısıyla istenilen sonucun alınamayacağı programlar da olabilir. "Kaynaklar", "Bilgi"nin bir alt başlığı sayılabilesine rağmen, akran eğitimleri dışında genç insanları, uygun kaynak ve hizmetlere nasıl ulaşacakları konusunda bilgilendirmek önemlidir. Gençlik dostu klinikler, danışmanlık hizmetleri, HIV / CYBİ (cinsel yolla bulaşan infeksiyonlar) ve gebelik testi / takibi ile ilgili programlar ve malzemeler (kondom, diğer koruyucu malzemeler) kaynaklara örnek olarak verilebilir.

TEORİK BİLGİYİ UYGULAMAYA DÖNÜŞTÜRMEK

Eğitimci eğitimi ya da akran eğitimi sırasında teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürürken yöntemsel bazı temel bilgiler göz önünde bulundurulmalıdır. En önemlileri arasında; deneyim ve gözleme dayalı öğrenme (deneysel öğrenme), katılımlı yöntemler ve dramanın kullanımı sayılabilir.

DENEYSEL ÖĞRENME

Eski bir deyiş vardır; "Bana anlatırsan...unuturum, bana gösterirsen...hatırlarım, beni de katarsan...anlarım."

Bir eğitime, katılımcıların kendi deneyimlerini de paylaşacakları şekilde aktif katılımlarını sağlamak önemlidir. Bu tür deneysel öğrenmeler anında geribildirim sağlayarak, katılımcılara becerilerini geliştirme imkanı tanır. Bu yolla, akran eğitimi etkinliklerinde bulunmadan önce pek çok eğitim uygulaması ve yöntemini deneyerek tanıma şansı da yakalanmış olmaktadır.

Bu kitapta sunulan eğitimci eğitimi örneği, katılımlı yöntemleri içeren deneysel öğrenme modelini temel almaktadır. Bu modelin 4 ögesi; **doğrudan deneyim** (öğrencilerin bir deneyim yarattıkları etkinlik biçimi), **deneyim üzerine yansıtma**, **genelleme** (çıkarılan dersler) ve **öğrenilenleri uygulama** şeklinde sıralanabilir. Bu dört öge, bir sonraki sayfada özetlenmiştir

DOĞRUDAN DENEYİM

(EĞİTİMCİ ETKİNLİĞİ / UYGULAMAYI TANITIR VE DETAYLI OLARAK AÇIKLAR)

KATILIMCILAR:

- BEYİN FIRTINASI
- ROL-OYUN VE HİKAYE ANLATIMI
- KÜÇÜK GRUP TARTIŞMASI
- VAKA ÇALIŞMASI
- OYUN VE RESİM ÇİZME GİBİ ETKİNLİKLERE KATILIRLAR.

UYGULAMA

İLERİ BASAMAKLAR
(EĞİTİMCİ ÖNERİLER
SUNAR)

KATILIMCILAR:

- BİLGİ / BECERİLERİ KENDİ YAŞAMLARINDA NASIL KULLANABİLECEKLERİ
- BİLGİ / BECERİLERİ KULLANARAK GÜÇLÜKLERİ AŞMA YOLLARI
- BİLGİ / BECERİLERİN KULLANIMININ TAKİBİ ÜZERİNE TARTIŞIRLAR.

YANSITMA

DÜŞÜNCELER / DUYGULAR
(EĞİTİMCİ TARTIŞMAYI
YÖNETİR)

KATILIMCILAR:

- SORULARI YANITLARLAR
- UYGULAMA HAKKINDA FİKİRLERİNİ PAYLAŞIRLAR
- ANA SONUÇLARI BELİRLERLER

GENELLEME

ÇIKARILAN DERSLER
(EĞİTİMCİ BİLGİ VERİR;
BENZERLİKLERİ VE
FARKLILIKLARI GÖSTERİR;
ÖZETLER)

KATILIMCILAR:

- KENDİ SONUÇLARINI SUNAR VE
- GENEL SONUÇLARA VAR-MAYA ÇALIŞIRLAR.

TEORİK BİLGİYİ UYGULAMAYA DÖNÜŞTÜRMEK

ROL-OYUN (CANLANDIRMA) KULLANIMI

Akran eğitimi; beyin fırtınası, küçük grup tartışması, vaka çalışması, küçük yarışmalar gibi pek çok katılımlı yöntem içerir. Çok sık kullanılan bir diğer yöntem ise rol-oyundur. İyi yapılandırılmış ve inandırıcı bir rol-oyun, sağlık eğitimi programlarında bazı önemli hedeflere ulaşmak konusunda oldukça yardımcı bir yöntemdir.

Rol-oyun:

- **bilgi sağlar:** Rol-oyun, mizah ve gerçek yaşamı yansıtan dramalar yoluyla bilgi aktarmak için tercih edilebilecek bir yöntemdir. Bu yöntem eğitimcilerle, insanlar arasında yayılan yanlış inançları gösterebilme ve bu inançları yıkabilme olanağı tanır. Rol-oyunda katılımcılar, gerçek hayatta konuşmaktan rahatsızlık duydukları sorunları daha rahat tartışabilmektedirler.

- **harekete geçirir:** Rol-oyun, yanlış alınan kararlar ve riskli davranışlar sonucunda karşılaşılan yaşam güçlükleri ve içinden çıkılması zor psikososyal durumları etkin olarak yansıtabilir. Örneğin istenmeyen bir gebelik ya da HIV/AIDS de dahil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için pozitif test sonucu gibi yaşam gerçekleri ortaya konulabilir ya da sevilen bir yakına acı bir haber vermenin güçlükleri gösterilebilir. İyi yapılandırılmış rol-oyunlar seyircilerin duygu ve düşüncelerini derinden etkileyerek, belli konularda tutumlarını gözden geçirmelerini sağlayabilmektedir.

- **beceri kazandırır:** Rol-oyunlar davranış biçimlerini etkileyebilme gücüne sahiptir. Bu yöntemle uzlaşabilme, reddedebilme, karar verebilme gibi becerilerin yanında, doğru kondom kullanımı gibi pratik deneyimler de kazandırılabilir.

- **kaynaklara ulaşım için köprü kurar:** Rol-oyunlar belirli bir toplum içinde varolan hizmetler ve bu hizmetlerin özellikleri (genç insanlara yönelik olup olmadıkları, gizlilik kurallarına uyulup uyulmadığı vs.) konusunda katılımcıları bilgilendirebilmektedir.

Tüm bu nedenlerle, akran eğitimlerinde rol-oyun yöntemi için yeterli süre ayrılmalı ve akran eğitimciler rol yapma becerileri konusunda eğitilmelidirler.

Rol-oyun teknikleri konusunda detaylı bilgi için 2.Bölüme bakınız.

AKRAN EĞİTİMİ ; GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI

Akran eğitimi, genç-erişkin ortaklığının bir örneği olarak görülmelidir: Kaliteli bir akran eğitimi aslında, programın amaçlarına ulaşabilmesi için gençlerin ve erişkinlerin birlikte çalışabilmesi anlamına gelir.

Genç-erişkin ortaklıkları; gençlerin kendilerine yönelik programlara etkin olarak katılma ve kendilerini etkileyen politikalar konusunda söz sahibi olma haklarından ileri gelmektedir. Ayrıca, gençlerin sağlık eğitimi konusunda geliştirilen başarılı programlar; hedef kitlenin programın oluşum aşamasına katılımının, programın etkinliği ve sürekliliği açısından çok önemli olduğunu göstermiştir. Bu yolla oluşturulan programlarda, hedef kitlenin özel ihtiyaç ve beklentilerine daha iyi cevap verilebilmekte ve kullanılan yaklaşım yöntemleri daha ilginç ve çekiçci olmaktadır.

Tüm bu nedenlerle, gençlere yönelik bir akran eğitimi projesi geliştirirken ve uygularken etkin bir genç-erişkin ortaklığı kurmak, programın genel başarısı için özel önem taşımaktadır.

Etkin bir genç-erişkin ortaklığının ana öğeleri; 2.Bölümde detaylı olarak belirtilmiştir.

AKRAN EĞİTİMİ ; BULMACANIN BİR PARÇASI

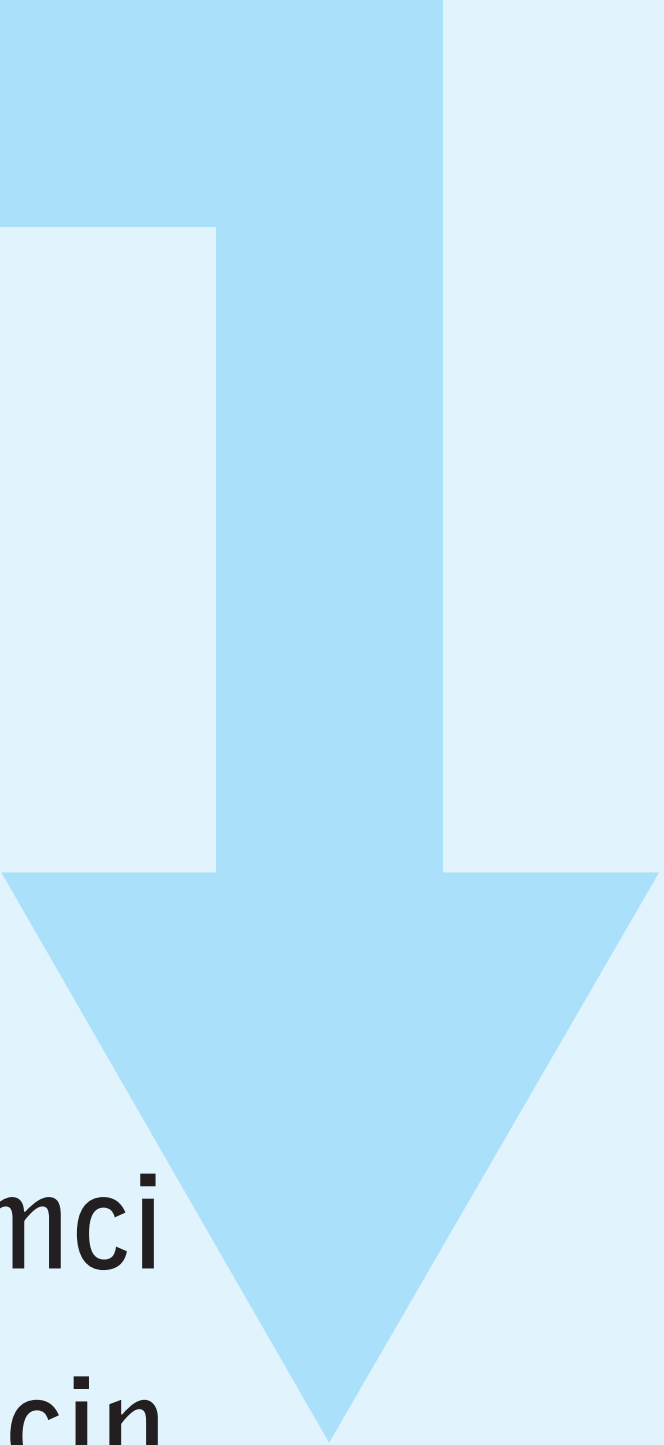

Akran eğitimi; genç insanların, HIV/AIDS de dahil olmak üzere cinsel yolla bulaşan infeksiyonlardan korunma yoluyla cinsel sağlığı ve üreme sağlığını koruma, madde kullanımını engelleme ve diğer sağlık konularını içeren büyük bir bulmacanın bir parçası olarak düşünülebilir. Akran eğitimi programları, sağlık hizmeti veren merkezler ve diğer kurumları da içine alacak biçimde geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. İyi tasarlanmış akran eğitimi programları; değişik kurum ve kuruluşların birbirlerini tamamlayacakları, gerektiğinde birlikte çalışabilecekleri ya da birbirlerini önerebilecekleri şekilde kurumlar arası bağlantılar sağlar. Bu sebeple akran eğitimi, toplumun tümünü içine alacak bir çaba ve yaklaşımın parçası olmalıdır. Örneğin; okul öğretmenleri tarafından verilen sağlık eğitimi, kondom kullanımına yönelik basın-yayın kampanyaları, kliniklerde sağlık çalışanlarının hizmetleri ya da sosyal hizmet uzmanlarının okul dışı gençlere ulaşma çabaları sırasında akran eğitimi yardımcı / tamamlayıcı bir yaklaşım yöntemi olarak kullanılabilir.

---

1 Zielony, R. and Lewis, T. 1993 personal communication. Adaptation of the IMB Model. Fisher, J.D. and Fisher, W.A. 'Changing AIDS Risk Behavior', Psychological Bulletin, 11, 455-474, 1992.

2 de Bruyn, M. Gender or sex: who cares? Notes for training of trainers. Chapel Hill, Ipas, 2002.

**Eğitimci
Eğitimi İçin
Rehber
Bilgiler**

---

2. BÖLÜM EĞİTİMCİ EĞİTİMİ İÇİN REHBER BİLGİLER

GİRİŞ

EĞİTİMCİ EĞİTİMİ PROGRAMININ KULLANIMI

EĞİTİMCİ EĞİTİMİ ÇALIŞTAYININ ANA UNSURLARI

ALTI GÜNLÜK EĞİTİMCİ EĞİTİMİ ÇALIŞTAYI ÖRNEĞİ

Hedefler

Beklenen sonuç

ÇALIŞTAY PROGRAMINA BAKIŞ

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

GİRİŞ

Bu bölümde yaklaşık olarak 25 katılımcıya yönelik hazırlanmış, altı günlük eğitimci eğitimi çalışmayı örneği sunulmaktadır.

Önerilen program; Doğu Avrupa ve Orta Asya'da, BM-Avrupa ve Orta Asya Bölgesi-"Genç İnsanların Sağlığının Geliştirilmesi ve Korunması" Kuruluşlar Arası Grubu tarafından yürütülen bir seri bölgesel eğitim çalıştıyından edinilen deneyimlere dayanarak hazırlanmıştır.

EĞİTİMCİ EĞİTİMİ PROGRAMININ KULLANIMI

Bu kitapta sunulan eğitimci eğitimi programı, katılımcıların akran eğitimci eğitimlerinde de kullanabilecekleri çeşitli eğitim uygulamalarını içermektedir. Önerilen uygulamalar, hedef kitle olan genç insanlara yönelik saha çalışmalarında da kullanılabilir, ancak programda yer alan diğer uygulamalar akran eğitiminin tüm seviyeleri için uygun olmayabilir ve sadece erişkin eğitimcilerin eğitimi için kullanılmalıdır. Kitapta yer alan uygulamaların açıklamaları, uygun hedef kitle bilgilerini de içermektedir.

Program kapsamında açıklanan çoğu konu ve yöntemin yanında eğitim notlarına yer verilmiştir. Bu notlar; belli konuların neden önemli olduğunu ya da kullanılan yöntemlerin akran eğitimi hedeflerine ulaşmada nasıl katkı sağladığını anlamaya yardımcı bilgiler içermektedir.

Eğitim programının sunduğu bilgi ve becerilere ek olarak diğer katılımcılar ile sosyalleşmek, eğitim deneyiminin önemli bir parçasıdır. Akşam saatlerinde katılımcılara; birlikte yemek yiyebilecekleri, deneyimlerini, kültürlerini ve değişik becerilerini paylaşabilecekleri, oyun oynayıp, şarkı söyleyebilecekleri olanaklar sağlanmaya çalışılmalıdır. Bu tür bir iletişim olanağı sağlanması, katılımcılar için önemli bir bağlanma deneyimi olacaktır. 6 günlük bir eğitim programının yarım gününü bir grup gezisine ayırmak, katılımcılara eğitimin yapıldığı mekanın dışında bir iletişim imkanı verdiğiinden iyi bir fikirdir.

EĞİTİMCİ EĞİTİMİ ÇALIŞTAYININ ANA UNSURLARI

İdeal bir eğitimci eğitimi programı modeli bulunmamaktadır, ancak aşağıda sıralanan ana öğeler göz önüne alınmalıdır:

- Akran eğitiminin yararları ve karşılaşılan engeller de dahil olmak üzere akran eğitiminin temel mantığını belirlemek.

İleride akran eğitimci yetiştirecek olan eğitimcilerin akran eğitimine aşina olmaları beklenirse de, eğitim öncesinde bu yaklaşım kavramı gerek olumlu yönleri gerekse karşılaşılabilecek olumsuzluklar yönünden etraflıca değerlendirilmelidir.

- **Beceriye dayalı sağlık eğitimi ve davranış değişikliği yöntemleri konusunda temel bilgilerin sağlanması.** Akran eğitimi bilgi paylaşımının ötesinde davranış değişikliğini hedeflemektedir. Etkin bir akran eğitimi programının tüm unsurlarını içeren bir eğitim verilebilmesi için beceriye dayalı sağlık eğitiminin, davranış değişikliği yöntemlerinin ve bunların akran eğitimi ile bağlantılarının öğrenilmesi gerekmektedir.

- **Program içeriği hakkında temel bilgilerin sağlanması.** Akran eğitimci yetiştirecek olan eğitimciler; program kapsamındaki sağlık konuları hakkında temel bilgilere sahip olmalı ve akran eğitimcilerin eğitimi ya da saha çalışmalarında rehberlikleri sırasında karşılaşılabilecekleri program içeriği ile ilgili sorulara yeterli yanıtları verebilmelidirler.

- **Toplumsal cinsiyet temelli değer ve hükümler de dahil söz konusu tüm sağlık konuları hakkında kişisel değerlerin belirlenmesi.** Akran eğitimci yetiştirecek olan eğitimcilerin önce kendi değerlerinin farkında olmaları gerekir ki akran eğitimcilere de kendi değerlerini anlamaları konusunda yardımcı olabilsinler. Kişisel olarak kendinin farkında olma sürecini yaşamamış olan eğitimcilerin, eğitim verdikleri grubu yönlendirmeleri de zor olacaktır.

- **Rol-oyun vb. eğitim yöntemleri konusunda beceri gelişimi.** Beceri geliştirme, akran eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır. İyi bir akran eğitimi programının, beceri gelişimi açısından rol-oyun yöntemini içermesi beklenir, ancak iyi yapılandırılmış ve inandırıcı rol-oyunlar belli bir eğitimi gerektirmektedir.

- **İletişim ve grup çalışması becerileri konusunda eğitim.** Bir eğitim programı yürütmek ve bir grup katılımcı ile etkileşim içinde çalışmak, iletişim yöntemleri konusunda bilgili olmayı gerektirir. En iyi eğitim biçimi örneklere dayalı eğitim olduğundan, geleceğin eğitimcileri olacak katılımcıların iletişim tekniklerini ve grup çalışmalarını örnek almaları beklenir.

• **Akran eğitimi programlarının planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi için temel bilgilerin sağlanması.** Bir akran eğitimi programının planlanması ve yürütülmesi sadece proje yürütücüsünün sorumluluğu olarak algılanmamalıdır. Eğitimci eğitimcileri ve akran eğitimciler de dahil projede görev alan her birey; proje ihtiyaçlarının belirlenmesi, izleme ve değerlendirme konularında temel bilgilere sahip olmalıdır. Eğitimci eğitimcileri ayrıca, akran eğitimcilerin seçimi, rehberliği ve desteklenmesi konularında bilgiye ihtiyaç duyarlar.

• **Risk altındaki genç insanlara ulaşmak için stratejilerin belirlenmesi.** Akran eğitimi; kolaylıkla ulaşılabilir gençler için eğitim amaçlı kullanılabileceği gibi belirli bir konuda risk altında bulunan ve ulaşılması güç gençlere ulaşma yöntemi olarak da kullanılabilir. Eğitimcilerin; aday akran eğitimcileri, risk altındaki grupların ihtiyaçları ve bu gruplarla çalışma yöntemleri konusunda bilgilendirmeleri gerekmektedir.

• **Akran eğitimi kaynaklarına yönlendirme.** Eğitimciler; akran eğitimi konusunda bilgilerini tamamlayacak akran eğitimci eğitime yönelik rehberler, akran eğitimi veya davranış değişikliği konusunda kitaplar ya da üreme sağlığı, HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, madde bağımlılığı vb. akran eğitimi konuları ile ilgili kaynaklara aşina olmalı, eğitimci eğitimi çalıştaylarında bu kaynaklara ulaşım olanaklarından bahsetmelidirler.

• **Gençlere yönelik sağlık hizmetlerine yönlendirme.** Akran eğitimi programları dar bir çevrede değil, değişik kaynakların yer aldığı geniş bir çerçevede tasarlanmalıdır. Eğitimciler kendi bölgelerinde varolan bilgi kaynakları, eczaneler ya da klinikler gibi yardımcı hizmetlerden haberdar olmalı ve bu hizmetler konusunda detaylı bilgileri akran eğitimi programı içine dahil etmeli, bunun yansısı hem akran eğitimcileri hem de içinde buldukları toplumun diğer bireylerini bu hizmetlere ulaşım konusunda yönlendirebilmelidirler.

ALTI GÜNLÜK EĞİTİMCİ EĞİTİMİ ÇALIŞTAYI ÖRNEĞİ

HEDEFLER

Bu kitapta sunulan eğitimci eğitimi çalıştayının ana hedefi; akran eğitimci yetiştirecek eğitimcilerin, bu amaçla eğitim programları geliştirebilme ve yürütebilme kapasitelerini artırmaktır.

Sunulan çalıştayın daha alt hedefleri katılımcıların:

- *Beceriye dayalı sağlık eğitimi ve ilgili akran eğitimi yöntemlerini kavramaları;*
- *HIV/AIDS de dahil cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında doğru bilgilere sahip olmaları;*
- *Gençlerin sağlık eğitimi ile ilgili kişisel değer ve tutumlarının farkında olmaları;*
- *İletişim ve grup çalışması becerilerini geliştirmeleri;*
- *Akran eğitimcilerin eğitimi sırasında kullanılacak çeşitli katılımlı yöntemleri uygulama becerisi kazanmaları; ve*
- *Akran eğitimi programı geliştirilmesi konusunda temel bilgilere sahip olmaları şeklinde sıralanabilir.*

BEKLENEN SONUÇ

Akran eğitimcilere yönelik eğitim programı geliştirip yürütebilecek, donanımlı ve kendine güvenen eğitimciler yetiştirmek.

2.Bölüm-Eğitimci Eğitimi için Rehber Bilgiler
ÇALIŞTAY PROGRAMINA BAKIŞ:

1.GÜN	2.GÜN	3.GÜN
Çalıştay açılışı	Isınma egzersizi	Isınma egzersizi
Eğitimci ve katılımcıların tanışması	1.gün için geribildirim	2.gün için geribildirim
Eğitim yöntemlerinin tanıtımı	Isınma oyunları ve takım ruhu oluşturan uygulamalar	Isınma oyunları ve takım ruhu oluşturan uygulamalar
Isınma oyunu ve canlandırıcılara giriş	Bilgi paylaşımı yöntemleri	Beceri geliştirme yöntemleri
Temel kuralların belirlenmesi	Değer ve tutumları belirleme yöntemleri	Teşvik edici araç ve yöntemler
Katılımcıların beklentileri	Toplumsal Cinsiyet bilinci ve duyarlılığı	Rol-oyun
Bu eğitim haftasından ne beklenmeli?	Günün özeti	Günün özeti
Akran eğitimi - teori ve uygulama		
Eğitim programlarında konuya giriş tekniğinin kullanımı		
Takım ruhu ve takım içi güven oluşturan oyun ve uygulamalara giriş		
Rol-oyunun kullanımı		
Günlük geribildirim gruplarının seçimi		
Günün özeti		

ÇALIŞTAY PROGRAMINA BAKIŞ:

4.GÜN	5.GÜN	6.GÜN
Isınma egzersizi 3.gün için geribildirim Güven oluşturmak Risk altındaki genç insanlarla çalışmak Günün özeti Grup gezisi	Isınma egzersizi 4.gün için geribildirim Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu Eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerileri Akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve rehberliği <ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitimi için farklı modeller • Akran eğitimcilerin seçimi ve rehberliği • Akran eğitimciler arası iç ilişkileri düzenlemek Danışmanlık ve eğitim Günün özeti	Isınma egzersizi 5.gün için geribildirim Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu Akran eğitimi programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi Gençlerin, programın oluşturulma aşamasına katılımı Geribildirim ve değerlendirme Kapanış töreni ve sertifikaların dağıtılması

1.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Çalıştay açılışı	
2	Eğitimci ve katılımcıların tanışması	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesine olanak sağlamak
3	Eğitim öncesi soru formu	Değerlendirme araçlarını tanıtmak
4	Eğitim yöntemlerinin tanıtımı	Çalıştay hedeflerini açıklamak Deneysel öğrenme kavramını tanıtmak
5	Konu başlığı: Isınma oyunu ve canlandırıcılara giriş <ul style="list-style-type: none"> • Alkış döndürme • Top atma-isim oyunu 	Katılımcıların birbirlerini tanımalarını ve ısınma oyunlarının amacını anlayarak, kullanımları konusunda deneyim kazanmalarını sağlamak
6	Konu başlığı: Temel kuralların belirlenmesi	Çalıştay süresince uyulması beklenen temel kurallar konusunda fikir birliğine varmak Akran eğitimlerinde genellikle uygulanan temel kuralları gözden geçirmek
7	Katılımcıların beklentileri ve kaygıları	
8	Bu eğitim haftasından ne beklenmeli?	Katılımcıların eğitim çalıştayından genel olarak beklentilerini ortaya koymak
9	Konu başlığı: Akran eğitimi - teori ve uygulama <ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitimi: Nedir? Neden kullanılmaktadır? • Teori- uygulama • Bilgi, motivasyon, davranış becerileri ve kaynaklar 	Katılımcıların akran eğitiminin amacı ve doğasını anlamalarını sağlamak Katılımcıların davranış değişikliği mekanizmaları ve bu mekanizmaların akran eğitimindeki yeri konusunda aydınlatmak
10	Konu başlığı: Eğitim programlarında konuya giriş tekniğinin kullanımı <ul style="list-style-type: none"> • Sağlığımıza ne kadar dikkat ediyoruz? 	

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

1.GÜN (devamı)

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
11	Konu başlığı: Topluluk önünde konuşabilmek <ul style="list-style-type: none"> • Topluluk önünde konuşma becerileri • 30 saniyelik şöhret	Katılımcılara topluluk önünde konuşma ve kolaylaştırıcılık becerilerini tanımlamak ve uygulama yapma olanağı sunmak
12	Konu başlığı: Takım ruhu ve takım içi güven oluşturan oyun ve uygulamalara giriş <ul style="list-style-type: none"> • Hareketli heykeller • İnsan düğümü • A, ben de oradaydım	Katılımcıların, eğitimlerde takım ruhu oluşturma önemini kavramalarını ve uygun yöntemler konusunda deneyim kazanmalarını sağlamak
13	Konu başlığı: Rol-oyun kullanımı <ul style="list-style-type: none"> • Rol-oyun devri	Sağlık eğitimi için büyük önem taşıyan rol-oyun yöntemini tanıtmak
14	Günlük geribildirim gruplarının seçimi	Bir izleme ve değerlendirme aracını tanıtmak
15	Günün özeti	

1. ÇALIŞTAY AÇILIŞI

Çalıştay, ev sahibi kuruluşun üstleneceği kısa bir açılış konuşması ile başlayabilir. Söz konusu kuruluş böylece proje hakkında genel olarak bilgi verebilme, katılımcılar da eğitim programı ya da konaklama, yemekler vb. konularda detaylı bilgi edinebilme şansını yakalamış olurlar.

EĞİTİM NOTU

Açılış bölümü ev sahibi kuruluşun özelliklerine ya da yerel geleneklere göre değişiklik gösterebilir. Bazı açılış törenleri çok geleneksel ya da çok resmi şekilde düzenlenebilir ve katılımcıların bazen ilgilerini çekmeyen konuşmaları sessizlik içinde ardı ardına dinlemeleri gerekir. Bu gibi durumlarda genç insanlar genellikle sıkılır ve çalıştayın geri kalanını da aynı şekilde devam edebileceği endişesini duymaya başlarlar. Bu nedenle sözü edilen durumlar mümkün oldukça engellenmeye çalışılmalıdır. Çalıştayın bu ilk bölümünde katılımcılara söz hakkı verilmesi ya da en azından kendilerini tanıtmalarına olanak sağlamak yararlı olacaktır.

2. EĞİTİMCİ VE KATILIMCILARIN TANIŞMASI

Eğitimciler teker teker kendilerini tanıtmalı, eğitim geçmişleri hakkında kısaca bilgi vermeli ve katılımcı grup ile çalışma olanağı buldukları için duydukları memnuniyeti dile getirmelidirler.

Not: *Bu kitapta kullanılan "eğitimci ekibi" kavramı eğitimciler yanında kolaylaştırıcıları da kapsamaktadır.*

1. GÜN

EĞİTİM NOTU

Akran eğitimi çalıştaylarında eğitimciler çeşitli roller üstlenirler:

- **Uzman:** Eğitimciler; bilgi ve becerileri aktarır, soruları yanıtlar (ya da konu ile ilgili doğru bilgiyi daha sonra ileticeğini belirtir) ve yanlış bilgileri ortadan kaldırmaya çalışırlar.
- **Sosyalleştirme aracı:** Eğitimciler; katılımcılar ile değer ve ideallerin paylaşımı için çaba harcarlar, örneğin, ergenler ve erişkinler her iki cinsde de eşit davranmalı ve cinsiyet eşitliği savunuculuğu konusunda sorumluluk almalıdır.
- **Kolaylaştırıcı:** Eğitimciler, katılımcıların deneyimlerine dayanarak kullandıkları yöntemler ile çalıştayda sunulan yeni bilgi ve becerilerin daha kolay kazanılmasını sağlarlar.

Eğitimciler farklı öğrenme biçimlerini göz önünde bulundurabilirler:

- **Konuyu kavramsal olarak öğrenme:** örneğin, toplumsal cinsiyet ya da cinsel yönelim nedir?
- **Kavram ve gerçek yaşam ilişkisini öğrenme:** örneğin, cinsel roller ergenlerde kız-erkek ilişkilerini nasıl etkiler?
- **Kazanılan bilgiyi kullanmayı öğrenme:** örneğin, ergenler sağlık risklerini fark etme ve engelleme konusunda cinsiyet duyarlılıklarını nasıl kullanabilirler?

Grup tartışmaları, katılımlı eğitim programlarında çok önemli bir yer tutmaktadır . Grup tartışmalarını etkili bir biçimde yönetebilmek için kolaylaştırıcıların bir takım becerilere sahip olmaları gerekir. Kolaylaştırıcılar, farklı tipte katılımcılar ile başa çıkmayı ve tartışmalar esnasında karşılaşılabilecek istenmeyen durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bilmelidirler.

Grup tartışmalarını yönetme konusunda daha detaylı bilgi için kolaylaştırıcılık becerileri bölümüne bakınız.(5.gün).

EĞİTİMCİ EKİBİNE KİMLER DAHİL EDİLMELİ?

- o Katılımcılar arasında sayısal açıdan cinsiyet eşitliğini destekleyen kadın ve erkekler. (Bu, programda cinsiyet duyarlılığını teşvik edici bir unsur olacaktır.)
- o Ekibe, akran eğitimi programının odak konuları ile bağlantılı olarak alanlarında uzman kişiler (immünoji, madde bağımlılığı vb. alanlarda uzmanlar) dahil edilebilir.
- o Bir diğer seçenek, akran eğitimi konusunda deneyimli ya da başka güçlü yönleri olan genç erkek ve kadınların eğitmen olarak ekibe dahil edilmesidir.
- o Rol-oyun akran eğitiminde önemli bir yere sahip olduğundan, bir drama öğretmeni ya da oyuncunun ekibe katılımı yararlı olabilir. Bunun için bütçe yeterli değilse, gönüllü oyuncuların ya da drama okulu öğrencilerinin bu açığı kapatması mümkündür. Drama öğretmeni akran eğitimcilerle nasıl rol yapılacağı ve monologların nasıl canlandırılması gerektiği konusunda yardımcı olacaktır. Bazı eğitimciler hem sağlık hem de drama eğitmenliği konusunda donanımlı olabilirler. Diğer eğitimciler ise oyunculuk eğitimi veren uzmanlardan faydalanarak bir süre sonra bu eğitimi kendileri vermeye başlayabilirler.

3. EĞİTİM ÖNCESİ SORU FORMU

Eğitim öncesi soru formunun amacı; eğitim içeriği ile bağlantılı olarak katılımcıların bilgi, tutum ve beceriler (algılanan beceriler) yönünden seviyelerini tespit etmektir.

Kolaylaştırıcı, katılımcıların soruları kendi bakış açlarına göre yanıtlamaları yönünde teşvik edici olmalıdır. Eğitim öncesi soru formunun bir örneği ekler bölümünde bulunabilir.

EĞİTİM NOTU

Başlangıç bilgi, tutum ve beceri ölçümü için kullanılan soru formu, bir etkinliğin hedef kit-leyi oluşturan genç insanlar üzerine etkilerini belirlemeye yarayan değerlendirme araçları ile benzerlik gösterir. İzleme ve değerlendirme, programların kalite kontrolü ve sürekliliğinin önemli parçalarından biridir. Bu konu çalıştayın 6.gününde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

4. EĞİTİM YÖNTEMLERİNİN TANITIMI

Eğitimciler 6 gün boyunca sunulacak olan deneysel ve katılımlı eğitimi kısaca açıklamalıdır. Bu sırada eski bir deyişi hatırlatmak yararlı olacaktır; "Bana anlatırsan...unuturum, bana gösterirsen...hatırlarım, beni de katarsan...anlarım." 1.Bölümde açıklandığı gibi, bu eğitimin katılımı teşvik eden deneysel öğrenme üzerine kurulu olduğu belirtmek gerekir. Bu bölümde ve ayrıca ekler bölümünde yer verilen şema çoğaltılarak katılımcılara dağıtılabilir.

5. KONU BAŞLIĞI *Isınma oyunu ve canlandırmalara giriş*

Hedefler Katılımcıların birbirlerini tanımalarını ve ısınma oyunlarının amacını anlayarak kullanımları konusunda deneyim kazanmalarını sağlamak.

Eğitimci aşağıda önerilen ısınma oyunlarından birini tanıtır. Bu oyunlardan biri oynandıktan sonra akran eğitimlerinde ısınma oyunları ve canlandırmaların kullanımı üzerine bir grup tartışması başlatılır. Yeterli süre varsa ikinci bir oyun oynanabilir.

KELİMENİN ANLAMI

Isınma oyunları; herhangi bir eğitim bölümünün başında katılımcıların rahatlamaları için kullanılırlar.

Canlandırıcılar; eğitimin herhangi bir bölümünde katılımcıların enerjisini arttırmak ve o bölüme motive olmalarını sağlamak amacıyla kullanılırlar.

EĞİTİM NOTU

Eğitimcinin bir grup katılımcıya ilk hitabı esnasında katılımcılar eğitim için çok istekli görünmeyebilir.

Eğlenceli ısınma oyunları kullanılması genellikle grubun rahatlamasını ve eğitime daha istekli katılmasını sağlar. Akran eğitimlerinin başında kullanılan ısınma oyunları katılımcıların birbirlerini tanımalarına ve böylece yeni insanlarla çalışmaya başlamanın getirebileceği gerginliği azaltmaya yardımcı olur. Isınma oyunlarının her yeni eğitim bölümünün başında kullanılması tavsiye edilmektedir, çünkü bu tür uygulamalar eğitimcilere, birlikte oynayarak öğrenme ve sonrasındaki eğitime zemin hazırlamaları açısından yardımcı olmaktadır. Bazı gruplar ısınmak için esneme-gerinme egzersizleri kullanırlar. Bu egzersizler grubun enerji ve motivasyonunun azaldığının hissedildiği her durumda kullanılabilir. Katılımcılar işlenen konu ile ne kadar ilgili olurlarsa olsunlar bir süre sonra yorulabilir ve uykulu görünebilirler. Isınma oyunları bu tür durumlarda kısa bir mola işlevi görebilir, ortama mizah katabilir ve grup ruhunu canlandırabilirler.

ISINMA OYUNLARINI KULLANIRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

- Isınma oyunlarını eğitim sırasında katılımcılar yorgun ya da uykulu gördükleri zamanlarda ya da farklı etkinlikler arasında doğal bir ara vermek amacıyla sıklıkla kullanınız.
- Bulduğunuz ortam ve katılımcılar için uygun oyunlar seçmeye çalışınız. Örneğin vücudun farklı bölümlerine dokunmayı gerektiren oyunları seçerken dikkatli düşünmek gerekebilir.
- Tüm katılımcıları kapsayan oyunları seçmeye özen gösteriniz ve grubun olası ihtiyaç ve kaygılarını göz önüne alınız. Örneğin, bazı oyunlar özürlü katılımcıların oyun dışında kalmasına yol açabilir.
- Oyunlar sırasında, özellikle de koşmayı gerektiren oyunlarda katılımcıların güvenliğine dikkat ediniz. Bu tür oyunlarda mekanın yeterince geniş ve zeminin düzgün olduğundan emin olunuz.
- Sadece yarışmayı gerektiren oyunlara değil, takım ruhunu geliştiren oyunlara da yer vermeye çalışınız.
- Oyunların çok uzun sürmemesine, katılımcılar yeterince ısındıktan sonra oyuna son vererek bir sonraki etkinliğe geçmeye özen gösteriniz.

Kaynak: 100 ways to energize groups: games to use in trainings, meetings and the community,
International HIV/AIDS Alliance, 2002.

1.UYGULAMA: ALKIŞI DÖNDÜRME

AMAÇ Grubun enerjisini ve takım üyeleri arasındaki dayanışmayı arttırmak.

SÜRE 5 - 10 dk.

MALZEMELER Malzemeye gerek yoktur.

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Herkes bir daire içinde ayakta durur. Alkış döndürmek için yanınızdaki kişiyle göz teması kurmalı ve onunla aynı anda el çırpmalısınız. O kişi de kendi yanındaki kişiyle göz teması kurar ve el çırpabilir. Belli bir ritim yakalandıktan sonra, lider alkışın hızını arttırmak için hızlı ya da yavaş diyebilir.

Giriş: Eğitimci; "Sol tarafımdaki kişinin yüzüne bakacağım ve onunla göz teması kuracağım ve aynı anda el çırpmaya çalışacağız. (nasıl yapıldığını gösteriniz) Ondan sonra o da dönüp kendi solundakiyle göz teması kuracak ve el çırpacaklar. Alkış bütün daire boyunca dolaştıracamız. Şimdi hep birlikte deneyelim ve göz teması kurup aynı anda el çırpmayı unutmayalım." Alkış tüm daire boyunca bir kere döndükten sonra şu açıklamayı yapınız: "Şimdi alkış daha hızlı bir şekilde döndürmeye çalışacağız. Her zaman hazırlıklı olun, çünkü ilk alkış izleyerek artan bir şekilde başka alkışlar da başlatabiliriz."

Alkış daire içinde döndürülmek üzere başlar. Grup bu sistemi benimsediğinde aynı anda birden fazla alkış başlatınız. Böylece aynı anda grupta dönen 3-4 alkış oluşur. Bu uygulama zevkle geçirilen bir zaman ve pek çok gülüşmeyle son bulacaktır.

KAPANIŞ Uygulama sonunda katılımcılara oyun boyunca eğlenip eğlenmediklerini sorunuz. Herhangi bir katılımcıyı kastetmeden, herkesin birbirine bağlı olduğu bir oyunda aralarından birinin dalgınlığının nasıl sonuçlanacağını sorunuz. Gruba, takım olarak en iyiyi başarmak için herkesin birbirine bağımlı olduğunu hatırlatınız.

1.GÜN

---

2. UYGULAMA: TOP ATMA İSİM OYUNU

AMAÇ Grubun enerjisini arttırmak, katılımcıların isimlerini öğrenmek ve iletişim becerilerinin basit bir örneğini göstermek.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Katılımcıların oluşturacağı 8-12 kişilik her grup için üçer adet kağıt veya çok hafif top.

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları (küçük gruplar)

İŞLEYİŞ Bütün katılımcıların 8-12 kişilik gruplar halinde birer daire oluşturmalarını sağlayınız. Kağıtları buruşturarak birer top haline getirin ve bu topları uygulamanın herhangi bir anında kullanmak üzere hazır bulundurunuz. Katılımcıların oluşturdukları dairelerin, birbirlerine hareket rahatlığı sağlayacak mesafede olmasına dikkat ediniz.

Gruba şunları söyleyiniz: "Bu oyunda oluşturduğumuz küçük gruplar içinde birbirimizin isimlerini öğreneceğiz." (Gruba kağıttan yaptığınız veya getirdiğiniz topu gösteriniz.) "İlk önce, topu tutan kişi gruptan bir başkasının ismini söyleyecek ve topu ona doğru atacak." (Örnek olarak gösteriniz) "Topu tutan kişi başka biri ile göz teması kuracak, o kişinin ismini söyleyecek ve topu ona doğru atacak. Eğer birinin adını unutursanız ve o kişinin size adını hatırlatmasını isterseniz, o kişiden adını tekrar etmesini rica edebilirsiniz."

Bunları anlattıktan sonra daireyi oluşturan katılımcıların birer birer isimlerini söylemelerini isteyiniz ve bunu birkaç tur tekrar ediniz. (Katılımcılardan isimlerini yavaşça ve anlaşılır bir biçimde telaffuz etmelerini isteyiniz.)

Oyuna yukarıda anlatıldığı şekilde başlayınız. Bir süre sonra katılımcılar yavaş yavaş birbirlerinin isimlerini hatırlamaya başladıklarında gruba ikinci bir top daha dahil edip, oyunu iki topla oynatınız. Birkaç dakika sonra oyuna üçüncü bir topu da dahil ediniz, sonra gruptan topu hiç düşürmeden ve oyuna ara vermeden 10-15 atış yapmalarını isteyiniz. 10-15 atışı kesintisiz tamamlayamazlarsa en baştan tekrar saymaya başlayacağınızı söyleyiniz.

KAPANIŞ Oyunun ardından bir tartışma yapılabilir. Öncelikle katılımcılara oyunu oynarken neler hissettikleri sorulabilir. Daha sonra topu birbirlerine atmak bir sembol olarak kabul edilip, akran eğitimi sırasında akranları ile nasıl iletişim kurmaları gerektiğine değinilebilir. Eğitimci, katılımcılara kesintisiz atışları sağlayabilmek için nelere dikkat ettiklerini sorabilir. Örneğin; göz teması kurmak, birbirlerine isimleri ile seslenmek, topu (veya mesajı) karşılardaki kişinin tutabilecek durumda olduğundan emin olduktan sonra atma, birine başka top (mesaj) gelirken top atmamak gibi.

Akran eğitiminde en önemli şeyin iyi iletişim kurmak olduğunu belirtiniz. Katılımcılardan, eğitim verdikleri sırada, eğitim verdikleri grup ile iyi iletişim kurup kurmadıklarını ölçmek için bu oyunu hatırlamalarını isteyiniz.

6. KONU BAŞLIĞI Temel kuralların belirlenmesi

Hedefler Çalıştay süresince uyulması beklenen temel kurallar konusunda fikir birliğine varmak ve akran eğitimlerinde genellikle uygulanan temel kuralları gözden geçirmek.

Kolaylaştırıcı ve katılımcılar birlikte önce eğitim çalıştayı süresince geçerli olacak temel kuralları belirlerler. Daha sonra, herhangi bir eğitimde temel kuralların belirlenmesinin neden önemli olduğu üzerine bir grup tartışması başlatılabilir.

EĞİTİM NOTU

Bir eğitimin başlangıcında, eğitim alacak grubun bir takım temel kurallar belirlemesi, bu kuralların neden önemli olduğunu bilmesi ve bu kuralları kabul etmesi gerekmektedir. Eğitimci bu aşamada en önemli kuralların üzerinden geçildiğinden emin olmalıdır (bir sonraki sayfada yer alan listeye bakınız). Hassas konular ile ilgili çalıştaylarda en önemli kurallardan biri tüm katılımcılar için mahremiyet ve özel hayatlara saygı duyulması olmalıdır; katılımcılar hakkında kişisel bilgilerin grup dışındaki insanlara aktarılmaması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmalıdır. Bazı gruplarda, herhangi bir söz ya da davranış nedeniyle kalbi kırılan katılımcıların duygularını paylaşmaları, böylece kırıcı söz / davranış sahibinin özür dileme şansının olması yönünde kurallar koyulur. Bu duruma özellikle toplumsal cinsiyet, etnik köken ya da kişisel diğer özellikler konusunda yorum ya da şaka yapıldığında rastlanır. Tüm katılımcılar belli kurallar üzerine fikir birliğine vardıldıktan sonra bu kurallar büyük bir kağıda yazılır ve eğitim salonunun bir duvarına asılır. Eğitim sırasında bazen, bazı kuralları hatırlatmak gerekebilmektedir.

GENELLİKLE KULLANILAN TEMEL KURALLAR

- Farklı görüşte olunsa bile birbirine karşı saygılı olmak
- Eğitime aktif olarak katılmak
- Rahatsızlık hissedilen etkinliğe katılmama hakkına sahip olmak
- Bir başkasının söylediklerini, sözünü kesmeden dinlemek
- Duygu ve düşünceler paylaşılırken söze "Ben" diye başlamak ("sen" yerine)
- Diğer katılımcıları bilinçli olarak aşağılamamak
- Mahremiyete saygı göstermek
- Dakik olmak

7. KATILIMCILARIN BEKLENTİLERİ VE KAYGILARI

Katılımcılara eğitimden beklentileri konusunda söz hakkı tanınır ve akran eğitimi ya da diğer konular ile ilgili olası kaygılarını dile getirmeleri istenir. Tüm kaygı ve beklentiler büyük bir kağıda yazılarak duvara asılır. Eğitim süresince hangi beklentilerin karşılanabileceğini, hangilerinin eğitim kapsamını aşabileceğini değerlendirmek gereklidir.

Eğitimin sonunda, beklentilerin ne kadarının karşılandığını gözden geçirmek değerlendirmenin bir parçası olabilir.

8. BU EĞİTİM HAFTASINDAN NE BEKLENMELİ ?

Kolaylaştırıcı, başarılı bir çalıştay için katılımcıların beklentilerini de göz önüne alarak eğitimci ekibinin eğitim haftasından neler beklediğini kısaca anlatır. İlerideki birkaç gün içinde neler yapılacağı konusunda bilgi vermek yararlı olacaktır.

9. KONU BAŞLIĞI *Akran eğitimi- teori ve uygulama*

Hedefler Katılımcıların akran eğitiminin amacı ve doğasını anlamalarını sağlamak

Katılımcıları davranış değişikliği mekanizmaları ve bu mekanizmaların akran eğitimindeki yeri konusunda aydınlatmak.

1.UYGULAMA: AKRAN EĞİTİMİ, NEDİR VE NEDEN KULLANILMAKTADIR ?

AMAÇ Akran eğitimi kavramı konusunda fikir birliğine varmak, akran eğitiminin olumlu yönleri ve karşılaşılabilecek engelleri belirlemek

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER 3 adet büyük boy kağıt ve tahta kalemleri

UYGUNLUK Akran eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Kolaylaştırıcı gruptan, aşağıdaki sorular hakkında ardı ardına yanıtlar bulmalarını ister (bu etkinlik beyin fırtınasına benzemektedir).

- Akran eğitimi denilince ne anlıyoruz?
- Akran eğitiminin olumlu yönleri neler olabilir?
- Akran eğitiminin olumsuz yönleri neler olabilir?

Tüm yanıtlar büyük boy kağıtlara yazılır.

Tanım konusunda fikir birliğine varılırken aşağıdaki tanıma olabildiğince yaklaşılmaya çalışılır:

Akran (sağlık) eğitimi; eğitim almış ve istekli genç insanların, akranları (yaş, çevre ya da ilgi alanları yönünden benzer genç insanlar) ile birlikte gerçekleştirdikleri, gençlerin bilgi, tutum, inanç ve beceri yönünden gelişmesi ve kendi sağlıklarını koruma bilincini kazanmalarını amaçlayan, resmi olmayan ya da programlanmış eğitimsel etkinliklerdir.

1.GÜN

Akran eğitiminin diğer eğitim biçimlerine kıyasla olumlu ve olumsuz yönleri tartışılırken önemli noktaları atlamamak açısından aşağıdaki listenin yanınızda olmasında fayda vardır.

OLUMLU YÖNLER	OLUMSUZ YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> • Genç insanların sorumluluk alması • Eğitimi ve hedef kitlenin aynı dili konuşuyor olması<ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitimcilerin kişisel gelişimleri için de önemli olan beceriler kazanıyor olmaları<ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitiminin; öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, sağlık çalışanları vb. kişilerin eğitimsel girişimlerini tamamlayabilme özelliği<ul style="list-style-type: none"> • Diğer toplum hizmetleri ile bağlantı sağlayabilen bir etkinlik olması • Akran eğitimcilerin ulaşılması güç gruplara daha rahat ulaşabilmesi • Oldukça masrafsız olması	<ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitimcilerin yaşları büyüdükçe yerlerine yeni akran eğitimcilerin seçilmesi ve yetiştirilmesi zorunluluğu<ul style="list-style-type: none"> • Akran eğitimlerinin etkilerinin değerlendirilme zorluğu • Eğitimcilerin iyi yetiştirilmemesi durumunda zararlı etkilerin görülebilme olasılığı (yanlış bilgilendirme, profesyonel olmayan öneriler vb.)

KAPANIŞ Bu uygulamanın sonunda eğitimcilerin, akran eğitiminin her sorun için çözüm olamayacağını, bazen farklı yöntemlerin daha iyi sonuç verebileceğini belirtmeleri gereklidir. Akran eğitiminin uygun yöntem olup olmadığına karar verirken girişimin hedefleri, hedef kitlenin özellikleri ve yer / zaman gibi etkenler göz önüne alınmalıdır.

2.UYGULAMA: TEORİ - UYGULAMA

AMAÇ Katılımcıların, davranış değişikliği konusunda teorik bilgi ve yaklaşım yöntemlerinin uygulamaya nasıl aktarıldığını anlamalarını sağlamak.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıtlar, tahta kalem, bant

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Davranış değişikliği ile ilgili teori ve modellerden kısaca bahsedildikten sonra (Ek 4) katılımcıların üç gruba ayrılmaları sağlanır ve her gruba birer kağıt ve kalem verilir. Katılımcılar kendi grup üyeleri arasından birinin dahil olduğu bir program belirlerler ve bu programı içerik, işleyiş vb. tüm yönleriyle incelerler. Gruplar belirledikleri programları kağıt üzerinde özetleyerek hangi teori ve modellerin kullanılmış olabileceğini bulmaya çalışırlar. Bir programda birden fazla teori ve modelin kullanılabilmesi, aynı zamanda bazı teori ve modellerin kısmen yer alabileceği vurgulanmalıdır. Gruplar hazırlıklarını tamamladıktan sonra tartışma özetlerini diğer katılımcılar ile paylaşırlar.

KAPANIŞ Farkına varmasak da günlük çalışmalarımız sırasında davranış değişikliği teori ve modellerini kullandığımıza dikkat çekiniz. Eğitim programlarında davranış değişikliği ile ilgili teorik bilgi ve yaklaşım yöntemlerine neden yer verilmesi gerektiği konusunda bir tartışma başlatabilirsiniz. Teori ve modellerin tümüyle kullanılmasının gerekmediği, aynı programda farklı teori ve modellerin farklı bölümlerine yer verilebileceği tekrar hatırlatılmalıdır.

EĞİTİM NOTU

Daha önce de değinildiği gibi, akran eğitimi programlarının başarılı olabilmeleri için belli davranış değişikliği teori ve modellerine dayandırılmaları gerekmektedir.

BMDK modelinin akran eğitiminde kullanımı için 1.Bölüme bakınız.

1.GÜN

3.UYGULAMA: BİLGİ, MOTİVASYON, DAVRANIŞ BECERİLERİ VE KAYNAKLAR

AMAÇ Bilgi, motivasyon, davranış becerileri ve kaynakları, başarılı bir akran eğitimi programının dört ana ögesi olarak belirlemek.

SÜRE 20 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıt ve tahta kalemi

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Kolaylaştırıcı büyük boy kağıdı dört sütuna bölerek, katılımcılardan başarılı bir akran eğitimi programının ana öğelerini belirlemelerini ister. Katılımcılar sütunların farkında olmaksızın fikirlerini belirtirler, kolaylaştırıcı da yanıtları aşağıdaki dört kategoriye uygunluklarına göre kağıda yazar.

- Bilgi sağlama
- Motivasyon sağlama
- Davranış becerisi geliştirme
- Kaynaklara yönlendirme

Katılımcıların fikirlerini, kategori başlıklarını yazmaksızın uygun sütunlara yazmak daha yararlı olacaktır. Tüm katılımcılar fikirlerini belirttikten sonra sütunların başlıkları yazılarak, yanıtlar detaylı olarak tartışılabilir.

KAPANIŞ Bu dört ögenin birbirini nasıl tamamladığına dikkat çekilmelidir.

10. KONU BAŞLIĞI *Eğitim programlarında konuya giriş tekniğinin kullanımı*

Hedefler Konuya giriş tekniğinin sağlık eğitiminde kullanımını göstererek, uygulama yapma olanağı sunmak.

EĞİTİM NOTU

Bir sonraki sayfada yer alan "Sağlığımıza ne kadar dikkat ediyoruz?" uygulaması bir konuya giriş tekniği olarak alınabilir.

Konuya giriş tekniği şu amaçlara hizmet edebilir;

- *Konuya ilgiyi arttırmak;*
- *Katılımcıların konuyla ilgili varolan bilgilerini su yüzüne çıkarmak;*
- *Bilgi ve kaynak paylaşımına teşvik etmek;*
- *Tartışma ya da öğrenmeye karşı direnci kırmak.*

Konuya giriş tekniğinin bir başka basit örneği anahtar kelime kullanımudur. Eğitimci tah-taya bir anahtar kelime yazar ve katılımcılardan bu kelime ile ilgili akıllarına gelen başka kelime ve fikirleri söylemelerini ister ("Cinsiyet Değil, Toplumsal Cinsiyet" uygulamasına bakınız).

Bir konu başlığını tanıtmamanın bir diğer yolu, katılımcılardan konu ile ilgili kısa bir anket doldurmalarını istemek olabilir. Kolaylaştırıcı yeni bir konuya giriş yaparken bazen doğaç-la-ma rol-oyunlardan yararlanabilir (Diğer örnekler için "Rol-Oyun Devri" ve "Akran Eğitimi Parolası" uygulamalarına bakınız.)

1.GÜN

UYGULAMA: SAĞLIĞIMIZA NE KADAR DİKKAT EDİYORUZ ?

AMAÇ İnsanların genellikle sağlıklarına çok özen göstermedikleri gerçeğini göstermek. Bilgi ve davranışlarımız arasındaki uyumsuzluğa dikkat çekmek.

SÜRE 10-15 dakika

MALZEMELER Her katılımcı için bir sandalye.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Bütün katılımcıların sandalyelerinin önünde durmaları sağlanır. Bu uygulamada katılımcılara bilgi verilir ve uygulamaya ayakta başlanır. Uygulama ilerledikçe, katılımcılar sözlü ifadeleri doğrultusunda ayakta kalabilirler veya oturuyor olabilirler. Genellikle verilen her bilgi sonrasında oturan katılımcı sayısı ayaktakilere oranla daha fazladır. Herkes oturduktan sonra katılımcılara sorular sorulur ve uygulamanın amacı anlatılır.

Uygulamaya başlarken eğitimci şunları söyleyebilir: "Uygulamaya başlamak için herkesin ayağa kalkması gerekiyor. Size birkaç soru soracağım. Sormak üzere olduğum sorulardan bir tanesine "evet" diyemediğiniz taktirde oturmanız gerekecek. Kural, sorulardan bir tanesine hayır cevabı verene kadar ayakta kalmak. Bir kere oturursanız o şekilde kalmanız gerekmektedir. Örneğin; size "düzenli olarak sağlık kontrolünden geçerim" denildiğinde eğer siz düzenli olarak sağlık kontrolünden geçmiyorsanız oturmanız gerekecektir ve bir daha kalkamazsınız. Eğitimci daha sonra şu iki kuralı açıklayabilir: "Bazen bazı katılımcılar ilk ya da ikinci önermeden sonra oturmak durumunda kalabilirler. Eğer önermelerin sırası farklı olsaydı bu katılımcılar şu an hala ayakta durabilirlerdi. Bu nedenle size tekrar kalkabilmek için ısrar edeceklerdir. Ancak bir defa oturursanız bir daha ayağa kalkamazsınız. Bu pek de adil görünmeyebilir fakat oyun bu şekilde devam etmektedir."

Eğitimci daha sonra listenin başındaki ilk önermeyle başlar. Önermeler hızlı, anlaşılır biçimde ve yüksek sesle okunmalıdır.

"Düzenli olarak sağlık kontrolünden geçerim."

"Düzenli olarak dişlerimi kontrol ettiririm."

"Sağlıklı yiyeceklerden vazgeçmem."

"Hiçbir zaman alkol kullanmam" ve benzeri önermeler kullanılabilir.

Katılımcılardan herhangi bir tanesi bu önermelerin sağlıkla ilgili davranışlar olduğuna dikkati çekmezse, herkes yerine oturduğu zaman katılımcılara bu önermelerin hangi ortak noktayı taşıdığını sorunuz. Onlara bütün bu basit korunma yöntemlerini bilip de nasıl bunları görmezden geldiğimizi açıklayınız.

KAPANIŞ Çalışmalarımız sırasında değişik nedenlere bağlı olarak sağlıklarını yitirmiş insanlarla karşılaşabileceğimize dikkat çekiniz. Aslında çoğumuzun zaman zaman sağlığını tehlikeye atacak davranışlarda bulunduğumuzu, bazılarımız şans eseri sağlıklı kalırken bazılarımızın hastalandığını belirtiniz.

11. KONU BAŞLIĞI *Topluluk önünde konuşabilmek*

Hedefler Katılımcılara topluluk önünde konuşma ve kolaylaştırıcılık becerilerini tanımlamak ve uygulama yapma olanağı sunmak.

EĞİTİM NOTU

Akran eğitimcilerin topluluk önünde konuşmak ile ilgili kaygıları bulunabilir. Eğitimcilerin görevlerini başarı ile yürütebilmeleri için sınırlarını çok zorlayan etkinliklerde bulunmaları istenmemelidir. Sıradaki uygulama katılımcıların topluluk önünde konuşma becerilerini geliştirmelerine yöneliktir.

1.GÜN

1.UYGULAMA: TOPLULUK ÖNÜNDE KONUŞMA BECERİLERİ

AMAÇ Topluluk önünde konuşma becerilerini tanımlamak

SÜRE 20dk.

MALZEMELER Katılımcılar kağıt ya da buna benzer herhangi bir araç kullanmak istemediği takdirde malzemeye gerek yoktur.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Eğitimci gruba, "şimdi topluluk önünde konuşma becerilerine odaklanacağız." şeklinde bir açıklama yaparak uygulamaya başlayabilir.

Eğitimci topluluk önünde güzel konuşma tekniklerini anlatırken katılımcılardan, yaptıklarını gözlemlmelerini ve tarif etmelerini isteyebilir. Bu süreç boyunca eğitimci, topluluk önünde güzel konuşmak için gereken önemli hususlara değinildiğinden emin olmalıdır. Katılımcılar bu şekilde topluluk önünde güzel konuşma tekniklerini görmeye ve bu doğrultuda tepki vermeye başlarlar.

Eğitimci katılımcılara "şu anda yaptıklarımı nasıl tanımlarsınız?" sorusunu yöneltir. Bu süreçte eğitimci, kendisinin aşağıda kullandığı tekniklerin çoğunun katılımcılar tarafından fark edilmesine yardımcı olur;

- Etkileyici ve katılımlı teknikler kullanmak
- Dinleyicilerin içine doğru ve dinleyicilerden dışarı doğru hareket etmek
- Mimikleri kullanmak ve dikkat çekici hareketlerde bulunmak
- Göz teması kurmak (konuşma süresi boyunca)
- Ses tonunu gerektiği hallerde değiştirmek
- Mizah yeteneğini kullanmak

Bunlarla birlikte, topluluk önünde konuşmada başka hangi tekniklerin kullanılabileceği tartışmaya açılabilir. Eğitimci aynı zamanda aşağıdaki hususlara değinildiğinden emin olmalıdır:

- * Öykü anlatımının dikkati toplayıcı bir teknik olarak kullanılması
- *Argo terimlerin ve diğer kabul görmeyen konuşma tarzlarının kullanımı konusunda dikkat etmek gerektiği
- *Dinleyicilerden gelen yanlış cevaplara nasıl karşılık verilmesi gerektiği

KAPANIŞ Eğitim süresince katılımcıların topluluk önünde konuşma becerilerini nasıl kullandıkları konusunda geribildirim verileceği belirtilmelidir.

2.UYGULAMA: 30 SANİYELİK ŞÖHRET

AMAÇ Katılımcıların topluluk önünde konuşmalarına yardımcı olmak, bu tecrübeyi olabildiğince olumlu hale dönüştürüp kendilerine olan güvenlerini arttırmak.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Tüm katılımcılar için birer sandalye

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıların bir daire içinde birlikte oturmaları sağlanır. Her katılımcıya dilediği konuda, gruba konuşması için 30 saniye verilir. 30 saniye bitiminde, eğitimci alkışlamaya başlar ve tüm grup konuşmacıyı çok güçlü bir şekilde alkışlayarak destekler. Tüm katılımcıların konuşmalarının ardından tartışma kısmına geçilir.

Eğitimci şunları söyler: "Şimdi herkese dilediği konu hakkında gruba konuşması için 30 saniye verileceğiz. 30 saniye sonunda ben konuşmacıyı alkışlamaya başlayacağım ve bu, diğer herkesin aynı şekilde alkışlaması için bir işaret olacak. Konuşmanızı erken bitirseniz dahi, biz 30 saniye dolmadan sizi alkışlamayacağız, bununla beraber 30 saniyelik süreniz boyunca dilediğinizi yapmakta serbestsiniz. Konuşmacıya müdahale etmeden, etkilenmiş gibi onu dinlemek gruptaki herkesin işidir. Lütfen konuşmacıyı, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde rahatsız etmeyiniz. Son konuşmacıyı bile ilk konuşmacı kadar güçlü ve coşkulu alkışlamalıyız."

KAPANIŞ Konuşmaların bitiminde herkesin bu uygulamayla ilgili neler hissettiğinin konuşulduğu bir grup tartışması başlatılabilir.

1.GÜN

---

12. KONU BAŞLIĞI Takım ruhu ve takım içi güven oluşturan oyun ve uygulamalara giriş

Hedefler Katılımcıların, eğitimlerde takım ruhu oluşturma'nın önemini kavramalarını ve uygun yöntemler konusunda deneyim kazanmalarını sağlamak.

Grup ilk uygulamaya (Hareketli Heykeller) katıldıktan sonra eğitimci takım ruhu ve takım içinde güven oluşturma'nın önemi hakkında konuşmalıdır (eğitim notuna bakınız). Eğitim programına "İnsan Düğümü" ya da "A, Ben de Oradaydım" gibi benzer uygulamalar eklenebilir.

EĞİTİM NOTU

Akran eğitimcilerin yetiştirilmesi sırasında takım ruhu ve takım içi güven oluşturabilmek çok önemlidir.

Eğitimlerde bu doğrultuda bir takım uygulamaları kullanmak, akran eğitimcilerin ilerideki çalışmaları sırasında iyi ilişkiler kurabilmelerine ve gerektiğinde birbirlerini desteklemelerine yardımcı olacaktır. Akran eğitimcilerin başarılı bir takım halinde çalışabilmeleri için birbirlerine güven duymaları şarttır.

1.UYGULAMA: HAREKETLİ HEYKELLER

AMAÇ Katılımcıları canlandırmak, doğaçlama yeteneklerini geliştirmek, kendilerine dışarıdan bakabilmelerini sağlamak ve takım ruhu oluşturmaktır.

SÜRE 20-45 dk. (değişiklikler yapılarak tekrarlanabilir)

MALZEMELER Gerek yoktur.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Salonun belirli bir bölümünü sahne olarak kullanmak üzere boşaltınız.

5-8 tane katılımcı sahne alanına gelir, sahne alanının her iki tarafına dağılarak verilecek komutları beklerler. Uygulama başladığında, katılımcılar birer birer sahne alanına gelir ve kendi seçecekleri bir poz vererek dururlar. Sahne alanına her çıkan kişi pozunu verirken mutlaka sahnede duran katılımcıların en az bir tanesine temas eder. Eğitimci katılımcılara, pozlarını "değiştirmelerini" söyler. Katılımcılar yeni pozlarını verip durdukları zaman mutlaka yine gruptan en az bir kişi ile temas halinde olmalıdırlar.

Eğitimci gruba şunları söyler: *"Bu uygulamada hep beraber bir takım olarak heykel gibi duracağız. Bu, takım ruhu oluşturmaya ve grup yaratıcılığını arttırmaya sağlayan bir uygulamadır."*

Komutlar: "Aranızdan 5-8 tane gönüllüye ihtiyacım var. Gönüllüler gelip sahne alanının (sahne alanının yerini göstererek) iki yanına dağılarak duracaklar. Daha sonra, birer birer öne çıkıp herhangi bir poz vererek o halde durmanız gerekiyor. İsteddiğiniz her türlü pozunu verebilirsiniz. (Birkaç örnek poz gösterin.) İlk öne çıkan kişi pozunu verip o halde kaldıktan sonra geri kalanlarınız da birer birer öne çıkıp kendi pozlarınızı vereceksiniz. Yalnız, öne çıkıp poz veren her kişi sahnede duran herhangi biri ile fiziksel temas halinde olmaya dikkat edecek. Tabii ki her biriniz yüzünüzün seyirciye dönük olmasına dikkat ediniz ve diğer arkadaşlarınızın yüzünü kapatmayacak şekilde pozunuzu veriniz. Şimdi başlayabiliriz... Hazır olan varsa lütfen öne çıksın ve pozunu verip o pozda donarak kalsın."

(Katılımcılara verdikleri pozlarda "donarak" kalmalarını hatırlatınız ve uygulamaya şöyle devam ediniz.) *"Pozlarınızı tamamladığınızda ben "değiştir" diyeceğim. Bunu çok yavaş söyleyeceğim, şu şekilde "deeeeeeeeeiiiiıştıiiiiir". (Bu sözcüğü 5-7 saniye içinde söyleyiniz.) Ben "değiştir" derken, siz de pozlarınızı değiştireceksiniz. Yalnız birbirinize yakın mesafede olmaya dikkat ediniz, çünkü ben "değiştir" demeyi bitirdiğimde ve siz yeni pozlarınızı verip donduğunuz zaman yine gruptan en az bir kişi ile temas halinde olmanız gerekli. Ben "değiştir" sözcüğünü söyleyip bitirdiğim zaman lütfen hepimiz olduğunuz pozda donarak kalınız."*

Bu uygulama başlangıçta yukarıdaki şekilde uygulanabilir. "Değiştir" sözcüğünü daha uzun veya daha kısa süre içinde söyleyerek grubun uyum göstermesini sağlayabilirsiniz. Böylece oyun daha zor ve eğlenceli hale getirilebilir. İlk gönüllü grup uygulamayı tamamladığında daha çok katılımcının bu uygulamaya katılmasını sağlayınız.

KAPANIŞ Bu uygulamada oluşturulmaya çalışılan takım ruhuna katkısı olması açısından grubun fotoğraflarının çekilmesi düşünülebilir. Fotoğrafların birer kopyalarının katılımcılara dağıtılması ile hepsi kendilerini takımın bir parçası gibi hissedeceklerdir.

Uygulamanın Farklı Şekilleri:

Herhangi Bir Sözcük Söyleyelim! (belirli bir tema olmaksızın): Her katılımcı sahne alanına gelip pozunu verirken tek bir sözcük söylemesini isteyiniz. Bütün grup pozlarını tamamladığı zaman sahneye geliş sıralarına göre sözcüklerini tekrar etmelerini isteyiniz. Sözcükleri seri bir biçimde sanki bir cümle kurarmış gibi söylemelerini sağlayınız.

Şiir Yazalım! (belirli bir temaya ilişkin sözcükler söyleyerek): Bu sefer katılımcılardan, pozlarını verirken belirli bir temaya ilişkin bir sözcük söylemelerini isteyiniz. Grubun aynı şeyi ardı ardına birkaç kere tekrarlamasının ardından (şiir gibi), katılımcıların sözcüklerini karışık sırada bağırarak söylemelerini isteyebilirsiniz.

Çıkış şeklini değiştirelim!: Sahnede olan gruptan başka bir gruba geçmeye hazırlanırken belli değişiklikler yapılabilir. Örneğin; katılımcılar sahneyi, kendi sözcüklerini yüksek sesle söyleyerek terk edebilirler ya da sahneden, sahneye geliş sırasının aksi sırasında, yine sözcüklerini söyleyerek ayrılabilirler.

1.GÜN

2.UYGULAMA: İNSAN DÜĞÜMÜ

AMAÇ Karşılıklı güven ve takım ruhu oluşturmak, problem çözmek. Kişilerin bedenlerine saygı göstererek ve kimseyi incitmeden bir grup çalışmasını tamamlamak.

SÜRE 10-15 dk.

MALZEMELER Gerek yoktur.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ 8-10 kişinin bir daire oluşturabileceği bir alan oluşturunuz. Bu uygulamada kim-
senin incinmemesi için birbirini dinlemenin ve komutlara uymanın çok önemli olduğunu belir-
tiniz.

Katılımcılar oluşturdukları dairenin ortasına doğru yavaşça ilerlerken, karışık bir şekilde sağ elleri ile birinin, sol elleri ile de başka birinin elini tutarlar. Daha sonra grup yavaşça ve dikkatli bir şekilde, birbirlerinin elini bırakmadan açılarak yeniden bir daire oluşturur.

Katılımcılar bir daire halinde dururlar, daha sonra dairenin ortasına doğru birleşip karışık olarak her iki elleri ile farklı kişilerin ellerini tutarlar. Kimse birbirinin elini bırakmadan "düğümü açmaya" çalışırlar.

Eğer grup bu uygulamayı başarılı bir şekilde tamamlarsa, uygulama değişik şekillerde tekrarlanabilir (örneğin, hiç konuşmadan veya sadece fısıltı ile konuşarak).

KAPANIŞ Uygulama sonrasında, katılımcıların neler hissettikleri konuşulabilir.

Uyarı: Bu uygulamaya katılacak kişiler, uygulama başlamadan önce, çok dikkatli olmaları ve kimseyi incitmemeleri konusunda mutlaka uyarılmalıdır.

3.UYGULAMA: A, BEN DE ORADAYDIM!

AMAÇ Takım ruhu ve güven oluşturmak

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Katılımcıların rahat hareket edebilecekleri bir mekan

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Bir katılımcının rol yaparak bir hikaye anlatmaya başlayacağını açıklayınız. Bu sırada diğer katılımcılar da anlatıcı ile aynı karakteri canlandırıyormuş gibi onu taklit etmelidirler. Örneğin ilk anlatıcı söze şöyle başlayabilir; " *Bir gün yolda yürüyordum...*" Anlatıcı yürürken tüm katılımcılar da onunla birlikte yürüyor gibi hareket etmelidirler. " *Yolda kocaman bir ağaç gördüm ve tırmanmaya başladım.*" Tüm katılımcılar ağaca tırmanmaya başlamalıdır. Herhangi bir anda katılımcılardan biri " *A, ben de oradaydım!*" diye bağırabilir. Bu durumda tüm grup yeni anlatıcıya dönmeli ve hep bir ağızdan " *Peki ne gördün arkadaşım?*" demelidir. Bundan sonra uygulama yeni anlatıcı ile devam eder ve aynı şekilde sıra diğer anlatıcılara geçer.

Gruba birbirlerini desteklemenin önemli olduğunu anlatınız. Örneğin anlatıcının devam etmekte zorlandığı bir durumda gruba "Siz anlatıcı olsanız şu anda ne olmasını isterdiniz?" gibi bir soru yöneltebilirsiniz. Katılımcıların çoğu gruptan birinin çıkararak anlatıcı rolünü devralmasını isteyecektir. Bu sırada, takım içinde biri zor duruma düştüğünde diğer takım üyelerinin yardıma koşmasının önemini vurgulamak yerinde olacaktır.

Uygulama sırasında anlatıcıların düşünmek, beklemek, izlemek gibi fazla hareket içermeyen roller üstlendiklerini fark ederseniz, onları daha hareketli olmaları yönünde teşvik edebilirsiniz.

Çoğu katılımcı anlatıcı olma şansını yakaladıktan sonra uygulamaya son verebilirsiniz.

KAPANIŞ Katılımcıların uygulama hakkındaki düşünce ve duygularını öğreniniz. Kendilerini tıkanmış hissettiklerinde birinin kurtarıcı rolünü üstlenmesinin nasıl bir duygu yarattığını ya da kurtarıcı olmayı deneyen olup olmadığını sorabilirsiniz. Bir takımın üyesi olarak diğer takım üyelerinin yaptıklarına dikkat etmenin yanısıra ne zaman ve nasıl yardıma koşulabileceğinin öğrenilmesi gerektiğini vurgulayınız. Takım arkadaşlarına yardım ederken çok baskın konuma geçmemeye ya da yanlış yerde müdahale etmemeye çalışmak gerekmektedir. Sözlerinizi şöyle sonlandırabilirsiniz; "Yardıma ihtiyacınız olduğunda size yardım edebilecek birilerinin olduğunu bildiğinizde her şey daha kolay yürüyecektir, hedef kitleniz de bu takım ruhunu çoğunlukla fark edecektir."

13. KONU BAŞLIĞI *Rol-oyun (canlandırma) kullanımı*

Hedefler Sağlık eğitimi için büyük önem taşıyan rol-oyun yöntemini tanıtmak

Giriş Eğitimci öncelikle akran eğitiminde oyunculuk becerilerinin önemini vurgular. Bu bölümde rol-oyun yönteminin tanıtılacağı, ancak ilerleyen günlerde de rol-oyunun bir eğitim yöntemi olarak sık sık kullanılacağı ve katılımcıların oyunculuk becerilerini geliştirme fırsatları olacağı belirtilir.

EĞİTİM NOTU

Rol-oyun akran eğitimlerinde çok amaçlı kullanılan bir yöntemdir (1.Bölüme bakınız). Rol-oyun çoğu akran eğitimi programında gerçek yaşamda karşılaşılabilecek güçlükleri ve bazı önemli becerileri göstermek amacıyla kullanılır. İyi yapılandırılmış bir rol-oyun, izleyenlerin akıl ve kalplerine dokunarak gerçek davranış değişikliği konusunda adım atmalarına yardımcı olur.

Eğitime katılanların sunacakları bir rol-oyunun hazırlık aşamasında bazı noktalara dikkat etmek gerekir;

- Genellikle iki ya da daha fazla insanın belli roller üstlenerek önceden belirlenmiş bir durumu canlandırmaları istenir. Bazen söz konusu durum hakkında tüm detaylar verilir ve oyuncuların sadece bir sonuca varmaları istenir.*
- Rol-oyuna katılım konusunda hiçbir katılımcı zorlanmamalıdır; çünkü bazı gençler rol yapmak ile ilgili ciddi sıkıntılar yaşayabilirler. Burada dikkat edilmesi gereken biraz utangaç olduğu için geride kalan katılımcıları ayırt edebilmektir, böyle katılımcıları fazla zorlamadan cesaretlendirebilirsiniz.*
- Zaman zaman erkek katılımcıların kız, kız katılımcıların da erkek rollerini üstlenmelerini önerebilirsiniz, böylelikle katılımcılar karşı cinsin içinde bulunabileceği durumları anlama şansını yakalarlar.*
- Katılımcıları birer rol-oyun hazırlamaları için küçük gruplara ayırdığınızda, grupları teker teker gezerek oyunların uzunluklarının 5-7 dakikayı geçmediğinden ve herkesin küçük de olsa bir görev aldığından emin olunuz.*
- Grupların tüm zamanlarını senaryo yazmakla geçirmemelerini, rol-oyunu canlandırmak için prova yapmaları gerektiğini hatırlatınız.*
- Rol-oyunların sunumu ve rahatlıkla izlenebilmeleri için uygun bir mekan yaratmaya özen gösteriniz.*
- Oyunculara, rahat duyulabilmeleri açısından seslerini yükseltmelerini hatırlatmakta fayda vardır.*
- Rol-oyun çok uzuyor ya da oyun bir noktada tıkanmış görünüyorsa, o sırada oyunu durdurabilir ve durumu hep birlikte tartışmaya açabilirsiniz.*
- Bir rol-oyun sonrası izleyicilerin gözlemlerini aktarmaları için zaman ayırınız. Örneğin; izleyicilere neler gördüklerini, sonra da oyunculara ne göstermeyi amaçladıklarını sorabilirsiniz.*
- Rol-oyunun oldukça güçlü etki bıraktığı bazı durumlarda, oyuncuların gerçek yaşamdaki rollerine geri dönebilmeleri için az önce oynadıklarından farklı bir rol daha oynamaları yararlı olabilir.*
- Yeterli zaman varsa katılımcılara, rol-oyun ile gerçek yaşamları arasında nasıl bir bağlantı olduğunu sorabilirsiniz.*

1.GÜN

ROL-OYUN SENARYOLARI İÇİN ÖNERİLER

o Kondom uygulaması. Kondomun doğru kullanımını bilmeyen biri ile cinsel ilişkiye girmeye hazırlanıyorsunuz. Eşinize kondomun nasıl kullanılması gerektiğini, o anı bozmamaya dikkat ederek gösteriniz.

o Alkol/madde kullanımı. Yakın bir arkadaşınız, erkek arkadaşının bir süredir kullandığı uyuşturucu maddeyi denemeye karar verdi. Erkek arkadaşı ona kendini çok iyi hissedeceğini, okul ve ailesi ile ilgili tüm sorunları unutacağını anlatmış. Bu durumda ne yaparsınız?

o Anne ya da babanın, ergenlik çağındaki kız çocuğunun odasında kondom bulması. Anne/baba ve çocuk arasında ne gibi konular gündeme gelebilir?

o Sarhoşluk, partiler ve cinsel ilişki. Yakın arkadaşınız dün gece bir partide aşırı alkol aldığından ve bir kadın ile ilişki yaşadığından bahsediyor ve tüm detayları hatırlamadığını söylüyor. Buna benzer olayları hemen her hafta sonu yaşıyor. Ona ne söylersiniz?

o HIV(+) birine destek olmak. Bir arkadaşınız size HIV(+) olduğunu açıkladı. Bu durumda ne yaparsınız?

Yukarıda bahsi geçen senaryolar ile pek çok soruyu yanıtlama olanağı yaratılabilir, örneğin;

- HIV enfeksiyonunun pencere dönemi ne anlama gelir?
- HIV testi yaptırmalı mıyım?
- Sanırım cinsel yolla bulaşan bir enfeksiyonum var. Tedavisi mümkün mü?
- Lateks ve hayvan derisinden yapılan kondomlar arasında ne fark vardır?
- Spermisid ya da kayganlaştırıcının anlamları nedir?
- Ecstasy nasıl bir maddedir?

UYGULAMA: ROL-OYUN DEVRİ

AMAÇ Bu uygulama pek çok amaca hizmet edebilir. Belli bir konuyu gündeme getirmek, belli bir konu hakkında bilgi vermek, katılımcıları davranış değişikliğine sevk etmek, uzlaşma ve karar verme becerilerine örnek vermek, doğru davranış biçimlerini göstermek ya da kaynaklara ulaşım konusunda bilgi vermek bu amaçlar arasında sayılabilir.

SÜRE 20 dk.

MALZEMELER 2 sandalye

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ 8-10 katılımcının iki sandalye arkasında yarım daire şeklinde sıraya dizilmelerini sağlayınız. İki gönüllünün kısa roller üstleneceklerini söyleyerek sandalyelere oturmalarını isteyiniz.

Sandalyede oturan gönüllülerden birinin, karşısındakinin yanıtlayabileceği herhangi bir doğaçlama söz söyleyerek oyunu başlatmasını rica ediniz. Herhangi bir noktada, sırada bekleyen katılımcılar, sandalyede oturan oyuncuların birinin omzuna hafifçe dokunarak yerine geçebilir (dokunma tarzı yerel kültüre uygun olmalıdır). Yeni gelen oyuncu, oyuna kaldığı yerden devam edebileceği gibi tamamen farklı, yeni bir oyun da başlatabilir.

KAPANIŞ Çoğu katılımcı oyuna katılma şansını yakaladıktan sonra oyunu sonlandırarak, uygulama hakkında duygu ve düşünceleri öğrenmek üzere bir tartışma başlatabilirsiniz. Oyun sırasında ortaya çıkan eksik ya da yanlış bilgiler üzerinde konuşulabilir. Oyuncuların kendilerini değil belli rolleri canlandırdıkları hatırlatılmalıdır.

Not: Bu uygulama, akran eğitimcilerin bir takım olarak birbirlerini nasıl destekleyebileceklerini göstermek açısından yararlıdır. Örneğin, geri planda beklerken sessiz olmaları ve oynanan rol-oyun o sırada dünya üzerinde gerçekleşen en önemli olaymış gibi davranmaları istenebilir.

14. GÜNLÜK GERİBİLDİRİM GRUPLARININ SEÇİMİ

Kolaylaştırıcı, eğitim hakkında katılımcılardan alınan geribildirim önemine değinir (geribildirim sadece eğitimin içeriğini değil, organizasyonu da içermelidir). Bu yolla ileride düzenlenebilecek yeni eğitim programlarında gerekli değişiklikleri yapmak mümkün olacaktır. Günlük geribildirimlerin alınması için iki gönüllüden oluşan değerlendirme ekiplerinin (günün gözleri ve kulakları) seçilmesi önerilebilir. Bu ekibin görevi, tüm gruptan geribildirimleri toplayarak ertesi sabah sunmak olacaktır.

EĞİTİM NOTU

Eğitim öncesi verilen soru formu gibi günlük geribildirimler de eğitim sürecinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için faydalı bir araçtır.

15. GÜNÜN ÖZETİ Gün içinde üzerinden geçilen konulara kısaca değinilir. Katılımcılardan geçirdikleri günü hatırlamaya çalışarak, o güne ait en önemli temaları belirlemeleri istenir, ayrıca genel olarak duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılır.

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

2.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Isınma egzersizi	Katılımcılara ısınma oyunları ve canlandırmalar konusunda deneyim kazandırmak
2	1.gün için geribildirim	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesine olanak sağlamak
3	Isınma oyunları ve takım ruhu oluşturan uygulamalar	Katılımcılara takım ruhu oluşturma yöntemlerini göstermek
4	Konu başlığı: Bilgi paylaşımı yöntemleri Uygulamalar: * Akran eğitimi parolası * Cinsel Yolla Bulaşan İnfeksiyonlara Meydan Okuma	Katılımcılara cinsellik, CYBİ, HIV/AIDS, madde bağımlılığı gibi konularda bilgi paylaşımı yöntemleri konusunda deneyim kazandırmak Cinsellik, CYBİ, HIV/AIDS, madde bağımlılığı vb. akran eğitimi konularında bilgi sağlamak
5	Konu başlığı: Değer ve tutumları belirleme yöntemleri Uygulamalar: * Cinsellik dili * Mahremiyet kareleri * Dört konu hakkında beyin fırtınası * Katılıyor musunuz?	Değer ve tutumların belirlenmesinde kullanılan yöntemleri göstermek Katılımcıların cinsellik, CYBİ ve HIV/AIDS'ten korunma, madde bağımlılığı konularında kendi değer ve tutumlarını anlamalarını sağlamak Cinsellik konusunda daha rahat konuşabilmeyi sağlamak

2.GÜN (devamı)

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
6	Konu başlığı: Cinsiyet bilinci ve duyarlılığı	Cinsellik eğitimi ile ilgili hassas konular hakkında bilinci arttırmak Katılımcıların "cinsiyet" ve "toplumsal cinsiyet" ayrımını anlamalarını ve toplumsal cinsiyet stereotiplerini öğrenmelerini sağlamak
7	Günün özeti	

1. ISINMA

Katılımcılardan, bir takım esneme egzersizleri önererek grubu yönetmeleri istenir. Birkaç katılımcı ardı ardına değişik kasları çalıştıran hareketler önerebilir. Eğitimciler katılımcılardan bu hareketleri yaparken tavana uzanmalarını ya da yere değmelerini isteyerek egzersizleri daha zevkli hale getirebilirler, ayrıca hareketler sırasında katılımcıların nefes alıp-verme biçimlerine dikkat etmeleri grubun rahatlamasını ve güne daha hazırlıklı başlamasını sağlayabilir.

2. 1.GÜN İÇİN GERİBİLDİRİM

Geribildirim ekibi, tüm katılımcılardan edindikleri geribildirimleri ve bir önceki günün etkinliklerini özetleyerek sunarlar.

2.GÜN

---

3. ISINMA OYUNLARI VE TAKIM RUHU OLUŞTURAN UYGULAMALAR

UYGULAMA: SOĞUK BİR RÜZGAR ESSİN

AMAÇ Katılımcıları canlandırmak

SÜRE 10 - 20 dk.

MALZEMELER Daire Şeklinde dizilmiş sandalyeler

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Katılımcı sayısından bir eksik sayıda sandalyeyi daire Şeklinde diziniz.

DİKKAT: Güvenlik amacıyla sandalyelerin sivri kenarları olmadığından emin olunuz. Bu tür uygulamalarda kullanılan sandalyelerin sağlamlığından da emin olmak gerekmektedir.

Bir katılımcı dairenin ortasında durmalıdır. Oyunun amacı, ortada duran katılımcının boş bir sandalye kapmasıdır. Ortadaki katılımcı söze; "Soğuk rüzgar..." diye başlar, kendi hakkın-da doğru olan bir özellik ile devam eder. Örneğin; "Soğuk rüzgar tüm siyah ayakkabı giyenler için essin." diyebilir. Bu durumda tüm siyah ayakkabı giyen katılımcılar yerlerinden kalkmalı ve hızla boş kalan başka bir sandalyeye oturmalıdır. Yer değiştiren sadece iki kişi olmadığı sürece katılımcıların hemen yanlarındaki sandalyeye oturmaları yasaktır. Yer değişimi sırasında ortadaki oyuncu da bir sandalye kapmaya çalışır. Herkes bir sandalye bulduktan sonra ortada kalan katılımcı, başka bir özellik iğereren bir cümle söyleyerek oyunu devam ettirecektir. Cümlelerde yer alan özellikler fiziksel özelliklerin yanısıra tutumlar ya da yaşam deneyimleri de olabilir. Örneğin; "Soğuk rüzgar, üniversite öğrencileri için kondomların ulaşılabilir olması gerektiğini düşünen herkes için essin." denebilir.

KAPANIŞ Oyun, eğitimci ya da katılımcıların isteğine göre sonlandırılır. Katılımcılara eğlenip eğlenmedikleri ve oyun hakkında ne hissettikleri sorulabilir.

4. KONU BAŞLIĞI *Bilgi paylaşımı yöntemleri*

Hedefler Katılımcıların; cinsellikle, CYBİ, HIV/AIDS, madde bağımlılığı gibi akran eğitimi konuları hakkında bilgilerini arttırmak ve bu konularda bilgi paylaşımı yöntemlerini anlamalarını sağlamak

Giriş Kolaylaştırıcı (muhtemelen bir tahtanın başında) bir takım teknik bilgileri geleneksel tarzda anlatmaya başlar. Bu anlatım, eski ve geleneksel bir yöntemle ders vermenin olumsuz yönlerine dikkat çekecek şekilde birkaç dakika sürmelidir. Sonrasında, daha ilginç ve yaratıcı bilgi paylaşım yöntemleri ve katılımcıların eğitimde etkin rol almasının önemi üzerine bir tartışma başlatılması yararlı olacaktır.

1.UYGULAMA: AKRAN EĞİTİMİ PAROLASI

AMAÇ Öğrenmeyi ve bilgi paylaşımını eğlenceli ve çekici bir hale getirmek, tabu olarak bilinen kelimelerin daha rahat kullanımına yardım etmek, akran eğitimcilerin cinsellik ile ilgili kelimeleri rahatlıkla kullanabiliyor olmalarını sağlamak.

SÜRE 20-40 dakika

MALZEMELER Üzerinde tek kelime yazılı geniş kartlar ve katılımcılar için iki sıra sandalye.

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Katılımcıları her biri diğerinin yüzüne bakacak şekilde, karşılıklı iki sıra halinde dizilmiş sandalyelere oturtunuz. Üzerleri daha önceden hazırlanıp yazılmış olan kartları alınız. (Katılımcıların, üzerinde kelime yazan kartları görmelerine henüz izin vermeyiniz.)

Grup, birbirlerinin yüzünü görecektir şekilde iki sıraya ayrılır. Eğitimci, herhangi bir sıranın arkasında durarak katılımcılara dümdüz karşıya bakmalarını söyler. Parola, eğitimcinin karşısında durduğu gruba gösterilir. Parola sayılan kelimeyi gören kişiler için kural, karşılarındaki kişiye tek kelime ipucu vererek bu kişinin kelimeyi tahmin etmesini sağlamaktır. Sıranın başlangıcında duran kişi bir ipucu verir ve onun tam karşısındaki katılımcı da kelimeyi tahmin eder. Eğer kelimeyi yanlış tahmin ederse, ipucu veren kişinin yanındaki kişi aynı şeyi tekrarlar ve onun tam karşısındaki katılımcı kelimeyi tahmin etmeye çalışır. Bu, birisi parolayı doğru tahmin edinceye kadar devam eder. Bazı örnek kelimeler: Mukoza zarı, klitoris, penis vb... (özellikle kullanımı tabu sayılabilen kelimeler seçmeye özen gösteriniz.)

Gruba; "Şimdi bir bilgi oyunu oynayacağız. Amaç doğru kelimeyi bulabilmeniz için birbirinize ipuçları vermek." şeklinde bir açıklama yapınız. "Diğerleri görebilsin diye, bir grubun arkasında bir kart tutacağım. Bir ipucu verdiğinizde, bu ipucu tek kelime olmalıdır, fakat cevap (parola) bir kelimedenden fazla olabilir." İçinde parolanın herhangi bir parçasını barındıran ipuçları vermemelisiniz. Verilen ipucu abes olmamalıdır. Abesten kasıt, verilen ipucunun parola kelime ile hiç bir bağlantısının olmamasıdır. Örneğin parola "penis" ise birisinin kucağını göstererek "Venüs" demesi ipucu yerine geçmez. Aynı zamanda kafiyeli ipuçları da kabul edilmez." şeklinde bir açıklama yapınız.

2.GÜN

KAPANIŞ Oyun için yeterli zaman harcadıktan sonra grupta birlikte oturarak, ellerinde tuttıkları sözcükler hakkında anlatabildikleri kadar çok şey anlatmalarını isteyiniz. Daha sonra diğer katılımcıları da eksik gördükleri noktalar varsa ilave etmeleri için teşvik ediniz. Eğitimci olarak, yanlış olduğunu düşündüğünüz bilgileri düzeltebilirsiniz. Dilerseniz yeni ilavelerde de bulunabilirsiniz. Kullanabildiğiniz kadar çok kart kullanmaya çalışın. Zaman esnekliği sağlayın veya kalanları daha sonra tekrar gösterebileceğinizi unutmayın.

Eğitimci bir sonraki uygulamayı tanıtırken, çok basitçe hazırlanmış bir soru listesinin akran eğitimciler ile teorik bilgileri konuşmak için nasıl kullanılabileceğini açıklar. Bilinmesi gereken her şeyi bildiklerini düşünen katılımcıları şaşırtmak ve ilgilerini çekmek amacıyla listeye bir iki tane zor soru eklenebilir (HIV/AIDS ve CYBİ'ler ile ilgili sorular için 4. Bölüme bakınız).

EĞİTİM NOTU

HIV/AIDS ve CYBİ'ler hakkında akran eğitimciler için hazırlayacağınız soruların, saha çalışmalarında genç insanlar için hazırlanan sorulardan biraz daha zor olmasında fayda vardır, ancak ne akran eğitimcilerin ne de eğitimci eğitimcilerinin enfeksiyon hastalıkları konusunda profesyonel sağlık çalışanları kadar bilgili olmalarını beklemek doğru olmayacaktır.

2.UYGULAMA: CİNSEL YOLLA BULAŞAN İNFEKSİYONLARA MEYDAN OKUMA

AMAÇ Eğlenceli bir yöntemle bilgi paylaşımı

SÜRE 20 - 40 dk.

MALZEMELER Puanları yazmak için tahta

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Bir soru ve cevap listesi hazırlayınız (örnek bir liste 4.bölümde bulunabilir).

Katılımcıları sayıya bağlı olarak 2-3 ya da daha fazla gruba ayırınız ve her gruptan kendilerine birer grup ismi bulmalarını ve konuşmacı seçmelerini isteyiniz. Tüm grup üyeleri soruları tartışmalı ve cevabı birlikte bulmalıdır, ancak doğru cevabı grup adına bir kişi vermelidir. Soruları sormaya ilk gruptan başlayacağınızı, onlar bilemediği takdirde aynı soruyu ikinci gruba yönelteceğinizi söyleyiniz. Bir sonraki soruda ilk cevap hakkı diğer gruba geçecektir. Her grubun cevap vermek için üçer dakikaları bulunacaktır.

Katılımcıların son soruya özel iddia hakları bulunur, yani o ana kadar topladıkları toplam puanı riske edebilirler. Soruyu doğru yanıtlarlarsa puanları ikiye katlanır, bilemezlerse tüm puanlarını kaybederler.

Soruları sormaya başlayınız. Her doğru cevabı nedenleriyle tartışmakta ve yanlış cevaplara doğru açıklamalar getirmekte fayda vardır.

KAPANIŞ Oyun tamamlandıktan sonra katılımcıların herhangi bir soruları olup olmadığını sorunuz. Kafalarının karıştığı her duruma açıklık getirmeye çalışınız.

2.GÜN

---

5. KONU BAŞLIĞI *Değer ve tutumları belirleme yöntemleri*

Hedefler Katılımcıların, değer ve tutumları belirleme yöntemleri konusunda deneyim kazanmalarını sağlamak ve üreme sağlığı konularını tartışmanın güçlükleri konusunda farkındalıklarını arttırmak.

Giriş Bu bölümün başında katılımcılara, cinsellik konusunda çeşitli tartışma ve etkinliklerde yer alarak kendi değer ve tutumlarının farkına varacakları anlatılır. Eğitimci, bazı hassas konularda detaya girilse de hiç kimseye hayatını nasıl yaşaması gerektiğini söylemeyi amaçlamadığını açıklamalıdır. Bu eğitimin amacı katılımcılara gerekli bilgileri vererek, sağlıklı olma yolunda kendi yönlerini belirlemelerini sağlamak ve akranlarına yardımcı olma yeteneklerini arttırmaktır.

KELİMENİN ANLAMI

Değerler; insanların önem verdikleri ya da saygı duydukları kavramlardır. Örneğin, genç bir insan sağlığına değer vermeyi öğrendiğinde cinsel ilişki yaşamayı erteleyecek ya da güvenli cinsel ilişkiyi tercih edecektir.

Tutumlar kabaca; bir insanın belli bir kavrama ya da diğer bir insana karşı hissettikleri olarak tanımlanabilir. Örneğin; farklı yaşam biçimlerine karşı hoşgörülü olmak, ayrımcılığa ve önyargılara karşı durmak AIDS ile ilgili en önemli tutumlar arasında yer alırlar.

EĞİTİM NOTU

Cinsellik hakkında çoğu inanışımız, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet normlarının yanısıra büyürken işittiğimiz ailesel ve kültürel mesajlar ile şekillenir. Dini ya da dini olmayan yetiştiriliş biçimleri de kişisel tutumlarımızı etkilemektedir. Bu nedenle tüm eğitimci eğitimcileri ve akran eğitimciler önce kendi değer ve tutumlarının farkında olmalıdırlar.

Değer ve tutumların öğretilmesi ya da ölçülmesi oldukça güçtür, ancak grup tartışması ya da vaka çalışması gibi bazı yöntemler yararlı olabilir. Akran eğitimciler "örnek birey" görevini üstlenebilirler. Örneğin bir akran eğitimi programının amaçlarından biri gençlerin daha hoşgörülü olmasını sağlamak ise, akran eğitimcilerin kişisel davranışlarının bu tutumu sergilemesi beklenir. Herhangi bir topluluk için akran eğitimi programı başlatmadan önce o topluluğu kültürü, gelenekleri ve sosyal normlarını öğrenmek büyük önem taşımaktadır. Gerekli araştırma yapılmadan uygulanan programların kabul edilebilirlik şansının düşük olduğunu bilmek gerekir, ayrıca bir topluluk için zararlı sonuçlar doğuran programların bu olumsuz etkileri uzunca bir zaman ortadan kaldırılamaz.

Eğitim Notu (devamı) Bazı topluluklarda cinsel konularda birdenbire çok açık detaylı konuşulması rahatsızlık yaratabilir. Bazı topluluklarda ise kadın ve erkek katılımcıların bir arada olması sorun doğurabilir. Bu nedenle aşağıdaki önerileri dikkate almak ve küçük adımlarla ilerlemek yararlı olacaktır:

- Birlikte çalışacağınız kuruluşun beklenti ve kaygılarını öğreniniz.
- Daha önce yapılmadıysa, hedef kitlenizin özelliklerini araştırınız. Genç kızların programınıza katılıp katılmayacaklarını, katılamayacaklarsa önlerinde ne gibi engeller olduğunu öğrenmeye çalışınız.
- Lider kişiler ya da kuruluş yöneticileri ile birlikte program dahilindeki konuların ve eğitim yöntemlerinin üzerinden geçiniz.
- Cinsellik ve toplumsal cinsiyet ile ilgili tartışmalarda yavaş ve hassasiyetle ilerleyiniz.
- Eğer mümkünse birlikte çalışacağınız kuruluşun yöneticileri için de kısa bir eğitim planlamayı düşününüz, böylece üzerinde duracağınız sorunların (üreme sağlığı, cinsiyet eşitsizliği vb.) daha iyi anlaşılmasını sağlamış olursunuz.
- Okul öğrencilerine yönelik bir program hazırlıyorsanız, önce okul yönetimini, öğretmenleri ve velileri bilgilendirmekte fayda vardır. Böylelikle programınız için destek sağlayarak, olası müdahaleleri engellemiş olursunuz.
- Çalışmanızı yürüttüğünüz topluluğa saygı duyduğunuz göstermek ve programın değerlendirilmesine katkıda bulunmak için geribildirim isteyiniz.
- Program ile ilgili kısa bir rapor hazırlayarak, çalışmanızı yürüttüğünüz topluluğa sunmanız yararlı olacaktır.

DİNİ LİDERLER İLE ÇALIŞMAK

Akran eğitimi amacıyla herhangi bir hedef kitleye yaklaşımda dini eğitimleri, normları ve etkileri göz önüne almak gerekmektedir. Dini kuruluşlar ya da liderlerle işbirliği içinde yürütülen akran eğitimi programları genellikle daha başarılı olmaktadır. Dini liderlerin, hedef kitlenin gereksinimleri ya da ilgi alanları konusunda bilgileri ve duyarlılıkları arttırılarak programı desteklemelerini sağlamak mümkündür.

Özellikle cinsiyet eşitliği konusunda duyarlı liderlerle işbirliği içinde çalışmak, kız-erkek her iki cinsin programlara eşit katılımını sağlayabilmektedir.

Dini liderlerin, hasta kişilere yardım konusunda tarihten gelen bir sorumluluk aldıkları söylenebilir. Bu noktada farklı ve daha hassas bir yaklaşım; dini liderlerin öncelikle bireylerin hastalanmasını önlemede yardımcı olabilecekleri fikrini öne sürmektir. Üreme sağlığı eğitimi konusunda dini liderler tarafından alınan destek, programınızın gerekliliğini açıklamanıza yardımcı olacaktır.

Bazı dini öğretiler cinsellik konusunda açıkça konuşmayı hoş görmese de yine bu öğretilere göre insan yaşamını korumak her şeyin önünde gelmektedir. Dinlerin hemen hepsi yaşamın kutsal olduğunu, tehlikede olan insanları uyarmak gerektiğini ve hasta olanlara yardım etmek gerekliliğini savunur. Bazı dini inanışlara göre ise tek bir insan hayatı kurtarmak, tüm dünyayı kurtarmaya bedeldir.

1.UYGULAMA: CİNSELLİK DİLİ

AMAÇ Katılımcıların cinsellik ve onun sonuçlarını tartışmak için gerekli kelimeleri kullanmaya alışmalarını sağlamak.

SÜRE 25 dk.

MALZEMELER Kelime ve soruların yazılı olduğu kağıtlar, dosya kağıtları, kalemler

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıları üçer kişilik küçük gruplara ayırınız ve her gruba birer kağıt ve kalem veriniz.

Giriş: Birçok insanın cinsellik ve ilgili konular hakkında tartışmaktan utandıklarını anlatınız. Şu ana kadar HIV için hiçbir ilaç veya aşının bulunmadığını ve CYBİ'lere yakalanan insanların istenmeyen sonuçlarla karşı karşıya kaldıklarını açıklayınız. Bu sebeplerden dolayı cinsel tercihler, davranışlar ve korunmasız cinsel ilişkinin sonuçları hakkında konuşabilmek zorunda olduğumuzu katılımcılara bildirmelisiniz.

Sağlığımızı korumak için farklı cinsel davranışları ve vücudun çeşitli cinsel bölgelerini konuşabilmeyi öğrenmek için katılımcılardan, çalışma sırasında tabu olarak adlandırdıkları korkularını bir kenara bırakmalarını isteyiniz.

Gruba aşağıdaki kelimelerin yazılı olduğu bir kağıt vererek onlardan iki kelime seçmelerini isteyiniz: biri cinsel ilişki ve üremeyle ilgili konulardan, diğeri de cinsel ilişkinin sonuçları ve içeriğiyle ilgili olsun.

Cinsel ilişki ve üreme ile ilgili terimler:

Penis, vajina, göğüs, menstürasyon, sperm, birleşme

Cinsel ilişkinin sonuçları ve içeriğiyle ilgili terimler:

Zevk, CYBİ, HIV/AIDS, oral seks, anal birleşme, orgazm, mastürbasyon, kondom, çok eşli kadınlar, çok eşli erkekler

Basamaklar:

Tüm gruplardan, her kelimenin kendi yörelerinde kullandıkları eşanlamlılarını yazmalarını isteyiniz.

(ÖR:1-penis: alet, enstrüman, silah, tüfek, muz, sosis.....)

2-menstürasyon: adet, hastalık, kırmızı günler.....)

Gruptan aşağıdaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

1-Listeden seçilen hangi eşanlamlılar halk tarafından daha çok kabul görür / görmez?

2-Gençler hangi kelimeleri kendi aralarında konuşurken daha çok kullanıyorlar?

3-Gençler hangi kelimeleri aileleri ve diğer yetişkinlerle konuşurken daha çok kullanıyorlar?

4-Hangi kelimelerin erkek ya da kadınlar için kötü manaları vardır?

5-Olumsuz kelimelerin insanlara söylendiklerinde zararlı olabileceklerini düşünüyor musunuz?

6-Kadınlar ve erkekler için kötü manalar içeren bu kelimeleri neden kullanıyorsunuz?

Gruplar kendi cevaplarını diğer gruplara sunduktan sonra, grupların buldukları sözcüklerin yazılı olduğu kağıtları herkesin görebileceği şekilde duvarlara asınız.

KAPANIŞ Unutmayınız ki ergenlik çağındaki gençlerle onların dilini kullanarak konuşmak önemlidir. En azından onların en iyi bildikleri kelimelerle konuşmalarına izin verin ki kendileri cinsellik ve ilgili konularda konuşurken rahat olsunlar.

Cinsellik hakkında konuşabilmek için kelimeler üzerindeki hassasiyetimizi kaldırmamız gerekmektedir. Karşımızdakilere neler istediğimizi, neler istemediğimizi, nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığımızı açıkça anlatamazsak, yanlış anlamalar ortaya çıkacaktır.

Saygısız bazı kelimelerin yaralayıcı zararlı olabileceği üzerinde durmak gerekir. Örneğin bir çok yerde evlilik dışı ilişkiye giren bayanlar için oldukça fazla olumsuz kelimeler kullanılmaktadır, ancak aynı durumdaki erkeklere olumlu adlandırmalar yapılmaktadır. Bu tür yanlış kullanımlar çifte standart olarak değerlendirilmekte ve erkekle kadın arasında eşitsizlik olarak algılanmaktadır.

Ayrıca bazı şiddet içeren terimlerin cinsellik için kullanılması, cinsel ilişkide şiddete izin verir bir görüntü oluşturabilmektedir, buna dikkat etmek gerekir (örneğin yarasa, silah gibi kelimelerin penis için kullanılması).

2.GÜN

2.UYGULAMA: MAHREMİYET KARELERİ

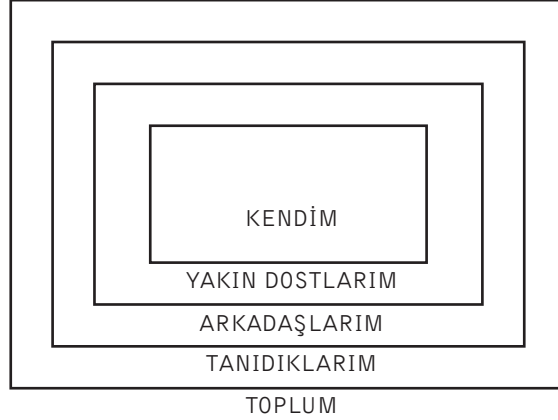
AMAÇ Katılımcıları mahremiyetin cinsellik ve üreme sağlığındaki önemi hususunda düşünmeye sevk etmek ve bu iki unsuru konumlandırmadaki hassasiyetlerini arttırmak.

SÜRE 20-25 dk.

MALZEMELER Her katılımcı için bir kalem ve tam sayfa bir kağıt, tahta kalemleri

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıların kağıt ve kalem ile yazmaya hazır şekilde oturmalarını sağlayınız. Merkezleri ortak kareli, önceden hazırlanmış kağıdı grubun görebileceği bir yere koyunuz. Kağıt en içte "kendim" ve en dışta "toplum" yer alacak şekilde hazırlanmalıdır (4.bölüme bakınız).

Aşağıda sıralanan bilgileri kiminle paylaşırdınız?

- Boyunuzu
- Kilonuzu
- İlk adet gördüğünüz ya da ereksiyon olduğunuz yaşı
- Olayla ilgili ilk hissettiklerinizi
- Vücudunuzun herhangi bir bölümünden memnun olmadığınızı
- Doğum kontrol yönteminizi
- Cinsel deneyiminizin boyutunu
- Mastürbasyon hakkında hissettiklerinizi
- Mastürbasyon tekniğinizi
- Erotik eşyalardan hoşlandığınızı
- Homoseksüel ilişki fantezinizin olduğunu
- Homoseksüel ilişki yaşadığınızı
- Oral seks hakkında hissettiklerinizi
- Cinsel fantezilerinizi
- Yakın zamanda yaşadığınız bir ilişkide orgazm olamadığınızı
- Çok eşlilik ya da çoklu ilişki fanteziniz olduğunu
- Meme ya da penis ameliyatı geçirdiğinizi
- Çocukken cinsel istismara maruz kaldığınızı
- Tecavüze uğradığınızı
- Tecavüz ettiğinizi
- HIV testi yaptırmayı düşündüğünüzü
- HIV testi yaptırdığınızı
- HIV pozitif olduğunuzu

Katılımcılar ortada duran kağıdı kendi önlerindeki kağıtlara geçirirler. (Bunun yerine kağıtlar kendilerine hazır olarak da verilebilir.) Kendi kağıtlarında eğitimcinin okuduğu maddeleri kimlerle paylaşabileceklerini işaretlerler. Dilerlerse bu maddeleri işaretlerken kısaltmalar da kullanabilirler. Uygulamada gösterdikleri tepkiler ve öneriler uygulama sonrasında tartışılacaktır.

2.GÜN

Giriş: AIDS ve CYBİ çağında, mahremiyet konularının bazı yönlerden ne kadar ilişkili olduğuna dikkat çekiniz. Katılımcılara bu karelere en çok kimin uyacağını düşünmeleri gerektiğini söyleyiniz. Aynı zamanda "yakın dostlarım" ve "tanıdıklarım" terimlerini katılımcılara açık bir şekilde anlatınız. Farklı tarzda bir takım bilgilerle ilgili sorular yönelteceğinizi söyleyiniz ve katılımcıların bu bilgileri hangi boyutlarda kimlerle paylaşabileceklerini belirtmelerini isteyiniz.

"Önce boyunuzla başlayalım. Lütfen boy ölçünüzü kiminle paylaşabileceğinizi düşünün. Boyunuzu yakın arkadaşlarım diye tanımladığınız insanlarla paylaşır mıydınız? Tanıştığınız insanlarla? Peki ya toplumdaki hiç tanımadığınız insanlarla?" şeklinde sorularla başlayabilirsiniz.

Bazı tecrübelerin bazı katılımcılara uygun olmayabileceğini belirtiniz. Katılımcılara eğer bu tecrübeleri yaşamışlarsa bunları kiminle paylaşabileceklerini belirtmeleri gerektiğini açıklayınız. Mahremiyetle barındıran soruların okunması sırasında katılımcılara her soru için yeterli zaman verdiğinizden emin olunuz.

KAPANIŞ Katılımcılarla uygulama deneyimlerini tartışınız. Kendileri hakkında bir takım şeyler öğrenip öğrenmediklerini gözleyiniz. İnsanlar için belirli konuların ne kadar özel olduğunu bazen unuttuğumuzu belirtiniz.

3.UYGULAMA: DÖRT KONU HAKKINDA BEYİN FIRTINASI

AMAÇ Cinsel ilişkiler konusunda kişisel değerlerin ortaya çıkarılması

SÜRE Yaklaşık 75 dk.

MALZEMELER Dört adet büyük boy kağıt, dört tahta kalemi, bant

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Dört adet büyük boy kağıda aşağıdaki başlıkları teker teker yazarak kağıtları duvara yapıştırınız.

- Genç insanlar neden cinsel ilişkiye girerler?
- Genç insanların cinsel ilişkiyi erteleme nedenleri neler olabilir?
- Cinsel ilişki sırasında korunmak neden gereklidir?
- Cinsel ilişki alternatifleri neler olabilir?

Katılımcıları dört gruba bölünüz. Her grup bir soru üzerinde düşünmeli ve fikirlerini, sorunun bulunduğu kağıdın üzerine yazmalıdır. Yaklaşık 5dk. sonra gruplardan bir sonraki soru kağıdına geçmelerini, daha önceki grubun yazdıklarını okumalarını ve eğer farklıysa kendi fikirlerini eklemelerini isteyiniz. Uygulama süresince tüm gruplar dört soruyu da yanıtlamış olmalıdırlar.

Katılımcıların tekrar bir araya gelmelerini ve yazılanları değerlendirmelerini isteyiniz. Yazılan bazı nedenler diğerlerinden daha mı geçerlidir? Neden böyle düşünüyorlar? Yazılı nedenler akran eğitimcilerin akranlarını etkileme yöntemlerini nasıl etkilemektedir?

Katılımcılar gözden kaçırdıkları önemli bir nokta olduğunu düşünüyorsanız uygulamanın bu aşamasında söyleyiniz. Kabul edildiği takdirde maddenizi listeye ekleyebilirsiniz. Sorulara verilen yanıtları göz önüne alarak, akranların / arkadaşların cinsel ilişkiyi erteleme ya da güvenli cinsel ilişki kurma konusunda nasıl ikna edilebileceğini tartışabilir ve en etkili yöntemleri belirleyebilirsiniz.

Vaktiniz varsa katılımcıları ikiye bölünebilir ve kısa bir rol-oyun önerisi getirebilirsiniz. Çiftlerden biri akran eğitimci biri de akran / arkadaş rolünü üstlenmek üzere, akran eğitimci akranını riskli davranışlardan uzak kalmak konusunda teşvik etmeye çalışabilir.

Not: Eğitimciler, bu uygulamada kullanılan soruların bazı kültürler için uygun olmayabileceğini hatırlamalıdır. Bu tür uygulamalar kültürel açıdan uygun olduğunda dahi hassasiyet ile yürütülmeleri gereklidir.

2.GÜN

4.UYGULAMA: KATILİYOR MUSUNUZ ?

AMAÇ Katılımcıların cinsellik, CYBİ ve HIV/AIDS'ten korunma, madde bağımlılığı konularında kendi değer ve tutumlarını anlamalarını sağlamak

SÜRE 45 dk.

MALZEMELER 2 adet büyük boy kağıt (birinde "katılıyorum, diğerinde "katılmıyorum" yazmalıdır)

UYGUNLUK 16 yaşından büyük gençlerle çalışılan tüm eğitim ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Kağıtları kullanarak salon içinde "katılıyorum" ve "katılmıyorum" adında iki bölge belirleyiniz.

Katılımcılardan iki bölgenin ortasına toplanmalarını isteyiniz.

Gruba değerler hakkında önermeler okuyacağınızı açıklayınız. Her birini okuduğunuzda, ne hissettiklerini dikkatlice düşünmelerini ve salonun "katılıyorum" ya da "katılmıyorum" bölgelerine gitmelerini ya da arada bulunan hayali çizgi üzerinde bir noktada durmalarını isteyiniz.

Her önerme için ne düşündüğünü açıklayabilecek gönüllüler istediğinizi söyleyiniz. Doğru ya da yanlış cevapların olmadığı, sadece görüşlerin olduğunun altını çiziniz. Herkesin kendi görüşünü belirtmeye hakkı vardır; kimse ona farklı görüşünden ötürü baskı uygulamayacaktır. Katılımcıların pas geçme haklarının olduğunu hatırlatınız. Ayrıca herkesin istediği anda görüşünü değiştirebileceğini belirtiniz.

Tüm önermelerin üzerinden geçildikten sonra katılımcılara, kendi değerlerini diğer katılımcılarla paylaşırken ve özellikle azınlık grupta yer aldıklarında neler hissettiklerini sorabilirsiniz. Görüşü değişen katılımcıların buldukları konumu değiştirmelerinin kolay olup olmadığı sorulabilir.

Önerme örnekleri:

- Ergenler kondom kullanımını bilmeli ve kondomlara rahatlıkla ulaşabilmelidir.
- Homoseksüel bir arkadaşım olmasını kabul ederdim.
- Kız ya da erkek kardeşimin homoseksüel olmasını kabullenirdim.
- HIV ile infekte kişiler sadece kendilerini suçlamalıdır.
- HIV/AIDS'in yayılımını önlemek için seks işçiliğinin yasaklanması gerekir.
- Damar içi madde kullanan insanlara istedikleri zaman temiz enjektör sağlanmalıdır.

KAPANIŞ Bu uygulama öncesinde, sırasında ve sonrasında katılımcıların gereksinimleri karşısında duyarlı olmak gerekir. İçlerinden bazıları risk altındaki gruplara mensup, fakat bunu göstermiyor olabilir. Katılımcıların bilgi paylaşmak ya da paylaşmamak konusunda kendilerini rahat hissettiklerinden emin olunuz. Bu uygulama sonrasında katılımcılar ile kişisel sorunlar hakkında özel olarak görüşebilirsiniz.

6. KONU BAŞLIĞI *Toplumsal cinsiyet bilinci ve duyarlılığı*

Hedefler Akran eğitiminde toplumsal cinsiyet konusunun önemi hakkında bilinci arttırmak.

KELİMENİN ANLAMI

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler hakkında genel olarak kabul edilen görüş ve beklentiler (normlar) bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanım, tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanısıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

2.GÜN

EĞİTİM NOTU

Genç kız ve erkekler karşı karşıya kaldıkları sağlık ile ilgili riskleri tanıma ve başa çıkma konusunda eğitilmiş oldukları takdirde, bu risklerin aza inmesi mümkün olmaktadır. Toplumsal cinsiyet hakkında yanlış inanışlar bu risk faktörlerinden biri sayılır. Ergen sağlığı konusunda çalışanların, toplumsal cinsiyet kavramı ile bu kavramın kültür, gelenekler ve önyargılar ile bağlantısını anlamaları gerekmektedir.

Bireyler toplumsal cinsiyete dayalı norm ve rollerin farkına vardıldıktan sonra, onları nasıl değiştirebileceklerini öğrenmeye ve gençleri riske sokan durum ve beklentilere karşı koymaya başlayabilirler. Akran eğitimciler de toplumsal cinsiyetin davranışlar üzerine etkilerinin bilincine vararak, toplumsal cinsiyete dayalı norm ve stereotiplere meydan okuma konusunda yardımcı olabilirler.

Akran eğitimi programlarına toplumsal cinsiyet boyutu katarken aşağıdaki noktaları göz önünde bulundurmak gerekir;

- Gençlere yönelik etkinliklere toplumsal cinsiyet boyutu katmak bilinçliliğin artırılmasını ve yoğun çabayı gerektirir. Bu bir defaya mahsus bir etkinlik ya da sadece doğru terminolojiyi kullanmak (örneğin; konuşmalar sırasında genç kız ve erkeklerin her ikisine de değinmek vb.) olarak alınmamalıdır.

- Toplumsal cinsiyet insan ilişkileri ile yakından ilgilidir, üstelik sadece kadın erkek ilişkisi değil, kadınlar ve erkeklerin hemcinsleriyle ilişkileri de söz konusudur. Örneğin, anneler kızlarına erkekler gibi karşı gelmemelerini, babalar oğullarına kadınlar gibi ağlamamalarını öğütler.

- Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki fark cinsiyetin biyolojik, toplumsal cinsiyetin ise sosyal bir kavram olmasıdır; yani cinsiyet doğumumuzla gelen fiziksel özelliklerimizi, toplumsal cinsiyet ise sonradan kazanılan ve değişebilen özelliklerimizi kapsar.

- Toplumsal cinsiyet sadece heteroseksüel bireylere ait bir kavram değildir, aynı zamanda biseksüel, homoseksüel veya cinsel ilişkiden uzak kalmayı yeğleyen bireyleri de ilgilendirir.

- Kadın ve erkekler toplumsal cinsiyete dayalı düşünce ve davranışları kendi çıkarları doğrultusunda, genellikle kimseye zarar vermeden ama aynı zamanda stereotipleri güçlendirerek kullanabilirler (kadınların ağlaması gibi).

- Toplumsal cinsiyet duyarlılığına %100 sahip olmak zordur, çünkü hemen hepimizin düşünce ve davranışları toplumsal cinsiyetten etkilenir.

- Toplumsal cinsiyet duyarlılığı, kadın ve erkekler arasındaki farkları tamamen gözardı etmek anlamına gelmez. Başta biyolojik temelli farklar bulunmaktadır, diğer farkların bazıları eşitlik anlayışına rağmen sürdürülebilir (erkeklerin kadınlara nezaketten kapıyı tutmaları gibi)

Toplumsal cinsiyet konusunda ek uygulamalar için 5.bölüme bakınız .

UYGULAMA: CİNSİYET DEĞİL TOPLUMSAL CİNSİYET

AMAÇ Katılımcıların "cinsiyet" ve "toplumsal cinsiyet" farkını anlamalarını ve toplumsal cinsiyet stereotiplerilerini öğrenmelerini sağlamak.

SÜRE 25 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıtlar, tahta kalemleri, bant; cinsel yönelime ait tanımların yer aldığı bir saydam ya da karton.

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Büyük bir kağıt üzerine üç sütun çiziniz. Birinci sütuna "Kadın" başlığını yazarak diğer sütunları boş bırakınız. Katılımcılardan, kadınlar ile ilgili olabilecek kişilik özellikleri, beceriler, roller vb. hakkında fikirlerini belirtmelerini isteyiniz. Tüm fikirleri ilgili sütuna kaydediniz. Üçüncü sütuna "Erkek" başlığını yazarak aynı uygulamayı erkekler için de yapınız. Her iki sütunda da hem olumlu hem olumsuz özelliklere yer verilmelidir, ayrıca katılımcılar tarafından belirtilmediyse her iki cinse ait biyolojik özellikleri de ekleyiniz.

Şimdi birinci ve üçüncü sütunların başlıklarını değiştirerek listelere tekrar göz atınız ve hangi özelliklerin karşı cinste de görülebileceğini tartışınız. Sadece tek bir cinse ait olduğu düşünülen ve değişmesi zor özellikler "cinsiyet" başlığı altında orta sütuna yazılmalıdır, bu özelliklerin ayrıca tartışılması yararlı olur.

Katılımcıların bazı kelimelerin anlamları konusunda tartışmaları beklenir- bu uygulamanın bir amacı da katılımcılara, insanların toplumsal cinsiyete dayalı çoğu özelliğe değişik anlamlar yüklediklerini göstermektir.

Cinselliğin değişik tiplerini tartışmaya hazırlıklı olmak gerekir. "Cinsel yönelim" kavramını toplumsal cinsiyetten ayırmak faydalı olacaktır. Eğer gerekliyse, cinsel yönelim konusunda farklı tanımları bir saydam aracılığıyla açıklayabilirsiniz. Bireylerin cinsel yönelimleri ne olursa olsun, toplumun davranış ve roller açısından beklentilerinin bireylerin biyolojik cinsiyetlerine göre olduğunu vurgulamak gerekir.

Cinsiyetin biyoloji ve genetik ile ilişkili olduğu, ancak toplumsal cinsiyetin kadın ve erkekler için sosyal / kültürel düşünce ve davranış beklentilerini içerdiğini, bu nedenle toplumsal cinsiyet anlayışının farklı kültür ve toplumlarda değişkenlik gösterebileceğini açıklayınız.

Son olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının günlük yaşamda çoğu zaman karıştırıldığına, ancak farklı kavramlar olduklarına dikkat çekiniz.

2.GÜN

KAPANIŞ Kadın ve erkeklerin özellikleri hakkında stereotip düşüncelerin zararlı olabileceğini ve insanların tam olarak gelişimini engelleyebileceğini belirtiniz. Bu stereotipleri kabul ederek kendi kendimizi kısıtlarız, örneğin; erkekler çocuk bakımı konusunda cesaretlendirilmezken, kadınların da geleneksel olarak erkeklere yakıştırılan meslekleri (mühendislik vb.) seçmeleri teşvik edilmez. Bu, kendi cinsiyetimiz ile ilgili tüm özellikleri yadsıyacağımız anlamına gelmemektedir, ancak her bireyin ne yapacağı konusunda kendi kararlarını verebilmesi önemlidir.

7. GÜNÜN ÖZETİ Gün içinde üzerinden geçilen konulara kısaca değinilir. Katılımcılardan geçirdikleri günü hatırlamaya çalışarak, o güne ait en önemli temaları belirlemeleri istenir, ayrıca genel olarak duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılır.

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

3.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Isınma egzersizi	
2	2.gün için geribildirim	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesini sağlamak
3	Isınma oyunu Uygulama: *Maskeyi dolaştır	Katılımcıların ısınma oyunu ve canlandırıcılar konusunda deneyimini arttırmak
4	Konu başlığı: Beceri geliştirme yöntemleri Uygulamalar: * Yaşam becerilerine dayalı eğitime giriş * Hayır diyebilmek (ikna edebilme becerileri) * Kondom yarışması	Yaşam becerileri ve yaşam becerilerine dayalı eğitim kavramlarını tanıtmak ve akran eğitimi ile ilgilerini kurmak Gençlerin sağlıklarını korumalarını sağlayan becerileri geliştirme yöntemlerini göstermek Örneğin; * reddetme becerisini geliştirmek *kondomun doğru kullanımını konusunda bilgi ve beceri geliştirmek
5	Katılımcılar tarafından önerilen canlandırıcı	Canlandırıcılar konusunda deneyim paylaşımı
6	Konu başlığı: Teşvik edici araç ve yöntemler Uygulama: * Bu işi neden yapıyoruz? Grup tartışması: Misafir konuşmacı davet etmek Risk gruplarından insanları programa dahil etmek Teşvik edici araç olarak video Uygulama: *Hayali HIV testi	Katılımcıları, gençlerin sağlık eğitimi konusunda çalışmaya devam etmeye teşvik etmek Teşvik edici yöntemler konusunda deneyim kazandırmak Davranış değişikliği konusunda teşvik etmek için kişisel deneyimlerden faydalanmanın yararını göstermek Teşvik edici bir yöntem olarak video kullanımını göstermek

3.GÜN

3.GÜN (devamı)

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
7	Konu başlığı: Rol-oyun Uygulama: * Üçlemeler- ilgi çekmek için yarışmak	Rol-oyun becerisi kazandırmak
8	Günün özeti	

1. ISINMA EGZERSİZİ

Katılımcıların bir takım esneme egzersizleri önererek grubu yönetmeleri istenir. Birkaç katılımcı sırayla hangi kasların çalıştırılabileceğini gösterebilir.

2. (2.)GÜN İÇİN GERİBİLDİRİM

Geribildirim takımı, bir önceki gün tüm katılımcılardan alınan geribildirimleri sunar.

3. ISINMA / CANLANDIRMA

Katılımcılara eğitimlerde ısınma oyunu, canlandırıcılar ve takım ruhunu geliştiren oyunları kullanmanın önemi vurgulanır.

UYGULAMA: MASKEYİ DOLAŞTIRMAK

AMAÇ Grubun enerjisini arttırmak ve takım ruhu oluşturmak.

SÜRE 5-10 dk.

MALZEMELER Malzemeye gerek yoktur.

UYGUNLUK Tüm eğitimler

İŞLEYİŞ Herkes daire içinde ayakta durur. Katılımcılar sağ taraflarındaki kişinin yüz ifadesini ya da "maskesini" taklit ederler ve daha sonra bu maskeyi başka bir ifadeye dönüştürerek sol taraflarındaki kişiye dönerler. Bu taklit daire boyunca kişiden kişiye geçerek devam eder.

Eğitimci: "Her birimiz yanımızdaki kişiye grup içinde devam etmek üzere bir yüz ifadesi göstereceğiz ve bu kişi de yeni bir ifadeyle bu dolaşımı sürdürecektir." şeklinde bir açıklama yapar. "Sol tarafımdaki kişiyle göz teması kuracağım ve ona bir yüz ifadesi ya da "maske" göstereceğim. O da bu ifademi sanki aynada kendisine bakıyormuşçasına taklit etmelidir (Nasıl yapıldığını gösteriniz). Daha sonra o kişi de sol tarafındaki arkadaşına dönerek, arkadaşının taklit etmesi için yüzündeki ifadeyi istediği başka bir ifadeyle değiştirmelidir. Maskeyi daire boyunca dolaştıracağız. Şimdi hep birlikte deneyelim ve yanımızdaki arkadaşımızla göz teması kurmayı ve ona güzel bir taklit yapabilmesi için yeterli zaman vermeyi unutmayalım." şeklinde bir açıklama yapabilirsiniz.

KAPANIŞ Grup oyun sonunda, oyun oynarken hissettiklerini tartışabilir.

4. KONU BAŞLIĞI *Beceri geliştirme yöntemleri*

Hedefler Bu bölüm, katılımcıların beceri geliştirme uygulamalarının sağlık eğitim programlarındaki önemini anlayabilmeleri için hazırlanmıştır. Bu, yaşam becerileri kavramını şekillendirebilme ve gençlerle beceri geliştirme için genel tekniklerin deneyimlenmesi olanağını sağlar.

EĞİTİM NOTU

Pek çok çalışma göstermiştir ki, yalnızca bilginin artması davranışta değişikliğe sebep olmaz. Örneğin pek çok kişi sigaranın akciğer kanserine sebep olduğunu bilir fakat bu onları sigaraya başlamaktan ya da sürdürmekten alıkoymaz. Bunun gibi, HIV /AIDS ve diğer CYBİ'ler konusunda da hastalığın nasıl bulaştığının bilinmesi, kişileri güvenli davranışa yöneltmemektedir. Bu nedenle, bilgi verici etkinlikler bir eğitim programının baskın öğesi olmamalıdır. Doğru bilgi birikimi, yalnızca önemli beceri ve olumlu tutumları elde etmede temel oluşturur.

Güvenli cinsel davranışın benimsenmesi ve hayata geçirilmesi için gençlerin, önemli yaşam-sal ve davranışsal beceriler geliştirmeleri gerekmektedir. Örnek olarak;

- *Bilinçlenme*
- *Karar alma becerileri*
- *İradeli olmak (örneğin uyuşturucu kullanımı ya da cinsel ilişki konusunda baskıya karşı durabilmek)*
- *Becerilerin önemsenmesi (güvenli cinsel ilişki konusunda ısrarcı olmak)*
- *Pratik beceriler (kondomun doğru kullanımı)*
- *Şiddet ve taciz durumlarının farkında olmak ve bu durumları engellemek*

3.GÜN

1.UYGULAMA: YAŞAM BECERİLERİNE DAYALI EĞİTİME GİRİŞ

AMAÇ Katılımcıların yaşam becerilerini ve yararlarını tanımlayabilmelerini sağlamak
Beceriye dayalı eğitim kavramının sunumu ve akranın rolünün tanımlanması

SÜRE 30 dakika

MALZEMELER İki adet büyük boy kağıt

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcılar, beyin fırtınası için dört küçük gruba ayrılır. Her grup 2 soru üzerinde tartışır. Her grup ilk soru olan,

- Yaşam becerileri nelerdir?

Sorusundan sonra, aşağıdaki sorulardan birini, ikinci tartışma konusu olarak seçerler.

- Kimler yaşam becerilerini öğretebilir?
- Yaşam becerileri nerede öğretilir?
- Yaşam becerileri nasıl öğretilir?

Bundan sonra, bu dört sorunun yanıtlarını tartışan gruplar için bir 'geribildirim oturumu' yapılmalıdır. Yaşam becerilerinin Dünya Sağlık Örgütü tanımı (aşağıda) okunmalı ya da katılımcılara verilmelidir ve katılımcıların sonuçlarıyla karşılaştırılarak değerlendirilmelidir. Katılımcılardan, gençlerle çalışırken edindikleri beceri geliştirme deneyimlerini paylaşmaları ve bu konuda kendilerine göre uygun teknikleri aktarmalarını isteyiniz. Sıradaki uygulama, beceri geliştirme konusunda tipik bir örnektir. Amacı, cinsel olmayan konularda irade geliştirilmesidir ve genç hedef kitle için çok uygundur. Uygulama aynı zamanda güvenli cinsel becerilerin şekillendirilmesi konusunda giriş niteliğindedir.

KELİMENİN ANLAMI

Yaşam becerileri; bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları güçlük ve engeller ile etkin olarak başa çıkabilmeleri için gerekli olan uygun ve olumlu davranışları gösterebilme yetenekleri olarak tanımlanabilir.

Kaynak : WHO, 1993.

Beceriye dayalı sağlık eğitimi, sağlıklı yaşam biçimini ve koşullarını yaratabilmek ve sürdürülebilmek için bilgi, tutum ve becerilerin geliştirilmesinin amaçlandığı ve ağırlıklı katılımlı yöntemlerin kullanıldığı bir eğitim yaklaşımıdır.

Kaynak : UNICEF, Skills for Health.

2.UYGULAMA: "HAYIR" DİYEBİLMEK

AMAÇ Gençlerin, cinsel olmayan konularda irade kazanmalarına yardımcı olmak.
Katılımcıların akran baskısı ile baş edebilme yolları bulmalarına yardım etmek.

SÜRE 45 dakika

MALZEMELER Malzemeye gerek yoktur.

UYGUNLUK Tüm eğitimler

İŞLEYİŞ Katılımcılardan, genç yaşta kendi yaşlarında birisi tarafından istemedikleri bir şey yapmaları istendiğinde oluşan bir durumu düşünmelerini isteyiniz.

Yanıtlarına göre aşağıdaki örneklerden birini işaretleyiniz;

- Bir arkadaşınız, kötü bir yoldan gidilen uzak bir gezi için yeni motosikletinizi ödünç istiyor
- Bir arkadaşınız, sigara ya da uyuşturucu denemenizi istiyor.
- Bir arkadaşınız, süpermarketten bir şey çalmanızı istiyor.

İki gönüllü katılımcıdan bu durumlardan herhangi birini canlandırılmalarını isteyiniz.

Bu canlandırmada 'hayır' diyen kişinin davranışını tartışınız. Oyunculara, karşılarındaki kişi tarafından geri çevrildiklerinde ne hissettiklerini sorunuz. Bu kolay mıydı?

Bu tartışmada; özellikle bir arkadaşına, her zaman hayır demenin kolay olmadığını üzerinde durunuz. Çevrenizdekiler üzerinizde baskı uyguladığında şaşkın ve rahatsız hissetmeniz çok normaldir, fakat istemediğiniz ya da hoşlanmadığınız bir konuda hayır demenin pek çok yolunu öğrenebilir ve kendinize ve inandıklarınıza karşı dürüst kalmayı başarabilirsiniz.

Katılımcılardan , değişik hayır deme şekilleri düşünmelerini isteyiniz.

Geri çevirme şekilleri şunlar olabilir;

- Kibarca geri çevirirsiniz
- Geri çevirme nedenini belirtirsiniz (fakat bu , özür dilediğiniz anlamına gelmez)
- Çekip gidersiniz
- Bir alternatif gösterirsiniz
- Karşınızdakine katılmazsınız
- Saldırımı seçersiniz
- Durumu yok sayarsınız

Başka bir rol-oyun gerçekleştiriniz. İki gönüllü katılımcıdan uygulamanın başlangıcındaki durumlardan diğerini canlandırmalarını isteyiniz. Biraz önce tartışılan değişik geri çevirme yollarını kullanmalarını isteyiniz. Sonra grup olarak oyuncuların baskıya direnme şekillerini tartışınız.

3.GÜN

3.UYGULAMA: KONDOM YARIŞI

AMAÇ Kondomun uygun bir şekilde takılmasını tatbik etmek ve katılımcılara uygun bir ortamda kondoma dokunma ve kondomu görme fırsatı vermek.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Kondomun takılması için iki adet nesne (muz gibi) ve her katılımcı için yeterli sayıda kondom.

UYGUNLUK Tüm eğitimler

İŞLEYİŞ Grubu iki ayrı takıma ayırınız. Kız ve erkek katılımcı sayıları eşitse sadece kız ve sadece erkeklerden oluşan takımlar da kurabilirsiniz. Her takım üyesi mümkün olduğunca çabuk bir biçimde kondomu nesneye takmalıdır. (Eğer böyle bir nesne bulamadıysanız kondom parmaklara takılabilir.) En hızlı takım oyunu kazanır.

Başlamadan önce her takıma kondom takmanın en uygun şeklini açıklayınız.

- Paketin üzerinde yazan son kullanma tarihini kontrol ediniz.
- Paketi dikkatlice, kesici ve sivri alet kullanmadan, parmaklarınızla açınız.
- Kondomu küçük meni haznesi (baloncuk) yukarı gelecek şekilde parmak uçlarınızla tutunuz.
- Kondomun ucundaki baloncucu parmaklarınızla sıkıştırıp, içindeki havayı çıkardığınızdan emin olunuz.
- Kondomu bu haliyle sertleşmiş penis üzerine yerleştiriniz. Kondomu penis gövdesi boyunca aşağı doğru sıvazlayarak, penisin tümünü kapsayacak şekilde geçiriniz.
- Cinsel ilişkinin bitiminde, daha penis sertliğini kaybetmeden kondomu dip kısmından tutarak ve meni sızmasına dikkat ederek geri çekiniz.
- Kondomun ucuna düğüm atarak bağlayınız ve uygun bir çöpe atınız.

Sırası geldiğinde her takım üyesinin kondom paketini doğru açması gerektiğini ve o kişi kondomu çıkarmadan, diğer arkadaşının başlamaması gerektiğini söyleyiniz. Tüm üyeleri bu sıralamayı en hızlı şekilde tamamlayan takım kazanır. Grup üyelerinin neşesi bu oyunu komik ve eğlenceli bir hale getirir.

KAPANIŞ Gruba, biraz pratik yaparak, kondomun çok kısa bir süre içinde takılabileceğini belirtiniz.

EĞİTİM NOTU

Hem istenmeyen gebeliklerden hem de HIV/AIDS dahil cinsel yolla bulaşan infeksiyonlardan korunmanın ancak cinsel perhiz ya da kondom kullanımı ile mümkün olduğunu katılımcılara hatırlatınız. Pek çok araştırma, genç insanların bu gerçeği bildikleri halde kondom kullanmayı tercih etmediklerini göstermektedir. Kondom kullanma becerisinin yokluğu, kondom satın almak konusunda kendine güvensizlik ya da kondom kullanımına karşı olumsuz tutumlar kondomun tercih edilmeme nedenleri arasında sayılabilir. Bu nedenle korunma programlarına kondom "etkinlikleri"ni de eklemek kaçınılmazdır. Gençlerin kondomlar hakkında sorabilecekleri soruları yanıtlamak da çok yararlı olacaktır.

5. CANLANDIRICI Katılımcılar bildikleri bir canlandırıcıyı grupla paylaşmaya davet edilirler.

6. KONU BAŞLIĞI *Teşvik edici araç ve yöntemler*

Bu başlık çerçevesinde katılımcılara kişisel yaşamlarında akran eğitiminin anlamı hakkında konuşma şansı verilerek, gençlerin sağlık eğitimi alanında öğrencilerin motivasyonlarının artırılması konusunun irdelenmesi sağlanır.

Bu bölüm gençlerin, kendi ya da çevrelerindekiilerin sağlığının korunması konusunu ciddiye almaları için hangi araç ya da yöntemlerin kullanılacağı konusu ile sürer. Yararlı yöntemler ve araçlar, bir konuk konuşmacının davet edilerek deneyimlerini dinleyicilerle paylaşmasını da içerir.

3.GÜN

KONDOMLAR HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR;

- **Bir kondom yeniden kullanılabilir mi?**

Hayır, bir kondom yalnızca bir kez kullanılabilir.

- **Kondomla birlikte bir kayganlaştırıcı madde kullanılmalı mıdır?**

Kayganlaştırıcı , kondomun yırtılmasını engeller. Pek çok kondom, kendiliğinden kayganlaştırılmış şekilde üretilmiştir. Eğer kondom su bazlı madde ile kayganlaştırılmamış ise hiç bir şekilde yağ kullanılmamalıdır, bu durum kondomun yırtılmasına sebep olabilir.

- **Kondomlar duyulan hissi azaltır mı?**

Günümüzde kondomlar çok ince fakat çok güçlü üretilmektedir. Daha kalın, daha güçlü anlamına gelmez. Duyulan hissi azaltan kondomlar çok nadirdir.

- **Bir kondom, vajina ya da anüs içinde sıyrılıp çıkabilir mi?**

Eğer düzgün yerleştirilmemişse mümkün olabilir. Kullanma talimatlarını düzgünce okuyarak üzerinizde deneyiniz!

- **Kondomlar farklı büyüklüklerde midir?**

Genel olarak standarttır.

- **Kadın kondomu nedir?**

Kadın kondomu, poliüretandan yapılmış şeffaf , yumuşak , güçlü bir kılıftır. Vajina içine oturur ve erkeğin semeni ile teması engeller. Cinsel ilişki öncesi herhangi bir zaman takılabilir ve ardından çıkarılabilir.

1.UYGULAMA: BU İŞİ NEDEN YAPIYORUZ?

AMAÇ Katılımcılar, akran eğitiminde çalışma isteklerinin bilincine daha iyi varırlar. Diğer grup üyeleri ile kişisel düşüncelerin paylaşılması ve tartışmaya açılması, katılımcıların grubun birer üyesi gibi hissetmelerini sağlar.

SÜRE 45 dakika

MALZEMELER Rahatsız edici uyarının olmadığı, katılımcıların grup halinde oturabilecekleri rahat bir yer.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Uygulama öncesinde, kişilerin gizliliğine saygı gösterilmesi konusundaki kurallar hatırlatılır. Her ne kadar katılımcıların kişisel deneyimlerini istedikleri gibi paylaşabilmeleri söz konusu ise de hiç bir durumda istemedikleri bir konuyu açıklamaları ya da tartışmalarının gerekmediği iyice açıklanmalıdır. Ne kadar derine inecekleri konusunda kendileri bir yargıya varmalıdırlar, sonuçta bu klinik bir durum değil, bir eğitim çalışmasıdır. Örneğin geçmişlerinde yaşadıkları acı verici bir konuyu farklı bir ortamda tartışmak istiyor olabilirler. Kendi yaşamınızda akran eğitiminin ve sağlığın geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğu konusundaki kişisel görüşlerinizi paylaşınız. Örneğin, bu tarz bir çalışmayı neden tercih ettiğinizi ya da bu işe sizi sevk eden profesyonel kariyeriniz nedeniyle neden bu sorumluluğun bir parçası olmaya karar verdiğinizi anlatabilirsiniz.

Bu, katılımcılara, uygulama sırasında kişisel açıklamaların kabul edileceğini gösterir. Serbestçe konuşmaya davet etmek, aslında daha kişisel seviyede konuşmak isteyen katılımcılara kapı açmak içindir.

Katılımcılar uygulamalar sırasında kendilerini grubun birer üyesi olarak görmeleri halinde, bu tarz bir etkileşime hazır olabilirler. Bu uygulama öncesi ideal senaryo, eğlenceli bir sosyal etkinlik hazırlanması olacaktır ve böylece katılımcıların rahatlaması sağlanır. Bazı katılımcılar sizin örneğinizi izleyerek kişisel deneyimlerini ya da yaşadıkları kayıpları paylaşacak ve akran eğitimine ilgileri artacaktır.

KAPANIŞ Katılımcılara, tartışma sırasındaki açıklıkları için teşekkür ediniz. Akran eğitimcilere, bir çalıştay öncesinde neden akran eğitiminde yer aldıklarını kısaca açıklayabileceklerini söyleyiniz (Neden buradayız isimli bir bölüm olabilir.) Bu, dinleyicilerinin onları daha ciddiye almalarını sağlar, gerçek ve güvenilir deneyimlerin paylaşılması yoluyla güvenilirliklerini artırır.

3.GÜN

Motivasyon sağlamak için belirlenen araçlar üzerine grup tartışması

Konuk konuşmacı davet etmek Katılımcılar deneyimlerini konuk konuşmacı ile çalıştay ya da eğitim oturumu sırasında paylaşma şansı bulurlar (Örneğin HIV/AIDS ile yaşayan kişi). Kolaylaştırıcı bunun ne kadar teşvik edici olduğunu ortaya koyar ve bu konumdaki kişilerin davet edilmesinin önemini vurgular. (aşağıya bakınız).

Risk altındaki gruplardan kişilerin programa dahil edilmesi Bu konu akran eğitiminde büyük önem taşır. HIV/AIDS ve diğer yaşamı tehdit edici ciddi sağlık sorunları yaşayan kişilerin programa dahil edilme oranı, katılımcıların konuya olan bakış açılarını genişletmekte, onları çalışmaya sevk etmekte ve konunun ciddiyetini daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

TEŞVİK EDİCİ BİR ARAÇ OLARAK VİDEO Uygun bir filmde bir bölüm katılımcılara izletilerek tartışılır. Kolaylaştırıcı, bir akran eğitimi programında film/videonun nasıl sunulacağı ya da tartışılacağı konusunda katılımcılara yardımcı olur ve hazırlığın önemine dikkat çeker. Örneğin bir akran eğitimci dinleyicilerin videoyu izledikten sonraki tartışmalarına rehberlik etmeli ve bu bölüm için anahtar sorular hazırlamalıdır.

2.UYGULAMA: HAYALİ HIV TESTİ

AMAÇ Katılımcıların HIV testi deneyimini daha derinlemesine anlamalarını sağlamak

SÜRE 45 dk.

MALZEMELER Bir kase içinde, çoğunluğu iki farklı renkte ve az miktarda üçüncü bir renk kağıda sarılı şekerler.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcılara test ve danışmanlık konusunda bir hayal kurma uygulaması yapacağınızı söyleyiniz. Şeker kasesini daire içinde dolaştırarak herkesin birer şeker alarak saklamasını isteyiniz. Uygulamayı şu şekilde açıklayabilirsiniz (yerel farklılıklara göre değişiklik yapılabilir);

"Şimdiki uygulamamız biraz farklı olacak. Bu bir tür kafamızda canlandırma uygulaması, hep birlikte gözlerimizi kapayıp bazı şeyleri kafamızda canlandırmaya çalışacağız."

Herkes oturduktan sonra;"Şimdi sizlere şeker ikram etmek istiyorum. Lütfen ben daireyi dolaşırken şekerlerden birer tane alın ve avcunuzun içinde tutun. Sizden, aldığınız şekerin rengini hatırlamanızı istiyorum. Herkes yerinde rahat mı? Güzel. Şimdi sizlerden gözlerinizi kapamanızı ve ben açın diyene kadar kapalı tutmanızı rica edeceğim. Her şeye hayal ederek başlıyoruz."

"Şu anda sabahın erken saatleri olduğunu ve evinizde olduğunuzu düşünmenizi istiyorum. Sabah çok erken ve siz yatağınızdasınız. Bir anda saatinizin alarmı çalmaya başlıyor ve güç bela uyanarak alarmı kapatıyorsunuz. Uyandınız ama kendinizi hala yorgun hissediyorsunuz, başınız her zamankinden daha ağır sanki. Hareket etmeye çalıştığınızda her yerinizin ağrıdığını ve hatta ateşinizin de olabileceğini hissediyorsunuz. Yüzünüzü yıkamak için zor da olsa kalkıyorsunuz ama o kadar halsizsiniz ki işe gidecek gücü kendinizde bulamıyorsunuz ve sonunda işe gitmekten vazgeçip, doktora gitmeye karar veriyorsunuz. Giyinip doktora gittiniz ve nihayet muayeneniz yapıldı. Doktor size her şeyin düzeleceğini, sadece grip olduğunuzu söylüyor. Oradan ayrılırken içiniz biraz rahatlıyor ama aslında bir süredir aklınızda olan başka şeyler de var. Şimdiye kadar hiç HIV testi yaptırmadığınızı düşünüyor ve HIV enfeksiyonunun da ilk defa grip benzeri belirtiler ile ortaya çıkabileceğini biliyorsunuz. Bu durumdan biraz rahatsızsınız ve belki artık bu testi yaptırtmanın zamanı geldi. Eve gittiğinizde hastaneyi arayarak randevu alıyorsunuz. Aradan birkaç gün geçiyor ve test günü gelip çatıyor. Evden çıkarak hastaneye gittiğiniz yolu düşünmenizi istiyorum. Belki bir otobüse biniyorsunuz, belki arabanızla gidiyorsunuz, belki de yürüyorsunuz. Hastanenin nasıl görüldüğünü düşünmenizi istiyorum. İçeri giriyorsunuz, isminizi söylüyorsunuz ve size bir numara veriyorlar, oturup sıranızın gelmesini bekliyorsunuz. Bu arada bir doktor geliyor ve size geçmişteki riskli davranışlarınızla ilgili sorular soruyor. Uyuşturucu kullanıp kullanmadığınızı ve cinsel hayatınızla ilgili sorular bunlar. Daha sonra kanınız alınıyor ve sonucu almanız için gün veriliyor. O güne kadar zaman çok yavaş geçiyor ama sonunda o gün geliyor. Sabah kalkıp duş alıyorsunuz. Hep aklınızda aynı soru; ya pozitif çıkarsam, ne yaparım o zaman?"

"Hastaneye doğru geçen gün geçtiğiniz yollardan geçiyorsunuz ve yolda sürekli geçmişte kurcalıyorsunuz. Acaba korunmadığınız anlarda bulaşmış olabilir mi? Başka riskli davranışlarınız oldu mu? Birlikte olduğunuz bir ya da birkaç kişi belki de sandığınız gibi sağlıklı değildi. Bu düşünceler kafanızda dönüp duruyor ve sonunda varıyorsunuz hastaneye. Beklemeye başlıyorsunuz. Doktorlar odalarına girip çıkarak diğer hastalarla ilgileniyorlar. Acaba sıranız öğle tatiline kadar gelir mi? Bekliyorsunuz ve sonunda sıra size geliyor. Doktor size verilen numarayı soruyor, hiç kimse test sonucunu verirken yanlışlık yapmak istemiyor. Evet numara doğrulanıyor, doktorun elinde duran sizin zarfınız. Doktor zarfı açıyor; mavi şekeri seçenlerin sonuçları pozitif, kırmızı şekeri seçenlerinizin sonuçları negatif çıkıyor. Yeşil şeker seçenlerin test sonuçları şüpheli ve testin tekrarlanması gerekiyor."

"Bir süre hissettiklerinizle başbaşa kalmanızı ve sadece düşünmenizi istiyorum. Doktora herhangi bir şey söyleyecek misiniz? Ya da belki sormak istediğiniz bir şeyler var. Sonucu paylaşmak istediğiniz birisi var mı? Kime söyleyeceksiniz? Lütfen düşünün."

3.GÜN

"Şimdi hala gözleriniz kapalı olarak bu odaya geri dönmenizi ve nerede olduğunuzu hatırlamanızı istiyorum. Ayaklarınızın altındaki yeri hissedin ve oturduğunuz sandalyeyi. Bir eğitim uygulamasındasınız ve gerçek bir test sonucu almadınız. Hazır olduğunuz aman gözlerinizi açmanızı istiyorum."

Gruptan uygulama ile ilgili düşünce ve duygularını öğreniniz. Bazı katılımcılar oldukça duygusal anlar yaşayabilirler, içlerinden bazıları bu testi almış ve hatta pozitif sonuç almış olabilir. Bu uygulamanın amacını konuşabilir ve bu arada şekerlerinizi yiyebilirsiniz.

KAPANIŞ Pozitif sonuç alan insanlar bazen hızlı bir kararla sonucu pek çok insana söylerler ancak bir süre sonra bazı insanlara söylediklerine pişman olabilirler. Sonucu söyleyeceğiniz insanların güvendiğiniz kişiler olmasında fayda vardır.

Not: Bu uygulama için en az 45 dk. ayırınız ve mümkünse günün son uygulaması olmamasına özen gösteriniz. Katılımcıların duygusal olarak kendilerini toparlamaları için zamana ihtiyaçları olabilir. Bu uygulamaya alternatif bir başka uygulama "Hafta sonu bekarlar partisi" ekler bölümünde açıklanmıştır.

7. ROL-OYUN Rol-oyun akran eğitiminde önemli bir yer tutar, bu nedenle katılımcıların yöntem konusunda becerilerini geliştirmek amacıyla rol-oyuna ek bir bölüm daha ayrılmıştır.

UYGULAMA: ÜÇLEMELER - DİKKAT ÇEKMEK İÇİN YARIŞMAK

AMAÇ Katılımcıların geliştirici, nesnel bir dinleme ile dikkatlerini verdikleri rol-oyun uygulamaları.

SÜRE 30 - 40 dakika

MALZEMELER Üç sandalye

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcılardan bir daire içinde oturmalarını isteyiniz. Üç sandalyeyi birbirine dayanacak ve oturanların, dairenin merkezinde kalacakları şekilde yerleştiriniz. Üç gönüllüden, grubun geri kalanına yüzleri dönecek şekilde oturmalarını isteyiniz. Katılımcılara, bu uygulamanın bir konudaki dinleme ve ikna etme becerilerinin uygulanması konusunda geliştirici özelliğini açıklayınız. Uygulamaya, *"Üç sandalyenin ortasında oturan kişi dinleyicidir ve görevi her iki yanındaki kişinin söylediklerine dikkatini vermek ve dinlemeye çalışmaktır. Sağdaki sandalyede oturan kişi, sürekli konuşarak dinleyicinin dikkatini üzerinde tutmaya çalışmalıdır. Bunu, uydurma bir problemi anlatarak yapınız. Soldaki sandalyede oturan kişi de aynı şekilde dinleyicinin dikkatini çekmeye çalışmalıdır ve bunu, ilginç, güzel ve çok sevdiği mesleğinden bahsederek yapmalıdır. Herhangi bir meslek uydurabilirsiniz. Konuşmacılar birbirlerinin anlattıklarına asla dikkat etmemelidir ve yalnızca dinleyici üzerine odaklanmalıdır."* diyerek başlayınız. Gruptaki her katılımcı, her üç pozisyonda yer alacak şekilde yer değiştirir. Bu uygulama sırasında siz de yardıma ihtiyacı olduğunu düşündüğünüz katılımcıya dikkat çekme konusunda destek verebilirsiniz.

KAPANIŞ Katılımcılara deneyimleri hakkında konuşma fırsatı tanıyınız. Akıllarında belirgin bir şekilde kalan bir kaç dakikayı ve kullandıkları etkili stratejileri anlatmalarını isteyiniz.

8. GÜNÜN ÖZETİ Gün içinde üzerinden geçilen konulara kısaca değinilir. Katılımcılardan geçirdikleri günü hatırlamaya çalışarak, o güne ait en önemli temaları belirlemeleri istenir, ayrıca genel olarak duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılır.

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

4.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Isınma egzersizi	
2	3.gün için geribildirim	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesini sağlamak
3	Güven oluşturmak Uygulama: * Rüzgardaki söğüt	Güven oluşturmak amacıyla kullanılan bir uygulama göstermek
4	Konu başlığı: Risk altındaki genç insanlarla çalışmak Uygulamalar: * Hayatımda bir gün (Hedef grupların özdeşimi) * Problem Ağacı * Risk altındaki gençlere ulaşmak için akran yaklaşımı	Duyarlılığın köklerinin topluma uzandığını göstermek, duyarlılığın sebep ve sonuçlarına göz atmak Akran eğitiminin hedef kitleye ulaşım aracı olarak kullanılmasını göstermek
5	Günün özeti Grup gezisi	

1. ISINMA EGZERSİZİ Katılımcıların bir takım esneme egzersizleri önererek grubu yönetmeleri istenir. Birkaç katılımcı sırayla hangi kasların çalıştırılabileceğini gösterebilir.

2. (3.) GÜN İÇİN GERİBİLDİRİM Geribildirim takımı, bir önceki gün tüm katılımcılardan alınan geribildirimleri sunar.

3. GÜVEN OLUŞTURMA Rüzgardaki söğüt oyunu oynanır (aşağıdaki açıklamaya bakınız). Oyun sonrasında eğitimci bu oyunun "kendini risk altında hissetmek" ve "güven oluşturmak" ile ilgili olduğunu anlatır. Bu oyun, bir sonraki bölüm olan "Risk altındaki gençlerle çalışmak" için iyi bir giriş olabilir.

UYGULAMA: RÜZGARDAKİ SÖĞÜT

AMAÇ Güven oluşturmak.

SÜRE 45 dk.

MALZEMELER Katılımcıların rahatça hareket edebilecekleri ve 8 kişilik daireler oluşturabilecekleri bir oda. (Yumuşak zeminli bir alan tercih edilir fakat şart değildir.)

UYGUNLUK Tüm eğitimler

İŞLEYİŞ Katılımcıların her daireye yaklaşık 8 kişi düşecek şekilde üç daire oluşturmaları söylenir. Her dairenin dışında bir alan bırakılır ve sandalyeler alandan çikartılır.

Eğitimci; gruba, güven unsuru belirli bir seviyeye ulaşana kadar, talimatlara büyük bir dikkat gösterilmesini gerektiren bir uygulamanın içinde yer alacaklarını açıklar. Gruptaki her katılımcının talimatlara özenle uyması çok önemlidir. Aksi halde gruptaki herhangi bir katılımcı incinebilir.

Katılımcıların, diğer bir katılımcının ortada durduğu omuz omuza bir daire oluşturmalarını sağlayınız. Bir katılımcı 8 kişilik dairenin tam ortasına geçer. Düz ve dik bir şekilde ayakta durur. Ortadaki kişinin söğüt olduğunu açıklayınız. Çemberi oluşturan kişilere, avuçları ortadaki katılımcıya dönük olarak ellerini göğüs hizasında kaldırmaları gerektiğini açıklayınız.

Katılımcıların bir ayakları diğerinden biraz daha önde ve dizleri hafif kırık şekilde durmaları gerekmektedir. Böylelikle ortadaki katılımcının ağırlığı üzerlerine yüklendiğinde dengelemlerini kaybetmezler ve bu, zamanı geldiğinde ortadaki kişiyi desteklemelerini sağlar. Ortadaki kişiye tüm süre boyunca tahta gibi dik bir şekilde kalması gerektiğini açıklayınız. Katılımcı, kolları göğsünün üzerinde çapraz konumda ayakta durmalıdır.

Eğitimci herkes hazır olduğunda "düşmeye hazır olun" demelidir. Dairedekiler "yakalamaya hazırız" der, ortadaki katılımcı "düşüyorum" der ve sonrasında dairedekiler "haydi düş"

diye cevap verir. Ortadaki, ayakları yerde kalmak şartıyla kendini, onu yavaşça ileriye ve geriye çevirecek olan katılımcılara doğru herhangi bir yönde bırakır.

4.GÜN

Aynı zamanda eğitimci dairedeki katılımcıları hafif bir rüzgarmışçasına dudaklarının arasından yumuşak sesler çıkartmaya davet edebilir.

KAPANIŞ Katılımcı rüzgarla birlikte birkaç dakika dolaştıktan sonra, grup "söğüt"ün omuzlarına elleriyle dokunarak onu dik konuma getirir ve durma zamanının geldiğini belirtir. Bunu tekrarlamak isteyen herkes kendini rüzgarla savrulan söğüt gibi hissetmek için ortaya geçmelidir.

Eğitimci, katılımcıları oyun deneyimleri hakkındaki bir tartışmaya çağırabilir.

NOT : Bu, insanların bazı durumlarda oynamaya korktukları bir oyundur. Katılımcılara hiçbir zaman oyuna katılmaları konusunda ısrar edilmemelidir.

4. KONU BAŞLIĞI *Risk altındaki genç insanlarla çalışmak*

Hedefler Bu oturumun pek çok konusu vardır. Gençlerin duyarlılıklarını arttıran risk faktörlerinin ve günümüz koşullarında gençlerin karşı karşıya kaldıkları problemlerin anlaşılması amaçlanır.

Aynı zamanda damgalamanın ve ayrımcılığın, insanların zedelenebilmesi konusuna nasıl bir etkisi olduğunun anlaşılması hedeflenir.

EĞİTİM NOTU

Hayatlarının bir bölümünde pek çok genç insan korunmasız cinsel ilişki, alkol kötüye kullanımı, sigara içme ve uyuşturucu madde deneme gibi riskli davranışlarda bulunurlar. Bu riskli davranışlar sonucunda, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV enfeksiyonu vb. durumlara açık hale gelirler. Bununla birlikte her genç zarar görme anlamında eşit değildir. Akran eğitimciler genellikle kendi 'rahat alanlarında' kalır ve özellikle sosyo-ekonomik yönden kendi karakteristik özelliklerini taşımayan risk altındaki popülasyonun özel gereksinimlerini anlayamayabilirler.

1.UYGULAMA: HAYATIMIN BİR GÜNÜ

AMAÇ Toplumdaki duyarlılığı anlamak. Özellikle risk altındaki insanlar üzerinde oluşan damgalama ve ayrımcılığın farkına varmak.

SÜRE 40 dakika

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

MALZEMELER Her biri aşağıdaki başlıklar ile işaretlenmiş beş adet kağıt; HIV + genç kadın, homoseksüel genç erkek, sokak çocuğu, uyuşturucu bağımlısı genç ve genç seks işçisi.

İŞLEYİŞ Beş gönüllü, bu etiketlerden birer tanesini üzerine yapıştırır ve o karakteri canlandırır.

Örneğin, sokak çocuğunu canlandıran kişi, hayatının bir kesitini, sabah kalktığından itibaren kısaca gruba anlatır. Daha sonra dinleyicilerden, oyunculara yaşamları hakkında sorular sormaları istenir.

KAPANIŞ Grup, deneyimi tartışır ve eğer isterlerse oyuncular da canlandırdıkları karakter hakkındaki görüşlerini ve hislerini paylaşabilirler.

4.GÜN

DOĞU AVRUPA VE ORTA ASYA'DA RİSK DURUMU

Geçtiğimiz on yılda bazı faktörler, Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki genç insanların duyarlılıklarının dramatik olarak artmasına sebep olmuştur. Bölgenin sosyal ve ekonomik geçiş dönemi, sosyal kontrol ve değerlerde karışıklık yaratmıştır.

Hiç bir alternatifin bulunmaması, özellikle cinsel aktivite, uyuşturucu ve alkol kullanımında daha fazla riskli davranışın meydana gelmesi ile sonuçlanmaktadır.

Artan yoksulluk, göç ve savaşlar, orta öğretim okullarına kayıt ve mezuniyet oranlarındaki düşüş, okul sonrası geliştirici etkinlik yokluğu, işsizlik (ki genç popülasyonda erişkinlere oranla üç kat fazladır), genç toplumun duyarlılığını ve riskli davranış miktarını arttırmaktadır. Diğer risk faktörleri arasında etnik köken, özürlülük, vatandaşlık durumu ve cinsel yönelimler nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmak ve opium ve eroin gibi yasadışı maddelere ulaşımın kolaylaşması sayılabilir.

Bölge günümüzde dünyada en fazla artış gösteren HIV enfeksiyonu oranına sahiptir ve bunun başlıca sebeplerinden biri damar içi madde kullanan genç insanlardır. Bazı ülkelerde alt sınır 13-14 yaşa kadar düşmüş olmakla birlikte genç nüfusun %1'i damar içi madde kullanmaktadır.

2.UYGULAMA: PROBLEM AĞACI

AMAÇ Katılımcıların, ergenlik çağındaki bir kız ya da erkeğin cinsel sağlık problemlerinin nedenleri ve çözümleri üzerine düşüncelerini sağlamak.

SÜRE 30dk.

MALZEMELER Geniş kök ve dallarıyla çizilmiş koca bir ağaç barındıran büyük kağıtlar (3 adet),tahta kalemleri

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıları 3 gruba ayırınız. Üzerinde birçok kök, dal ve uçlarında meyve çizilmiş birer ağaç olan kağıtlardan her gruba birer tane veriniz (ağaçları grupların kendilerinin çizmesini de isteyebilirsiniz). Ağaçların gövdelerinin altında şu problemler yazılı bulunmalıdır (her grup için bir problem):

* Zeynep: 16 yaşında, 3 aylık gebe.

* Umut: 19 yaşında, damar içi uyuşturucu kullanıyor, 4 senedir HIV (+).

* Onur: 15 yaşında, sokaklarda yaşıyor.

Giriş: Katılımcılara, çalışmaya başlamadan önce biraz fiziksel egzersiz yapacağınızı söyleyiniz. Aşağıdaki cümleleri söylerken, bir yandan da hareketlerinizle eşlik ediniz.

-Düşünün ki siz küçük bir tohumsunuz, dizlerinizin üzerine çökün ve kıvrılın. Ben 1'den 10'a kadar sayarken, büyümeye (ayağa kalkmaya) başlayın ve kollarınız dalları, parmaklarınız meyveleri olan büyük bir ağaç olun.

-Hafifçe esen meltemi dallarınızın arasından girip çıkarken hissedin ve sonra birden bastırın fırtınayı ve arkasından rüzgarın sona ermesini. (bu arada kollarınızı yavaşça sallayın, sonra hızlı ve sonra tekrar yavaşça)

-Ağacın kendini hissetmesine izin verin. Köklerini oynatmasına (Ayak uçlarınızı oynatın), dallarını (kollarınız) ve meyvelerini (parmaklarınız).

-Şimdi ağacın zehirlendiğini farz edin. Zehir köklerinden girerek önce meyvelerine (parmaklarınız ölmüş gibi düşürün), sonra dallarına (kollarınızı düşürün) ve son olarak da gövdesine geldi. Sonunda tüm ağaç öldü (yere düşün).

Gruba yerlerine oturmalarını söyleyiniz ve sağlıklı ağaçların gerekli besinlerini köklerinden aldıklarını anlatınız. Ancak meyveler çürüyorsa, bu bir şeylerin yolunda olmadığını gösterir, ya besinler yeterli değildir ya da ağaç tamamıyla zehirlidir. Bu durumda ilk etkileri, ağacın toprağın üstünde kalan kısımlarında görmeye başlarız.

Meyveler, dallar ve ağacın gövdesi hastalanmaya başlar, tüm bunlar bize, kök düzeyinde bir sorun olduğunu gösterir. Bu durum, yaşam için de aynıdır. Bizim görebildiğimiz problemler, örneğin HIV enfeksiyonu ya da istenmeyen gebelikler, daha öncesinde oluşmuş sorunların görünür sonuçlarıdır. (Mesela gebelik, koruyucu yöntemlerin kullanılmamasının sonucudur.)

Gruplardan, ergenlik çağındaki bir kız yada erkeğin bakışı ile kağıtları üzerinde yazan problemler üzerinde düşünmelerini isteyiniz.

Problemlerin kaynaklarını (sebeplerini) ağacın köklerine, problemlerin etki ve sonuçlarını ise ağaçlarının dallarına ve meyvelerine yazmalarını isteyiniz.

Herkes bitirdikten sonra gruplardan, kağıtların arka tarafına yada ağaç gövdesinin yan tarafına, sebeplerin ve sonuçların hangi toplumsal durum/değerlere bağlı olduğunu yazmalarını isteyiniz. (Örneğin yoksulluk nedeniyle doğum kontrol yöntemlerine ulaşamamak gibi)

Gruplardan, kendi problem ağaçlarını diğer katılımcılara sunmalarını isteyiniz.

4.GÜN

KAPANIŞ Problemlerin sebepleri açısından kızlar ve erkekler arasında farklılıklar bulunabilir. Genellikle erkekler, kızlara nazaran daha iyi bir eğitim alırlar. Okul müfredatında en azından biyolojik gerçekler, kendini ve cinsel eşini korumadaki sorumluluklar verilirse de anlatılmaktadır, ancak kızlar okula gitmedikleri zaman bu biyolojik özellikleri bile öğrenememektedir, çünkü genellikle erkeklerle aynı eğitim olanaklarına sahip değillerdir. (örneğin aile fakir ise kızlar genellikle okuldan alınır.)

Toplumdan kaynaklanan cinsiyet farklılıklarının, problemler üzerine etkilerinden bahsediniz. Örneğin bir kadın, korunmasız cinsel ilişki sonucu bir erkeğe oranla hem sosyal açıdan hem de sağlık açısından daha fazla tehlikeye açıktır. Topluma özgü farklılıklara, ne gibi çözümler getirilebileceğinizi tartışınız.

Akran eğitiminin, bir sorunu gündeme getirmek amacıyla kullanılabilmesine dikkat çekiniz.

3.UYGULAMA: RİSK ALTINDAKİ GENÇ İNSANLARA ULAŞMAK İÇİN AKRAN YAKLAŞIMI

AMAÇ Akranlara ulaşma yönteminin özelliklerini anlamak ve deneyimleri paylaşmak.

SÜRE 20 dk.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

MALZEMELER Kağıtlı pano ve tahta kalemleri, katılımcılara dağıtılacak kağıtlar(aşağıya bakınız)

İŞLEYİŞ Büyük boy bir kağıda bir tablo (Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri-A) çiziniz, ancak tabloda sadece başlıkları yazınız. Risk altındaki genç insanlarla çalışmış olan katılımcıları deneyimlerini paylaşımları için davet ediniz.

Ulaşılması kolay gençlere yönelik akran eğitimi girişimleri (eğitimsel yaklaşım) ve risk altında bulunan, ulaşılması güç gençlere yönelik girişimler (ulaşım yaklaşımı) arasındaki farkları grup ile tartışınız.

Hazırladığınız kağıtta yazılı olan aşağıdaki başlıklar hakkında katılımcıların fikirlerini öğrenerek tablodaki boşlukları doldurunuz.

- Olası mekanlar
- Etkinlik türleri
- Kullanılan yöntemler
- Odak (katılımcı türü ve sayısı)

Amaç, akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (A) tablosuna benzer bir tablo ortaya çıkarmaktır. Eğitimci ek olarak bu tür yaklaşımlar için akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve desteklenmesi konularında bilgi verebilir. Bu konulara ileride ayrıca değinilecektir.

KAPANIŞ Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (A) tablosunu çoğaltarak katılımcılara dağıtınız. (Ek 4)

5. GÜNÜN ÖZETİ Gün içinde üzerinden geçilen konulara kısaca değinilir. Katılımcılardan geçirdikleri günü hatırlamaya çalışarak, o güne ait en önemli temaları belirlemeleri istenir, ayrıca genel olarak duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılır.

GRUP GEZİSİ Çalıştay kapsamında katılımcılara hoş vakit geçirecekleri boş bir zaman yaratmak yararlı olacaktır. Bir öğleden sonrayı ilgi çekecek bir geziye ayırabilirsiniz, ancak geziye katılıp katılmama kararını katılımcılara bırakınız. Bazı katılımcılar otelde dinlenmeyi ya da kendileri başka bir program yapmayı tercih edebilir.

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

5.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Isınma egzersizi	
2	5.gün için geribildirim	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesini sağlamak
3	Takım ruhu oluşturmak Uygulama: *A, ben de oradaydım	Takım ruhunu geliştiren uygulamalar konusunda deneyim kazandırmak
4	Konu başlığı: Eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerileri Uygulamalar: *Kötü kolaylaştırıcılık örneği - Rol-oyun *Ne yapardınız?	Eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerisini geliştirmek
5	Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu	Isınma oyunları konusunda deneyim paylaşımı
6	Konu başlığı: Akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve rehberliği Uygulamalar: *Akran eğitimcilerin seçimi ve rehberliği *Akran eğitimcilerin eğitiminin planlanması	Farklı akran eğitimi programları için eğitim planı oluşturma becerisi kazandırmak Akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve rehberliği konusunda bilgi vermek

5.GÜN (devamı)

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
7	Konu başlığı: Danışmanlık ve eğitim Uygulama: Kartopu savaşı	Akran eğitimi ve akran danışmanlığı arasındaki farkı belirlemek Kişisel akran desteği vermek için gerekli olan beceri ve özellikleri belirlemek Akran danışmanlığının zor yönleri, sınırlılıkları hakkında konuşmak
8	Akran eğitiminde genç- erişkin ortaklığı	Akran eğitimi programlarında genç ve erişkinlerin ortak çalışmasının önemini vurgulamak Genç-erişkin ortaklıkları için stratejiler belirlemek
9	Günün özeti	

1. ISINMA EGZERSİZİ Katılımcıların bir takım esneme egzersizleri önererek grubu yönetmeleri istenir. Birkaç katılımcı sırayla hangi kasların çalıştırılabileceğini gösterebilir.

2. (4.) GÜN İÇİN GERİBİLDİRİM Geribildirim takımı, bir önceki gün tüm katılımcılardan alınan geribildirimleri sunar.

3. TAKIM RUHU OLUŞTURMAK "A, ben de oradaydım" bu amaca uygun olabilecek bir oyundur.

4. KONU BAŞLIĞI Eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerileri

Hedefler Bir eğitimde iki ya da daha fazla kolaylaştırıcının birlikte çalışması bazı becerileri gerektirir. Bu bölümün amacı, iyi bir takım çalışmasının eğitim kalitesini olumlu yönde etkilediğini gösterebilmektir. Bu amaçla, eşzamanlı kolaylaştırıcılık becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara yer verilmiştir.

5.GÜN

1.UYGULAMA: KÖTÜ KOLAYLAŞTIRICILIK ÖRNEĞİ - ROL-OYUN

AMAÇ Eşzamanlı kolaylaştırıcılığın önemli noktalarına dikkat çekmek ve mizah yoluyla kötü kolaylaştırıcılık örneği göstermek.

SÜRE 40 dk.

MALZEMELER Gerek yoktur.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ İki eğitimci kötü kolaylaştırıcılığa örnek teşkil etmesi açısından kısa bir oyun sunarlar. Eğitim sırasında iki eğitimcinin sürekli birbirinin sözünü kesmesi, birbirine karşı çıkması, birinin diğeri karşısında sürekli öne çıkma isteği vb. örnekler sunulabilir.

KAPANIŞ Katılımcılara rol-oyun hakkındaki düşüncelerini sorunuz ve kötü kolaylaştırıcılık örnekleri vermelerini isteyiniz. İstenmeyen durumlarla karşılaşıldığında neler yapılabileceğini tartışınız.

2.UYGULAMA: NE YAPARDINIZ ?

AMAÇ Akran eğitimci olacak katılımcıları eşzamanlı kolaylaştırıcılık konusunda düşünmeye sevk etmek.

SÜRE 30-45 dk.

MALZEMELER "Eşzamanlı kolaylaştırıcılık tarzları", "Eşzamanlı kolaylaştırıcılık hakkında sorular" başlıklı kağıtlar (Ek 4'e bakınız)

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıları ikişerli gruplara ayırarak, eşzamanlı kolaylaştırıcılık sorularını ikili tartışmalarını isteyiniz. Dana sonra soruları ve neler yapılabileceğini tüm grup ile tartışınız.

KAPANIŞ Katılımcılara soruları bireysel mi yoksa ikili mi yanıtlamaya çalıştıklarını sorunuz. Ne gibi sonuçlara vardıklarını, eşzamanlı kolaylaştırıcılığın ne gibi zor yönleri olduğunu, zorlukların üstesinden nasıl gelebileceklerini tartışmaya açınız. Eşzamanlı kolaylaştırıcılık türleri başlıklı kağıdı çoğaltarak katılımcılara dağıtınız.

EĞİTİM NOTU

Ortak Eğitimde Yapılması ve Yapılmaması Gerekenler

1. Eğitime başlamadan önce eğitimci arkadaşınızla yapmanız gerekenleri tekrar ediniz. Bu tekrarı atlamayınız. Kimin neyi hangi zaman aralığında yapacağı hususunda açık ve net olunuz.
2. Zamanında hareket ediniz. Odaları, sizin ve eğitimci arkadaşınızın olmasını istediği şekilde hazırlamak için yeterince erken hareket etmek önemlidir.
3. Kendinize tahsis edilmiş süre konusunda sorumlu davranınız. Eğitimci arkadaşınızdan süreniz dolduğu an saati gözleyip size işaret etmesini istemeyiniz.
4. Zamanında başlayıp zamanında bitiriniz. Belirlediğiniz süreyi aşmamaya özen gösteriniz. Katılımcıların, resmi sunum bittikten sonra da sizinle konuşabileceklerini unutmayınız.
5. Eğitimci arkadaşınızın liderliğine katkıda bulununuz. Konuşmak için eğitimci arkadaşınızın onayını alınız. Doğru bilgi vermek için sonradan konuşabilir ya da bir sonraki sunumu yaparken konuyla ilgili duyduklarınıza ekleme yapabilirsiniz.
6. Yardıma ihtiyacınız olduğunda eğitimci arkadaşınızı konuşması için yanınıza davet ediniz. "Zeynep, eklemek istediğin bir şey var mı? " ya da " Kerem, bunun cevabını biliyor musun ? " gibi ibareler kullanınız.
7. Sizin ve eğitimci arkadaşınızın göz teması kurabileceği ama aynı zamanda da sunum yapan kişinin tüm ilgiyi üzerinde toplamasına engel olmayacak bir yerde bulununuz.
8. Eğitimci arkadaşınızın söylediklerine odaklanınız. Boş kaldığınızda başka işlerle uğraşmayınız (kağıt okumak, takvim hazırlamak gibi). Eğitimci arkadaşınızdan sonra sunuma başlamadan önce, arkadaşınızın söylediklerini doğrulayınız. Eğer siz eğitimci arkadaşınızın söylediklerine ilgi gösterirseniz katılımcılar da gösterecektir.
9. İhtiyaç duyulduğunda yardım ediniz. Eğitimci arkadaşınız uygulama ile ilgili bir çalışma yaparken bunun aksi yönünde talimatlar vermeyiniz.
10. Eğitimci arkadaşınızı tamamlayınız. Arkadaşınızın sunumuyla ilgili hoşunuza giden tarafları söyleyiniz (söyledikleri ve yaptıkları ile ilgili). Olumlu geribildirim, hareketin tekrar edileceği anlamını taşır.

5.GÜN

---

5. KATILIMCILAR TARAFINDAN ÖNERİLEN ISINMA OYUNU Katılımcılara bildikleri ısınma oyunu / canlandırıcıları paylaşmak için bir olanak sağlanmış olur.

6. KONU BAŞLIĞI Akran eğitimcilerin seçimi, eğitimi ve rehberliği

Hedefler Bu bölümde; katılımcıların farklı akran eğitimi programları için eğitim planlama becerilerinin geliştirilmesi ve akran eğitimcilerin seçimi ve desteklenmesi konusunda bilgilendirilmeleri amaçlanmıştır.

AKRAN EĞİTİMCİLERİN SEÇİMİ SIRASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

- Dinleme becerisi de dahil olmak üzere iyi kişiler arası ilişki kurabilme becerileri
- Hedef kitle tarafından kabul ediliyor ve saygı duyuluyor olmak
- Yargılayıcı olmayan tutum sergileyebilmek
- Liderlik için gerekli olan özgüven ve potansiyele sahip olmak
- Gönüllü çalışabilecek zaman, enerji ve isteğe sahip olmak
- Akranları için örnek birey olma potansiyeli taşıyor olmak

1.UYGULAMA: AKRAN EĞİTİMCİLERİN SEÇİMİ VE REHBERLİĞİ

Katılımcılar, akran eğitimcilerin seçilmesi ve danışmanlığı konusunda düşünce ve deneyimlerini paylaşırlar, doğaçlama rol-oyunlar sunarlar.

EĞİTİM NOTU

Akran eğitimci ekibi kurmak

Bir grup akran eğitimci seçilip eğitildikten sonra gruptan beklentilerin yazılı olduğu bir anlaşmanın, herkes tarafından kabulü sonrası imzalanması yararlı olabilir. Anlaşmayı eğitimciler de dahil tüm grubun ortak hazırlaması ve herkesten ne beklendiğinin açık olarak belirtilmesi uygun olacaktır. Katılımcılar herhangi bir eğitim saatini kaçırdıklarında, üzerinden geçilen konuları öğrenmekle yükümlü olmalıdırlar.

Eğitilere ve toplantılara sıklıkla katılamama ya da gecikme durumunda o kişi uyarılmalı ve gerektiğinde grup için uygunluğu tekrar gözden geçirilmelidir.

Eğitim Notu (devamı) *Bazı üyelerin özel alanlarda uzmanlıkları olabilmekle birlikte tüm takım üyelerinin genellikle bazı temel becerilere sahip olması beklenir. Çoğu akran eğitimi grubunda zaman içinde doğal bir düzen kurulur ve belli insanlar belli sorumlulukları almaya başlarlar. Örneğin grup, bilimsel /tıbbi konuların anlatılması için sürekli aynı eğitimcileri görevlendirmeyi tercih ediyor olabilir, ancak bu eğitimcilerin yokluğunda diğer eğitimciler boşluğu doldurmak konusunda kendilerini yetersiz hissedeceklerdir. Bu nedenle gruptaki tüm akran eğitimcilerin kendilerini eksik oldukları konularda yetiştirmeye çalışmaları önemlidir. Bu nasıl mümkün olabilir? İdeal bir durumda, grupta yer alan her akran eğitimcinin her türlü uygulamayı yürütebiliyor olması beklenir. Bunu sağlayabilmek için akran eğitimcilerin yetiştirilmesi sırasında gerekli bilgi ve beceriler konusunda kalite testi /sertifika uygulaması getirilebilir. Grup üyeleri başarıyla tamamladıkları bir eğitim için sertifika sahibi olmaktan mutluluk duyacak ve özgüvenleri artacaktır.*

Eğitimci eğitimcilerinin, akran eğitimcilerin birbirleri ile ilişkisini gözlemlemek ve ihtiyaca göre yardımcı olmak gibi bir sorumlulukları doğabilir. Her grupta kişiler arası ilişkiler zaman zaman bozulabilir, hatta grup içinde küçük gruplaşmalar meydana gelebilir. Eğitim başından itibaren iyi yapılandırıldığı takdirde takım ruhu ve güven oluşturan uygulamalar da programa dahil edilecektir. Her grup çalışması için farklı üyeleri bir araya getirmeye çalışmak, herkesin birbiriyle çalışma şansı yakalamasını sağlar ve üyelerin birbirleri hakkında öğrendikleri olumlu özellikler sayesinde küçük gruplaşmaları önleyebilir.

2.UYGULAMA: AKRAN EĞİTİMCİLERİN EĞİTİMİNİN PLANLANMASI Akran eğitimcilerin eğitimi için geliştirilebilecek farklı yöntemler konusunda küçük grup tartışması ve beyin fırtınası yapılır.

Tüm gruplar tartışma özetlerini büyük boy kağıtlara yazarak büyük gruba sunarlar. Bu bölümde ayrıca akran eğitimcilerin değişik becerilerinin nasıl değerlendirilebileceği üzerine bir tartışma açılabilir. Beceri değerlendirme formu örneği için Ek 3'e bakınız.

AKRAN EĞİTİMCİLER ARASI İLİŞKİLERİ DÜZENLEME KONUSUNDA ÖNERİLER

- Her küçük grup çalışması için farklı akran eğitimcileri bir araya getirmeye çalışınız, böylelikle herkesin birbiri ile çalışma şansı olacaktır.
- Küçük grup üyeleri arasında cinsiyet eşitliği sağlanmasına ve uygulamalarda her iki cinsin de eşit roller almalarına özen gösteriniz.
- Katılımcıların eğitimin başında kim olduklarını göstermelerine olanak sağlayacak uygulamalara yer veriniz. Kişisel bilgilerin, deneyimlerin, olası duyarlılıkların paylaşımı grup içi bağlanmayı ve güvenli bir ortamda çalışıldığı hissini arttıran etkenlerdendir.
- Genç kız ve erkeklerin farklı bakış açılarının olabileceği bir takım konular üzerinde çalışırken sadece kız ve sadece erkeklerden oluşan küçük grup çalışmaları yaptırmak yararlı olabilir. Çalışma sonuçları daha sonra diğer gruplarla paylaşılarak benzerlikler ve farklılıklar göz önüne serilebilir.
- Grup içi ilişkilerde sorunlar olduğunda erkenden çözümleri gereklidir, ancak bazı kişiler arası sorunların her şeye rağmen olabileceğini kabul etmek gerekir.
- Ortaya çıkabilecek sorunlara tüm grubun birlikte çözüm bulması için grup üyelerini cesaretlendiriniz (akran eğitimcilerin toplantılara düzensiz katılımı gibi). Çözüm önerileri grubun tümü tarafından kabul edildiğinde uygulanmaları daha kolay olacaktır.

EĞİTİM NOTU

Akran eğitimcilerin eğitimi konusunda, hepsinin olumlu ve olumsuz yönleri olmakla birlikte farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı eğitimler birkaç gün süren yoğun programlar şeklinde verilirken, başka eğitimler haftalara ya da aylara yayılabilir. Başarılı akran eğitimi programları, akran eğitimcileri yetiştirecek ve destekleyecek eğitimcilerin akademik takvimin her haftası için bir günlerini eğitime ayırıyor olmalarını gerektirir. Bu şekilde, akran eğitimcilerin her hafta bir gün okul sonrası 2-3 saat bir araya gelme şansı olmaktadır. Bu tür bir programın olumlu yanı gündüz okula gitmesi gereken akran eğitimcilerin programa katılımını kolaylaştırıyor olmasıdır. Günlerce süren yoğun eğitim programlarını düzenlemek oldukça zor olabilir.

Eğitim programlarının başında birkaç hafta sonu yoğun bir eğitim için ayrılabilir. Bu modelin kullanımı yaygın olmakla birlikte başarı şansı da yüksektir, ayrıca akran eğitimcilerin saha çalışmalarına daha erken başlamalarına olanak tanır. Bu modelde takım ruhu oluşması daha kolay ve erken olmakla birlikte yeni akran eğitimcilerin sonradan gruba katılımları ve aynı seviyeyi yakalamaları zor olabilir.

DENGELEME GİRİŞİMİ: ENERJİ SEVİYESİNİ YÜKSEK TUTMAK

Akran eğitimcilerin yetiştirilmesi sırasında bazen bir ip üzerinde yürünüyormuş hissi duyulabilir. Herhangi bir tarafa fazla ağırlık verirseniz eğitim içindeki dengeyi kaybedebilirsiniz. Grubun enerji seviyesini tespit etmek için tüm duyularınız açık olmalıdır. Bazen katılımcılar size geribildirim sağlar, örneğin; bir konu üzerinde gereğinden fazla durduğunuzu ya da uygulamanın sıkıcı olacak derecede uzun sürdüğünü ima edebilirler. Bu gibi durumlarda katılımcılar ya düşüncüklerini doğrudan size söyler ya da ilgili eğitim bölümünde hareketlenmeye, başka şeylerle ilgilenmeye başlarlar. Eğitimci olarak karşılaşacağınız zor durumlardan biri çok geleneksel bir okul havası yaratmadan öğrenilmesi gereken bilgileri sunabilmektir. Grubun ne söylediğini ya da yaptığını izleyip izlemediğini takip etmeniz için dikkatli olmanız gerekir. Grubun sıkıldığını fark ettiğinizde bir ara vermek ya da başka bir bölüme geçmek yararlı olacaktır, ancak öğrenilmesi gereken bilgilerin verildiğinden emin olmak için uygun zamanlarda konuya geri dönüşlerin yapılması gerekir.

7. KONU BAŞLIĞI: DANIŞMANLIK VE EĞİTİM

Hedefler Bu bölümün birden çok amacı vardır. Danışmanlığın akran eğitiminden farklı olduğunu vurgulamak, akran eğitimcilere akranlarını danışmanlık merkezlerine yönlendirme konusunda bilgi vermenin ve akran eğitimi projelerinde yetişkinlerin rehberliğine başvurulmasının önemi hakkında konuşmak, bu amaçlar arasında sayılabilir.

KELİMENİN ANLAMI

Yönlendirme becerisi; bir kişinin sizin verebileceğinizden daha fazla yardıma / hizmete gereksinimi olduğunu anlayabilmeyi ve ek hizmet için hangi merkeze nasıl ulaşabileceğini bilmeyi içerir.

5.GÜN

UYGULAMA: KARTOPU SAVAŞI

AMAÇ Akran eğitimi ve akran danışmanlığı arasındaki farkı belirlemek, kişisel akran desteği vermek için gerekli olan beceri ve özellikleri belirlemek, akran danışmanlığının zor yönleri, sınırlılıkları hakkında konuşmak.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Her katılımcı için bir küçük kağıt, kalemler ve "Akran önderliğinde yaklaşım (B)" başlıklı kağıt (Ek 4'e bakınız.)

İŞLEYİŞ 1.Bölüm: Katılanlardan eğitim ve danışma hakkındaki düşüncelerini bir kağıda, iki sütun halinde yazmalarını isteyiniz. Daha sonra kağıtları buruşturarak birbirlerine atmalarını söyleyiniz (bir kartopu savaşı gibi). Toplar yeterince karıştıktan sonra herkes bir kağıt topunu alsın ve yazılanları okuyup grupta paylaşsın.

Danışmanlık ve eğitim arasındaki farkları ve akran eğitimcinin rolünü tartışınız. Örneğin;

- Eğitimcinin Rolü
  - İçerik bazlı
  - Kısa dönem
  - Hedefe yönelik
  - Davranış değişikliklerini kolaylaştırmak için bilgi ve becerileri arttırmak
- Danışmanın Rolü
  - Yönteme dayalı.
  - Duygu,düşünce ve davranışlarla çalışma.
  - Açık uçlu.
  - İlişkilere yönelimli.
  - Kişiye yönelik.

Akran danışmanlığının tanımı üzerinde tartışınız. Sonuçta şuna benzer bir tanım ortaya çıkmalıdır; "

Akran danışmanlığı; genç bir insanın eğitimli bir akranına kişisel bir sorunu ile baş etmek konusunda destek ve yardım amacıyla başvurmasıdır.

Danışmanlık genel olarak; eğitimli bir kişinin, başvuran kişinin belli bir konuda karara varmasını kolaylaştırmak için çözüm seçenekleri sunarak yardımcı olmasıdır.

2.Bölüm: Katılımcılara, gençlerin hangi durumlarda akranlarından yardım istediklerini tartışmalarını isteyiniz ve yanıtları büyük boy bir kağıda yazınız. Değinilmediği takdirde şu örnekleri ekleyebilirsiniz;

mutsuzluk, arkadaşlar / aile / öğretmen ile geçimsizlik, okul ile ilgili sorunlar, cinsel davranışlar ile ilgili sorunlar, istenmeyen gebelik, madde bağımlılığı vb.

Aşağıdaki konular hakkında tartışma açınız:

- Programınızdaki akran eğitimciler yukarıda belirtilen durumların hepsinde yardımcı olabilecek özelliklere sahip mi? Bunun için özel bir eğitim aldılar mı?
- Gerekli desteği vermek konusunda akran eğitimciler ne gibi engellerle karşılaşabilirler?
- Akran eğitimcilerin akranlarına uygunsuz destek vermeleri ne gibi tehlikeler doğurabilir?

KAPANIŞ Akran eğitimi programlarında, katılımcı genç insanların akran eğitimciler ile kişisel sorunlarını paylaşmaları ve onlardan yardım istemeleri oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Bu durumda;

o Akran eğitimciler iyi bir dinleyici olabilmeli ve gençleri gerekli hizmet merkezlerine yönlendirebilmelidir.

o Akran eğitimcilerin danışabilecekleri erişkinler olmalıdır.

Bu bölümün sonunda eğitimci, üç tür akran yönetimli yaklaşım (akranları bilgilendirme, akran eğitimi, akran danışmanlığı) arasındaki farklara dikkat çeker (Ek 4'te bu yaklaşımlar özetlenmiştir).

Bu tablo çoğaltılarak katılımcılara dağıtılabilir.

5.GÜN

Akran danışmanlığı kavramının bazen anlaşılmadığı belirtilmelidir. Akran danışmanlığı olarak yanlış adlandırılan bazı durumlar (bir telefon danışma hattının genç insanlar tarafından cevaplandırılması gibi), genç insanların uygun bilgi vermesi ve gerekli yönlendirmeleri yapması olarak adlandırılmalıdır.

Genç insanların akranları için danışman olarak çalışması konusunda yeterli deneyim bulunmasa da bu yaklaşım risk altındaki gruplara ulaşmak için özellikle yararlı olabilir. Danışmanlık sıklıkla HIV testi ya da HIV ile yaşayan insanların desteklenmesi için verilmektedir.

8. GÜNÜN ÖZETİ Gün içinde üzerinden geçilen konulara kısaca değinilir. Katılımcılardan geçirdikleri günü hatırlamaya çalışarak, o güne ait en önemli temaları belirlemeleri istenir, ayrıca genel olarak duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılır.

EĞİTİM PROGRAMININ DETAYLI AÇIKLAMASI

6.GÜN

NO.	PROGRAM İÇERİĞİ	HEDEFLER
1	Isınma egzersizi	
2	6.gün için geribildirim	Çalıştayın sürekli değerlendirilmesini sağlamak
3	Katılımcılar tarafından önerilen ısınma oyunu	Isınma oyunları konusunda deneyim paylaşımı
4	Konu başlığı: Akran eğitimi programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi Uygulama: *Giriş sunumu ve grup tartışması *İzleme ve değerlendirme	İzleme ve değerlendirme kavramlarının ve bu kavramların akran eğitimi programlarındaki önemini anlatılması
5	Konu başlığı: Genç- erişkin ortaklığı Uygulamalar: • Tutumlar teorisine giriş • Tutumlara dayalı rol-oyun • Yararlar, engeller ve stratejiler üzerine beyin fırtınası	Genç insanların sağlığı ve gelişimi konularında ortaklıklar kurarak çalışma becerisini kazandırmak
6	Üzerinden geçilen konular, geribildirim ve değerlendirme	Çalıştayın yararları konusunda konuşmak Eğitim yöntemlerini ve çalıştay sonuçlarını değerlendirmek
7	Kapanış töreni ve sertifikaların dağıtılması	

6.GÜN

---

1. ISINMA EGZERSİZİ Katılımcıların bir takım esneme egzersizleri önererek grubu yönetmeleri istenir. Birkaç katılımcı sırayla hangi kasların çalıştırılabileceğini gösterebilir.

2. (5.) GÜN İÇİN GERİBİLDİRİM Geribildirim takımı, bir önceki gün tüm katılımcılardan alınan geribildirimleri sunar.

3. KATILIMCILAR TARAFINDAN ÖNERİLEN ISINMA OYUNU Katılımcılara bildikleri ısınma oyunu / canlandırıcıları paylaşmak için bir olanak sağlanmış olur.

4. KONU BAŞLIĞI *Akran eğitimi programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi*

Hedefler İzleme ve değerlendirme kavramlarının ve bu kavramların akran eğitimi programlarındaki önemini anlatılması hedeflenir, ancak izleme ve değerlendirme konusunda detaylı eğitim verilmesi bu çalıştay programı kapsamında bulunmamaktadır. Ek 1'de verilen kaynak listesinde, izleme ve değerlendirme ile ilgili kaynaklara yer verilmiştir.

1.UYGULAMA : GİRİŞ SUNUMU VE GRUP TARTIŞMASI

AMAÇ Sağlık programlarında izleme ve değerlendirmenin temellerini oluşturmak, izleme ve değerlendirmenin program kalitesi açısından önemini belirlemek.

SÜRE 30 dk.

MALZEMELER Power-point sunum ya da saydamlar

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Power-point sunum ya da saydamlar kullanarak, izleme ve değerlendirme ana hatlarıyla anlatılır. Bu bölümün sonunda konu ile ilgili bilgilerin yer aldığı kağıtlar katılımcılara dağıtılır. (Ek 4'e bakınız.)

Konuya giriş yaparken, izleme ve değerlendirme bölümlerinin neden projelere genellikle dahil edilmek istenmediğini açıklayınız: bazı insanlar bu bölümün kendi yeterliliklerinin dışında, çok teknik bir konu olduğunu düşünürler ve işlerinin sayısal yönünden çok kişiler arası yönüyle ilgilenirler.

İşleri konusunda çok istekli ya da hırslı olan insanlar genellikle yaptıkları işin çok büyük bir etki yaratacağına inanma eğilimindedirler, örneğin bazı katılımcıların bir çalıştay ya da eğitimsel bir etkinlik konusunda ne kadar hevesli olduklarını anlatabilirler. Ancak bu gibi göstergeler, bir programın gerçek etkisi konusunda bizi bilgilendirmekte yetersiz kalmaktadırlar. Bir projenin hedeflerine ulaşmış olup olmadığını anlamak için hislerin yeterli olması beklenmez. Çoğu proje çalışanı için sıkıcı olsa da bir projenin hedeflerine ulaşmış olup olmadığını bilmek önemlidir.

Sunum şu noktaları içermelidir;

- İzleme ve değerlendirme arasındaki fark nedir?
- Sürecin değerlendirilmesi, etkinin değerlendirilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi ne anlamlara gelir?
- Tipik akran eğitimi göstergeleri nelerdir?
- Uygun göstergeler nasıl belirlenir?
- Davranış değişikliklerini ölçmek neden zordur ?

Sunumu, soru-cevap bölümü izleyebilir. İzleme ve değerlendirme konusunda saha deneyimlerini paylaşmak da yararlı olacaktır.

KELİMENİN ANLAMI

İzleme; bir projeyi yönlendirmek için bilginin düzenli toplanması, incelenmesi ve kullanılması anlamına gelir.

Değerlendirme; süregelen ya da sona ermiş bir projenin dikkatlice gözden geçirilmesi olarak tanımlanabilir.

Sürecin değerlendirilmesi sırasında etkinliklerin hangi düzeyde yürütüldüğü hakkında bilgi toplanır. (örneğin; program hedef kitleye ne kadar ulaşmaktadır?)

Etkinin değerlendirilmesi, programın hedef kitlede görülen kısa dönem etkilerini belirlemek için kullanılır. (örneğin; bilgi düzeyinin artması ya da tutum değişiklikleri)

Sonucun değerlendirilmesi ile projenin daha uzun dönemli etkilerinin, yani kalıcı değişikliklerin belirlenmesi söz konusudur. (örneğin; CYBİ oranlarında düşüş, sağlık hizmetlerinin kullanımının artması)

6.GÜN

2.UYGULAMA: İZLEME VE DEĞERLENDİRME

AMAÇ Akran eğitimi programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi için uygun stratejilerin belirlenmesi, deneyim paylaşımı.

SÜRE 60 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıtlar

İŞLEYİŞ Katılımcıları benzer konularda (okullarda akran eğitimi, okul dışı mekanlarda akran eğitimi vs.) çalışan insanlar bir araya gelecek şekilde küçük gruplara bölünüz. Gruplardan, aşağıdaki sorular hakkında beyin fırtınası yapmalarını isteyiniz:

- Projeleri neden değerlendiririz?
- Nasıl değerlendiririz?
- Nerede değerlendiririz?
- Ne zaman değerlendiririz?
- Kiminle birlikte değerlendiririz?
- Kimin için değerlendiririz?

Küçük gruplara soruları yanıtlamaları için yeterli süre verdikten sonra, grupların tartışma özetlerini sunmalarını isteyiniz. Daha sonra aşağıdaki soruları yönelterek tüm grubun katılacağı bir tartışma başlatınız:

- Bu bilgiler bize ne anlatıyor?
- Bu bilgiler yaptığımız işte ne gibi bir değişiklik yaratabilir?

KAPANIŞ Bu bölümü kapatırken, iyi bir değerlendirmenin değişiklik yaratabileceğini vurgulamak gereklidir:

- Değerlendirme ile maddi kazanç sağlanabilir: başarılı programların devamı sağlanırken, başarısız olanlar iyileştirilebilir ya da sona erdirilebilir.
- Gelecek projeler için fon sağlanmasına yardımcı olabilir.
- Yeni programların geliştirilmesine katkı sağlayabilir.
- Eğer değerlendirme sonucu projenin kötü gittiğini gösteriyorsa bunun nedenin bulunmasına yardımcı olur.(örneğin; projenin kötü planlanması ya da imkansız beklentiler).

5. KONU BAŞLIĞI *Genç-erişkin ortaklığı*

Hedefler Katılımcıların hem gençlerle hem de erişkinlerle birlikte çalışabilme becerilerini geliştirmek.

EĞİTİM NOTU

Genç-erişkin ortaklıkları; gençlerin kendilerine yönelik programlara etkin olarak katılma ve kendilerini etkileyen politikalar konusunda söz sahibi olma haklarından ileri gelmektedir. Ayrıca, gençlerin sağlık eğitimi konusunda geliştirilen başarılı programlar; hedef kitlenin programın oluşum aşamasına katılımının, programın etkinliği ve sürekliliği açısından çok önemli olduğunu göstermiştir. Bu yolla oluşturulan programlarda, hedef kitlenin özel ihtiyaç ve beklentilerine daha iyi cevap verilebilmekte ve kullanılan yaklaşım yöntemleri daha ilginç ve çekiçci olmaktadır.

Akran eğitiminde genç insanlara kendi sağlıklarını korumak konusunda sorumluluk verilmektedir. Gençlere, erişkinler ile birlikte projeleri sahiplenme olanağı sağlanması diğer bir önemli noktadır.

1.UYGULAMA: TUTUMLAR TEORİSİNE GİRİŞ

AMAÇ Genç-erişkin ortaklığı kavramını tanıtmak, etkin genç-erişkin ortaklığı için gerekli tutum değişikliklerinin teorik altyapısını göstermek.

SÜRE 20 dk.

MALZEMELER "Nesne olarak gençlik", "Bir "Alıcı" olarak gençlik", "Ortak olarak gençlik" başlıklarının yer aldığı 3 slayt, saydam ya da karton ve "Etkin genç-erişkin ortaklığı önündeki engeller" başlıklı kağıt (Ek 4'e bakınız).

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Genç-erişkin ortaklığı kavramını; "Gençleri ilgilendiren konularda ve/ya gençleri etkileyen program ve politikalar konusunda erişkin ve gençlerin tam bir ortaklık içinde çalışması" olarak açıklayınız.

KELİMENİN ANLAMI

Tokenizim (bir işi ancak sembolik olarak yerine getirmek); gençlere görüşlerini açıkça ortaya koyma ve harekete geçme olanağı vermeksiniz, gençlerin sembolik olarak temsili anlamına gelmektedir.

6.GÜN

Bu ortaklığın etkin olabilmesi için bazı becerilere (örneğin iletişim becerileri) ihtiyaç olduğunu vurgulayınız, daha da önemlisi insanların tutumlarıdır. William Loftquist adında bir araştırmacı, genç-erişkin ortaklığının başarısını belirlemek amacıyla tutumlar teorisini geliştirmiştir.

İlk tutum "Nesne olarak gençler" olarak adlandırılır. Bu tutumun açıklamasını bir slayt ya da saydama yazarak, katılımcılara gösteriniz:

o Nesne olarak gençler: Gençleri nesne olarak gören erişkinler tüm bilgeliğin erişkinlerden geldiği inancındadırlar. Bu kişiler genç insanları için neyin iyi ya da doğru olacağına ancak erişkinlerin karar verebileceğini düşünürler, gençler ile ilgili her durumu kontrol etmeye çalışır ve gençlere fazla müdahale hakkı tanımazlar. Geçmiş deneyimlere dayalı olarak, gençleri olası tehlikeler taşıyan hatalardan koruma ihtiyacını hissederler.

Bu tutumu açıklamak için şu örneği verebilirsiniz; *"Diyelim ki ben HIV/AIDS ile savaş konusunda çalışan bir sivil toplum kuruluşu bünyesinde bir akran eğitimi projesinde yer alıyorum. HIV/AIDS'ten korunma mesajları içeren ve çevredeki okullara asılacak bir posterin tasarlanması için genç bir çizimci olan Ali'yi işe alıyorum. Eğer ben gençlerin nesne olduğuna inanıyorsam, Ali'ye tam olarak nasıl bir poster istediğimi, posterin hangi mesajları içereceğini ve nerelere asılacağını söylerim. Projeyi her yönüyle kontrol etmeye çalışırım. Elbette Ali akıllı bir genç ise zamanını ve yeteneğini boşa harcadığım için bir daha benimle çalışmayı düşünmeyecektir."*

İkinci tutum "bir "alıcı" olarak gençler"dir.

o Alıcı olarak gençler: Bu tutumu takınan erişkinler, gençleri erişkin hayata hazırlamak gerektiğini düşünürler. Karar verme aşamasına gençlerin katılımını desteklerler, çünkü bu deneyimin yararına inanırlar. Gençlerin henüz gerçek insanlar olmadıklarını, erişkin gibi düşünebilmeleri için uygulamaya ihtiyaçları olduğunu varsayarlar. Bu tür erişkinler gençlere genellikle erişkinlerin almak istemeyeceği türden önemsiz sorumluluk ve görevler verirler, genç insanların katılımı konusunda kesin sınırlar çizer ve bu sınırlara uyulmasını beklerler. Bu tutum; gençleri son anda bir panele dahil etmek örneğinde olduğu gibi genellikle tokenizm (kelimenin anlamı bölümüne bakınız) ile sonuçlanır.

Verdiğiniz örneğe geri dönünüz. *"Bu tutuma sahip olduğumu düşünelim. Posterin içeriği ve mesajını kendim belirler, genç çizimciye de arka plan rengini kendisinin belirleyebileceğini söylerim ya da kendi vaktim olmadığından posterleri okullara asma görevini Ali'ye veririm."*

Salondaki gençlere bu tutumu hatırlayıp hatırlamadıklarını, sadece genç oldukları için erişkinler tarafından küçük görüldükleri zamanlar olup olmadığını sorunuz. Tokenizimden bahsederken "Roger Hart'ın Katılım Merdiveni"nden yararlanabilirsiniz (Ek 4'e bakınız). Bu araştırmacı, değişik seviyede genç-erişkin ilişkilerini sembolik bir merdiven şeklinde göstermiştir. Merdiven çıkıldıkça gençlerin katılım seviyesi de artmaktadır.

Üçüncü tutum: "Ortak olarak gençler"dir:

- Ortak olarak gençler: Bu tutumu sergileyen erişkinler genç insanlara saygı duyar ve önemli katkılar sağlayabileceklerine inanır. Gençleri katılımları konusunda cesaretlendirir ve programların başarısı için gençlerin varlığının şart olduğuna inanırlar. Karar alma aşamasında gençlerin de erişkinler kadar söz sahibi olmaları gerektiğini düşünürler. Bu tür erişkinlere göre hem gençlerin hem de erişkinlerin belli becerileri, güçlü yönleri ve deneyimleri bulunur. Gençlerle, erişkinlerle olduğu kadar rahat çalışabilir, hem gençlerin hem de erişkinlerin olduğu ortamlarda bulunmaktan hoşlanırlar. Onlara göre erişkinlerin gençlere, gençlerin de erişkinlere katacağı çok şey vardır. Verilen örneğe dönersek; genç çizerin posterin tasarlanmasında etkin rol alması, arkadaşları ile bir araya gelerek posterde yer alacak mesajları belirlemeleri, çizerin projeyi yönlendirmesinin sağlanması, hem gençlerin hem de erişkinlerin yer aldığı bir komite kurulması gibi seçenekler bu tutumu yansıtmaktadır.

KAPANIŞ Bu tutumlar programların planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi aşamalarına gençlerin erişkinler tarafından ne kadar dahil edileceğini belirlemektedir.

"Etkin genç-erişkin ortaklığı" ve "Roger Hart'ın katılım merdiveni" başlıklı kağıtları çoğaltarak katılımcılara dağıtınız (Ek 4'e bakınız).

6.GÜN

2.UYGULAMA: TUTUMLARA DAYALI ROL-OYUN

AMAÇ Ortaklık kurmak konusunda beceri geliştirmeye yönelik bazı teorik tutumları gözden geçirmek.

SÜRE 45 dk.

MALZEMELER Yol gösterici kartlar

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Kartların bir tarafına "genç" ya da "erişkin" yazınız. Kartların diğer tarafına, her erişkin kartına ve genç kartına birer tane olmak üzere aşağıdaki önermeleri yazınız.

Erişkin: Her şeyi kontrol etmek istiyorsun.

Erişkin: Bu konu ile ilgilenen ve başarılı olmak isteyen bir lidere sin.

Erişkin: Gençleri hor görüyorsun.

Erişkin: Gençleri görmezden geliyorsun.

Genç: Her şeyi kontrol etmek istiyorsun.

Genç: Bu konu ile ilgilenen ve başarılı olmak isteyen bir lidere sin.

Genç: Önerilen her şeye karşı olumsuz tavır takınıyorsun.

Genç: Sıkıldın ve burada olmak istemiyorsun.

Grubun büyüklüğünü dikkate alarak bu kartlardan 3-4 set hazırlamaya özen gösteriniz.

Bu bölüme, tutumlar tayfı teorisine değinerek başlayınız. Gençler ve erişkinler tutumları nedeniyle birlikte çalışma olanaklarını baltalayabilmektedirler.

Katılımcıların değişik tutumları gösteren rol-oyunlar hazırlamalarını isteyebilirsiniz. Her biri sekizer kişiden oluşan gruplar oluşturunuz. Grupların yaş, cinsiyet vb. konulardan eşit dağılımlı olmasına özen gösteriniz. Gruplar oluşturulduktan sonra kartları gelişigüzel dağıtınız. Katılımcılar kartları okurlar ve genç-erişkin yazılı tarafları öne gelecek şekilde göğüslerinin üzerine yapıştırarak rol-oyuna başlarlar. Gruba, akran eğitimini de içeren büyük bir kampanya düzenleyeceklerini açıklayınız. Bir plan oluşturmaları için 10 dk. veriniz ve sunacakları planın tüm grup üyeleri tarafından kabul edilmesi gerektiğini belirtiniz. Gruplar planlarını büyük gruba sunacaklardır.

10 dk. sonra gruplara ne gibi planlar yaptıklarını sorunuz (büyük bir olasılıkla planlarını bitirecek zamanı bulamayacaklardır). Planlarınız grupla paylaşımlarını isteyiniz.

KAPANIŞ Gruplar sunumlarını yaptıktan sonra her katılımcı hangi rolü üstlendiğini açıklamalıdır. Daha sonra küçük gruplar planlama aşamasında nasıl bir yol izlediklerini anlatırlar. Her gruba aşağıdaki soruları yöneltiniz;

- Grupta çalışılması en zor kişi kimdi?
- Bu kişiyle uzlaşmak için neler yaptınız?
- Gençler mi erişkinler mi baskın çıktı?
- Rolünüzü oynarken neler hissettiniz?
- Bazı insanlar aynı role sahipti. Genç ya da erişkin olma durumunuza göre aynı olaylara farklı yaklaştığınız oldu mu?
- Plan yaparken birlikte çalışabilmek için en yararlı yaklaşımlar nelerdi?

3.UYGULAMA: YARARLAR, ENGELLER VE STRATEJİLER ÜZERİNE BEYİN FIRTINASI

AMAÇ Etkin genç-erişkin ortaklığı kurmanın yararları, bu konuda karşılaşılan engeller ve olası stratejileri belirlemek.

SÜRE 45 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıt ve kalemler

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıları sekizer kişiyi geçmeyecek şekilde, sadece gençler ve sadece erişkinler olmak üzere küçük gruplara ayırınız. Genç ve erişkinlerin sayısına göre 2 ya da 4 grup kurabilirsiniz. Bazı katılımcılar bu ayrıma karşı çıkabilirler, bu durumda aynı yaş gruplarını bir araya getirmenin paylaşımı arttırabileceğini söyleyiniz, ayrıca her grubun sunum yapacağını belirtiniz.

Gruplardan aşağıdaki soruları tartışmalarını isteyiniz:

- Çalışmalarımızda genç-erişkin ortaklığı yaklaşımını kullanmanın yararları nelerdir?
- Bu ortaklığın kurulması aşamasında ne gibi engellerle karşılaşılabilir?

Gruplara her soruyu tartışmaları için onar dakika veriniz. Eğitimciler bu etkinlikte gruplarla tek tek ilgilenmelidir, ancak grup tartışmalarında çok öne çıkmamaya özen göstermeleri gerekir. Gruplar tartışma özetlerini yazarak, diğer katılımcılara sunarlar.

6.GÜN

KAPANIŞ Tüm sunumların ardından katılımcılardan, erişkin ve genç gruplar arasında gördükleri farkları belirlemelerini isteyiniz. Tartışma sonunda "Genç-erişkin ortaklığının yararları" ve "Etkin genç-erişkin ortaklığı önündeki engeller" başlıklı kağıtları çoğaltarak katılımcılara dağıtınız (Ek 4'e bakınız).

6. ÜZERİNDEN GEÇİLEN KONULAR, GERİBİLDİRİM VE DEĞERLENDİRME

Lider eğitimci, katılımcılardan geçirdikleri altı günü kısaca özetlemelerini ister. Eğitimci, grubun başlangıçtaki beklentileri göz önüne alınarak nelerin başarıldığını anlatır. Katılımcılar eğitimin güçlü yönleri ve eksikleri hakkında geribildirim sağlarlar.

Eğitim sonrası soru formu dağıtılarak, katılımcıların doldurmaları istenir (Ek 2'ye bakınız).

7. KAPANIŞ TÖRENİ VE SERTİFİKALARIN DAĞITILMASI

Planlı bir kapanış töreni için yeterli süre ayırmaya çalışınız. Bu bölümde organizatörler ve eğitimciler tarafından tebrik /teşekkür konuşmaları yer alacaktır. Katılımcılara da kendi duygu ve düşüncelerini aktarmaları için yeterli süre ayrılmalıdır.

Bu bölümde ek olarak, katılımcıların resmi katılım sertifikaları dağıtılır. Bu sertifikalar katılımcıların profesyonel yaşamlarında yararlı olmalarının yanısıra geçirdikleri 6 günde göstermiş oldukları çalışmalarını da sembolik olarak ödüllendirir.

1 WHO. Working with Street Children, Trainer Tips, A Training Package on Substance Use, Sexual and Reproductive Health including HIV/AIDS and STDs, 2000; Reproline: Tools for Trainers.

2 Eckert, Bob, The LIFE Institute (Learning Institute for Functional Education), Peer Education Program "Reflections". Bergen, New Jersey, USA.

3 Adapted from an exercise taught by Robert Eckert, NDRI (Narcotic and Drug Research Incorporated).

4 The original source of this exercise is unknown. A version of it was found without reference to an author.

5 Adapted from an exercise taught by Robert Eckert, NDRI (Narcotic and Drug Research Incorporated).

6 Shira Piven, Theater training for an HIV/AIDS peer education programme at the 92nd St.Y in New York City, USA.

7 Adapted from LeFevre, D.N. New Games for the Whole Family. Perigee Books, The Putnam Publishing Group, Knots/Giant Knot, 1988, p. 130.

8 Tracy Block, Peer Education Program "Reflections", Brunswick, New Jersey, USA.

9 de Bruyn, M. Gender or sex: who cares? Notes for training of trainers. Chapel Hill, Ipas, 2002

10 Adapted from a technique taught by Stacy Block, Peer Education Program "Reflections", Brunswick, New Jersey.

11 This appears to have been a popular game among young people for many years. The source is unknown.

12 Adapted from a concept used in the High Risk Adolescent Project "H-RAP" Curriculum of Westover Consultants in Washington DC, USA.

13 Bogart, Jane. Presented at the Advanced Peer Education Training of Trainers in Parnu, Estonia, March 2003.

14 International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). Action with Youth, HIV/AIDS and STD: A training manual for young people. Geneva, 2000.

15 de Bruyn, M. and France, N. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender

and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001

16 Selverstone, R. Training Guide for Mental Health Professionals, written for the Sex Information and Education Council for the United States (SIECUS).

17 Zielony, R. Brainstorming lists of accumulated responses in trainings conducted over several years in HIV/AIDS and reproductive health education. 1991 and 1995.

---

18 de Bruyn, M. and France, N. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001.

19 de Bruyn, Maria and France, Nadine. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001.

20 Adapted from LeFevre, D.N. New Games for the Whole Family. Perigee Books, The Putnam Publishing Group, Face Pass, 1988, p. 84.

21 IFRC. Action with Youth, HIV/AIDS and STD: A training manual for young people. Geneva, 2000.

22 IFRC. Action with Youth, HIV/AIDS and STD: A training manual for young people. Geneva, 2000.

23 Youth Care Health Education Program Curriculum.

24 The idea for this exercise came from Danny Keenan and Ron Henderson in San Francisco, California. It was adapted by Robert Zielony in memory of Danny Keenan, who taught many of us this exercise and who trained many young people about HIV and AIDS before he died.

25 Piven, S., Theatre Training of the HIV/AIDS Peer Education Program at the 92nd St.Y: New York, NY, USA.

26 The New Games Book and More New Games. Dolphin Books, Doubleday & Co. Inc. Willow in the Wind, 1976 and 1981.

27 de Bruyn, M. and France, N. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001.

28 Bogart, Jane. Presented at the Advanced Peer Education Training of Trainers in Parnu, Estonia, March 2003.

29 Bogart, Jane. Presented at the Advanced Peer Education Training of Trainers in Parnu, Estonia, March 2003.

30 Bogart, Jane. Presented at the Advanced Peer Education Training of Trainers in Parnu, Estonia, March 2003.

31 This is a teaching segment for ToT workshops in peer education originally designed by Brian Dobson Ph.D. and Robert Zielony Ph.D. in a joint regional training project of UNFPA and UNICEF.

32 Adapted from Youth-Adult Partnership Formation, developed by Kent Klindera, Naina Dhingra and Jane Norman, Advocates for Youth/YouthNet, Draft January 2003.

33 Adapted from Youth-Adult Partnership Formation, developed by Kent Klindera, Naina Dhingra and Jane Norman, Advocates for Youth/YouthNet, Draft January 2003.

34 Adapted from Youth-Adult Partnership Formation, developed by Kent Klindera, Naina Dhingra and Jane Norman, Advocates for Youth/YouthNet, Draft January 2003.

35 Adapted from Youth-Adult Partnership Formation, developed by Kent Klindera, Naina Dhingra and Jane Norman, Advocates for Youth/YouthNet, Draft January 2003.

HIV/AIDS Konulu Akran Eğitimi Örneği

3.BÖLÜM

HIV/AIDS KONULU AKRAN EĞİTİMİ ÖRNEĞİ

TEMEL SUNUM PROGRAM ETKİNLİKLERİN KISA AÇIKLAMALARI

Soru formu

Giriş

Isınma oyunu

Temel kurallar

Güvenli cinsel ilişki ne anlama gelir?

Konuk konuşmacı ya da video

HIV/AIDS: Temel bilgiler ve sorular

Belirli bir konu hakkında rol-oyun

Kondom uygulaması

Son sorular

Kapanış

GENEL SUNUM

HEDEF KİTLE

14-20 yaş arası gençler

YER

Planlı bir eğitimsel etkinliğin gerçekleştirilmesine uygun okul, gençlik kulübü, yaz kampı vb. yerler

HEDEFLER

Gençlerin HIV/AIDS konusunda bilinç düzeyini arttırmak, infeksiyondan korunmaları için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak ve HIV/AIDS'ten etkilenmiş insanlara karşı olumlu tutumlar sergilemelerini sağlamak.

GEREKLİ SÜRE

Aşağıda önerilen etkinliklerin tümünü içeren bir eğitim, 20 dk. arayla birlikte yaklaşık olarak 3.5 saat sürecektir.

Akran eğitimcilerin hazırlığı:

Akran eğitimciler elbette ki katılımlı eğitim yöntemleri hakkında eğitilmiş, hassas konulara özen göstererek genç insanlarla birlikte çalışabilir konumda ve eğitimin içerdiği sağlık konularında bilgi sahibi olmalıdırlar. Akran eğitimciler eğitim programını tüm detayları ile belirlemeli ve yazılı hale getirmelidirler. Hangi uygulamayı kimin yöneteceğini ve içlerinden birinin gelememesi durumunda nasıl bir yol izleyeceklerinin de önceden belirlenmesi gerekir. Eğitimden bir hafta önce bir prova yapılması yararlı olacaktır. Provanın yararı, eğitimcilerin asıl eğitim öncesi kendilerini değerlendirmelerine olanak sağlamasıdır.

PROGRAM

- *Soru formu (10 dk.)*
- *Giriş (5 dk.)*
- *Isınma oyunu (15 dk.)*
- *Temel kurallar (10 dk.)*
- *Güvenli cinsel ilişki ne anlama gelir? (20 dk.)*
- *Konuk konuşmacı ya da video (30 dk.)*
- *Ara (20 dk.)*
- *HIV/AIDS: Temel bilgiler ve sorular (30 dk.)*
- *Belirli bir konu hakkında rol-oyun (25 dk.)*
- *Kondom uygulaması (25 dk)*
- *Son sorular (10 dk.)*
- *Kapanış (10 dk.)*

ETKİNLİKLERİN KISA AÇIKLAMALARI

SORU FORMU

Soru formları katılımcılar salona girerken, doldurulmak üzere verilebilir. Akran eğitimciler, soruların cevaplanması sırasında arkadaşlarından yardım almamaları konusunda katılımcıları uyarmalıdır. Soru formlarının doldurulması için 10 dk. süre verilmesi yeterli olacaktır. Mümkün olduğu takdirde akran eğitimcilerin cevap kağıtlarına göz gezdirmeleri, katılımcıların bilgi düzeylerini kabaca tahmin etmek açısından yararlı olacaktır. Aynı soru formu, eğitimin başarısının değerlendirilmesi için eğitim sonunda tekrar kullanılabilir.

GİRİŞ

Akran eğitimlerine, katılımcıların tanıştığı ve eğitim amacının anlatıldığı bir giriş bölümü ile başlanması yararlı olacaktır. Giriş bölümünde kullanılacak pek çok uygulama bulunmaktadır. Akran eğitimciler hangi uygulama / oyunları kullanacaklarını önceden belirlemelidirler. Aşağıda, HIV/AIDS ile ilgili giriş uygulamalarına iki örnek verilmiştir.

1.UYGULAMA: GİRİŞ - "NEDEN BURADAYIZ ?"

Bu uygulamada akran eğitimciler bir sıra halinde durur, isimlerini söyler, neden orada bulduklarını açıklarlar (örneğin;HIV/AIDS hakkında eğitim vermek amacıyla). Son eğitimci kendini tanıttikten sonra şunları söyler; " *Hepimiz dünya üzerinde HIV/AIDS diye bir gerçek olduğunu ve doğrudan ya da dolaylı olarak hayatlarımızı etkilediğini kabul etmeliyiz. Bu nedenle hepimiz bir bakıma "AIDS ile yaşayan insanlarız". Bu infeksiyondan etkilenmek için virüsü taşıyor olmanız gerekmez.*"

2.UYGULAMA: - "MERHABA, BENİM İSMİM... VE AIDS İLE YAŞAYAN BİR İNSANIM"

Bu giriş ilgi çekmek, akran eğitimcilerin neden bu eğitimde görev aldıklarını ve AIDS'in insanları nasıl etkilediğini göstermek için birebirdir. Bazı eğitimciler bu uygulamayı, yanlış anlaşılabilirdiği için kullanmamayı tercih ederken, diğer eğitimciler risklerine rağmen uygulamayı kullanmaya değer bulurlar.

Akran eğitimciler katılımcılar önünde sıraya dizilirler. Sıranın bir başındaki eğitimci şöyle başlar:"Merhaba, benim ismim (isim)ve AIDS ile yaşayan bir insanım." *Tüm eğitimciler sırayla aynı cümleyi tekrarlarlar. Son eğitimci ismini söyledikten sonra şöyle devam eder:"Bazen sunumumuzun bu bölümü oldukça aldatici oluyor. Hepiniz HIV-pozitif olduğumuzu düşündünüz ancak asıl söylemek istediğimiz bu değil. Söylemek istediğimiz; bu salonda bulunan herkesin dünya üzerinde varolan AIDS gerçeğini ve doğrudan ya da dolaylı olarak hayatlarımızı etkisini kabul etmesi gerektiğidir. Bu nedenle aslında hepimiz "AIDS ile yaşayan insanlar" sayılırız."*

ISINMA OYUNU

Bu bölümde, "Alkış döndür" ya da "Sağlığımıza ne kadar dikkat ediyoruz?" gibi pek çok ısınma oyunu ya da uygulaması kullanılabilir. Oyunların detaylı açıklamaları için 2.Bölüme bakınız.

TEMEL KURALLAR

Salonda bulunan herkesin rahat etmesi için grubun bazı temel kurallar üzerinde karara varması gereklidir.

Gruba, hangi kuralları önemli buldukları sorulmalı ve bunlar yazılı hale getirilmelidir. Aşağıdaki kuralların listede olmasına özen gösteriniz.

- Gizlilik. Katılımcılar, salon dışında ancak başkalarının isimlerini kullanmadan bilgi paylaşımında bulunabilirler.
- Saygı. Gruptaki herkese saygı duyulmalıdır. Bu, insanlara saldırılmaması ve herkesin fikirlerine karşı duyarlı olunması gerektiği anlamına gelir. "Hayır, yanlış düşünüyorsun, doğrusu..." demektense "Bana göre...kanaatimce..." gibi kelimeler kullanmak daha uygundur.
- İlgili olmak. Diğer insanların söylediklerini dinlemelisiniz, böylece hem bir şeyler öğrenir hem de konuşanların fikirlerini rahatlıkla söylemelerine yardımcı olursunuz.
- Açıklık. Eğitimin yararlı olabilmesi için katılımcıların kendi deneyimlerini paylaşmaları ve başkaları adına konuşmamaları konusunda cesaretlendirilmeleri gerekir. Risk alın- Öfkeli ya da duyarsız olmadığınız sürece fikirlerinizi söylemekten çekinmeyin.

GÜVENLİ CİNSEL İLİŞKİ NE ANLAMA GELİR?

Mümkünse katılımcılar 6-8 kişiyi geçmemek koşuluyla küçük gruplara bölünmelidirler. Her gruba tartışması için bir soru verilir. Hızlı çalışan gruplara iki soru da verilebilir. Akran eğitimciler kolaylaştırıcı olarak görev yapmak üzere gruplara dağılırlar. Gruplara çalışmalarını için yeterli süre verilir. Bu arada kolaylaştırıcılar yeni fikirler ya da ipuçları vererek grup üyelerini düşünmeye sevk ederler.

HIV/AIDS ile ilgi bir eğitimde yöneltilebilecek 5 soru:

- İnsanlar neden cinsel ilişkiye girerler?
- Cinsel ilişkiyi erteleme ya da cinsel ilişkiye girmeme nedenleri neler olabilir?
- Cinsel ilişki alternatifleri neler olabilir?
- Bazı insanlar neden korunmazlar?
- Bir insanı (örneğin cinsel eşimizi) daha güvenli davranmaya nasıl teşvik edebiliriz?

ETKİNLİKLERİN KISA AÇIKLAMALARI

KONUK KONUŞMACI YA DA VİDEO

Yeterli süre olduğu takdirde, deneyimlerini paylaşmak üzere eğitime bir konuk konuşmacı- HIV/AIDS ile yaşayan bir insan- davet edilebilir. Akran eğitimcilerin konuşmacıyı tanıyor olmaları ya da hazırlıklı ve iyi bir konuşmacı olduğunu biliyor olmaları gereklidir. Konuşmacı kendi deneyimlerini paylaştığı takdirde bu bölüm katılımcılar için oldukça etkilyici olacaktır. Katılımcıları etkilemenin bir diğer yolu HIV/AIDS epidemisi hakkında bir video gösterimi olabilir.

HIV/AIDS: TEMEL BİLGİLER VE SORULAR

HIV/AIDS hakkında temel bilgiler hakkında konuşmadan önce kısa bir bilgi yarışması yapılabilir.

HIV/AIDS hakkında soru örnekleri için Ek 4'e bakınız.

HIV/AIDS hakkında temel bilgiler için Ek 4'e bakınız.

Ek bilgi için Ek 1'deki kaynaklar listesine göz atabilirsiniz.

ROL-OYUN

Eğitim süresince, bazı durumlarda nasıl "hayır" denilebileceği ya da akranlara sağlıklarına dikkat etmeleri konusunda nasıl yardımcı olunabileceği gibi sorular ortaya atılabilir. Akran eğitimciler bu soruları rol-oyunların konu başlıkları olarak belirleyebilirler. Rol-oyunlara katılımcılar dahil olabileceği gibi sadece akran eğitimciler de görev alabilirler.

KONDOM UYGULAMASI

HIV/AIDS ile ilgili eğitimlerde, kondomların doğru kullanımı ve korunmasız cinsel ilişkiye "hayır" diyebilmek ile ilgili uygulamaların yer alması yararlı olacaktır.

SON SORULAR

Eğitimin sonunda katılımcıların eğitim konusundaki duygu ve düşüncelerini belirtmeleri istenir. Katılımcılar rol-oyunlar hakkında konuşmayı ya da ek sorular sormayı istiyor olabilirler.

Bu bölümde akran eğitimciler de rol-oyunlar ile ilgili bazı noktaları gündeme getirebilirler, örneğin rol-oyunda yer alan karakterlerden birine ait bir söz ya da davranış önemli bir tartışma konusu olabilir.

HIV(+) bir konuşmacı varlığında, konuşmacıya ek sorular sormak isteyen katılımcılara bu bölümde tekrar söz hakkı verilebilir.

KAPANIŞ

Eğitim sonunda tüm katılımcılara ve eğitimi destekleyenlere teşekkür edilmelidir. Katılımcılar, kısa bir değerlendirme bölümünü de içeren eğitim sonrası soru formunu doldururlar.

Akran eğitimciler, gelebilecek ek soru ya da yorumlar için eğitim sonrasında birkaç dakika bekleyebilirler.

Bazı katılımcıların kişisel soruları ya da bazı konular hakkında ek bilgiye ulaşma istekleri olabilir. Bu katılımcılar eğitim sırasında soru sormaktansa akran eğitimci ile özel görüşmeyi tercih edeceklerdir.

Ekler

EKLER

EK 1 AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

EK 2 EĞİTİM ÖNCESİ - SONRASI SORU FORMU VE EĞİTİM KALİTESİNİ DEĞERLENDİRME AMAÇLI ANKET ÖRNEKLERİ

EK 3 AKRAN EĞİTİMCİ VE EĞİTİMCİ EĞİTİCİSİ BECERİ DEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ

EK 4 KATILIMCILAR İÇİN EĞİTİM NOTLARI

HIV/AIDS hakkında on gerçek

Doğrudan deneyim uygulaması

Akran eğitimi ve davranış değişikliği teorileri

Gizlilik kareleri

Problem ağacı

HIV/AIDS hakkında bilgi ölçme soru formu

Cinsel yolla bulaşan infeksiyonlara meydan okuma - kolaylaştırıcı için cevap anahtarı

Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (A)

Akran önderliğinde yaklaşım çeşitleri (B)

Eşzamanlı kolaylaştırıcılıkta farklı tarzlar

Eşzamanlı kolaylaştırıcılık konusunda alıştıırma

Etkin genç-erişkin ortaklığı

Roger Hart'ın katılım merdiveni

Genç-erişkin ortaklığının faydaları

Etkin genç-erişkin ortaklığı karşısındaki engeller

Akran eğitimi programının izlenmesi ve değerlendirilmesi

Kinsey Cetveli

EK 5 EK UYGULAMALAR

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ne anlama gelir?

Basın-yayın görüntülerinin çözümlemesi

"Bekarlar" hafta sonu partisi

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

---

1. AKRAN EĞİTİMİ / GENÇLERİN ETKİNLİKLERE KATILIMI HAKKINDA REHBER KAYNAKLAR

ACTIVATE

IPPF Global Advocacy Division.

Bu kitap, üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında çalışmak isteyen gençlere yönelik hazırlanmıştır.

Gençlerin gereksinimleri, bu gereksinimlere nasıl cevap verilebileceği ve toplum içinde ne gibi destekler bulunabileceği bu kitapta detaylı olarak açıklanmaktadır.

İnternet adresi: <http://www.ippf.org>

Posta adresi: IPPF, Regent's College, Inner Circle Regent's Park, London NW1 4NS, UK.

E-posta: activate@ippf.org

A FRAMEWORK FOR PEER LEARNING

Youth Clubs UK, 2000 (second edition), £8.95.

Bu kitap; öğretmenler ya da gençler ile çalışanlara yönelik hazırlanmış olup, başarılı bir akran eğitimi programının nasıl oluşturulabileceği anlatılmaktadır. Akran eğitiminin farklı basamaklarının açıklandığı kitapta akran eğitimcilerin seçilmesi, yetiştirilmesi, eğitimlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili rehber bilgiler de yer almaktadır.

"Yes Me!" kitapçığı ile birlikte kullanılabilir.

İnternet adresi: <http://www.youthclubs.org.uk>

Posta adresi: Youth Clubs UK, 2nd Floor Kirby House, 20-24 Kirby Street, London EC1N8TS, UK.

EUROPEAN GUIDELINES FOR YOUTH AIDS PEER EDUCATION

Gary Svenson et al., Department of Community Medicine, Lund University, Sweden.

European Commission, 1998.

Bu kitap; bir Europeer (the European peer education network) materyali olup, gençlere yönelik AIDS akran eğitimi projelerinin hazırlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili rehber bilgiler içermektedir. İlk iki bölüm; akran eğitiminin olumlu ve olumsuz yönlerini detaylı olarak açıklamak için ayrılmıştır.

İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, İtalyanca, Portekizce, İspanyolca ve İsveççe'ye çevrilmiştir.

İnternet adresi: <http://www.europeer.lu.se>

Posta adresi: Europeer, Department of Community Medicine, Malmö University Hospital, S-205 02 Malmö, Sweden.

GUIDE TO IMPLEMENTING TAP (TEENS FOR AIDS PREVENTION)

Advocates for youth, Washington DC, USA, 2002 (second edition).

Bu rehber, okul ve diğer mekanlarda HIV/AIDS konusunda akran eğitimi programları geliştirilmesi ve yürütülmesi sırasında hem gençlerin hem de erişkinlerin kullanabileceği tarzda hazırlanmıştır. Rehber, proje örneklerinin yanısıra eğitimlerde kullanılacak etkinliklerin detaylı açıklamalarını içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.advocatesforyouth.org>

Posta adresi: Advocates for Youth, 1025 Vermont Avenue NW, Suite 200, Washington DC 20005, USA.

HOW TO CREATE AN EFFECTIVE PEER EDUCATION PROJECT, GUIDELINES FOR AIDS PREVENTION PROJECTS

AIDSCAP (Family Health International), USA.

Rehber, akran eğitimi projelerinin planlanması ve yürütülmesi ile ilgili pratik bilgileri ve karşılaşılabilecek güçlükler konusunda önerileri içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.fhi.org/publications>

Posta adresi: Family Health International, PO Box 13950, Research Triangle Park, Durham NC 27709, USA.

PEER APPROACH IN ADOLESCENT REPRODUCTIVE HEALTH EDUCATION: SOME LESSONS LEARNED

UNESCO Asia and Pacific Bureau for Education, Thailand, 2003.

Bu kitapçık; akran eğitiminin ergenlerin sağlıkla ilgili davranış biçimlerine etkisine odaklanmakta, bu konu ile ilgili araştırma örneklerini ve saha deneyimlerini sunmaktadır. Kitapçık ayrıca, program yürütücülerinin uygun stratejiler belirlemeleri için bir rehber niteliğindedir.

İnternet adresi: <http://www.unescobkk.org/ips/arh-web>

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

PEER TO PEER: YOUTH PREVENTING HIV INFECTION TOGETHER

Advocates for Youth, Washington DC, USA, 1993, US\$ 4.

Program yürütücüleri ve gençlerle çalışan herkese yönelik hazırlanmış bu kaynak, özellikle HIV/AIDS üzerine odaklanmakta ve akran eğitimi yaklaşımını ele almaktadır. Kaynakta başarılı akran eğitimi programlarının örnekleri de sunulmaktadır.

İnternet adresi: <http://www.advocatesforyouth.org>

Posta adresi: Advocates for Youth, 1025 Vermont Avenue NW, Suite 200, Washington DC 20005, USA.

PEER, AN IN-DEPTH LOOK AT PEER HELPING. PLANNING, IMPLEMENTATION, AND ADMINISTRATION

Tindall, J.A., Accelerated Development, revised edition 1994.

Kitap; akran danışmanlığı ve bu yaklaşımın bazı toplumsal sorunlara etkilerini ele almakta olup, akran önderliğinde yürütülen programların sorumlularına yönelik hazırlanmıştır.

Posta adresi: Accelerated Development, 1900 Frost Road, Suite 101, Bristol, Pennsylvania 19007-1598, USA; tel. +1-800-821-8312

2. ARAŞTIRMALAR

2.1 GENEL ARAŞTIRMALAR

PEER EDUCATION AND HIV/AIDS: CONCEPTS, USES AND CHALLENGES

UNAIDS, Best Practice Collection, 1999.

Akran eğitiminin ardındaki teorileri ve 1999 yılında Jamaica'da yürütülen bir araştırmanın sonuçlarını ele alan bu broşür, aynı zamanda literatür incelemelerini içermektedir. Broşürün Almanca ve Fransızca çevirileri bulunmaktadır.

İnternet adresi: <http://www.unaids.org>

Posta adresi: UNAIDS, 20 Avenue Appia, CH 1211 Geneva 27, Switzerland.

E-posta: unaids@unaids.org

PEER POTENTIAL: MAKING THE MOST OF HOW TEENS INFLUENCE EACH OTHER

National Campaign to Prevent Teen Pregnancy, April 1999, US\$ 15.

Ergenlik döneminde akranların ergen hayatına olumlu ve olumsuz etkilerini gözden geçiren bu araştırma, program yürütücüleri için rehber bilgiler de içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.teenpregnancy.org/publications>

Posta adresi: The National Campaign to Prevent Teen Pregnancy, 2100 M Street, NW, Suite 300, Washington, DC 20037, USA.

SUMMARY BOOKLET OF BEST PRACTICES

UNAIDS, 1999, Issue 1, Children and young people, pp 27-72.

Kitapçık, gençlere yönelik hazırlanmış 18 projeyi içermektedir. Ana hedefler şunlardır:

- cinsel sağlığın önemini vurgulamak;
- genç insanlara yaşam becerileri kazandırmak;
- HIV/AIDS enfeksiyonu riskini düşürmek;
- şiddet veya tacize maruz kalma riskini önlemek;
- akran destek ağı oluşturmak;
- HIV/AIDS ile yaşayan insanlara karşı ayrımcılığı önlemek;
- gençleri okumaya teşvik etmek ve uzun dönemli sosyal ve ekonomik güvenliklerini sağlamak.

Projelerin çoğu akran eğitimi yaklaşımını içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.unaids.org>

Posta adresi: UNAIDS, 20 Avenue Appia, CH 1211 Geneva 27, Switzerland.

E-posta: unaids@unaids.org

2.2 YAŞAMI ÖĞRENEREN GENÇLER İÇİN VE GENÇLER İLE BİRLİKTE HAZIRLANAN PROGRAMLARIN İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRMESİ

LEARNING TO LIVE. MONITORING AND EVALUATING HIV/AIDS PROGRAMMES FOR YOUNG PEOPLE

Webb, D. and Elliott, L., Save the Children, 2000, £12.95.

HIV/AIDS ile ilgili ve gençlere yönelik programların geliştirilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda pratik bilgiler içeren bu rehber, dünya çapında yürütülen projelerden edinilen deneyimler ışığında hazırlanmıştır. Rehber; akran eğitimi, okula dayalı eğitim, klinik hizmetleri, risk altındaki genç insanlara ulaşmak ve HIV/AIDS'ten etkilenmiş gençlerle çalışmak gibi konuları içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.savethechildren.org.uk>

Posta adresi: UNAIDS, 20 Avenue Appia, CH 1211 Geneva 27, Switzerland.

e-posta: unaids@unaids.org

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

2.3 ARAŞTIRMA ARAÇLARI

THE NARRATIVE RESEARCH METHOD - STUDYING BEHAVIOUR PATTERNS OF YOUNG PEOPLE BY YOUNG PEOPLE - A GUIDE TO ITS USE

WHO, 1993, order no. 1930054, 8 Swiss francs/US\$ 7.20.

Bu kaynak; cinsel davranışlar da dahil, gençlerin kültürel etkiler altında davranışlarını belirlemekte kullanılan bir araştırma aracını tanıtmaktadır. Bir grup genç insan, içinde buldukları toplumu yansıtacak bir hikaye geliştirirler. Bu hikaye bir ankete dönüştürülerek ilgili bölgedeki gençlere uygulanır. Araştırma sonuçları, ergen sağlığı alanında yerel ya da ulusal eylem planları geliştirmek için kullanılabilir.

Kaynağın; İngilizce, Fransızca ve İspanyolca çevirileri mevcuttur.

İnternet adresi: <http://www.who.org>

E-posta adresi: publications@who.org

3. EĞİTİM REHBERLERİ

3.1 AKRAN EĞİTİMİ KONUSUNDA REHBERLER

APPROACHES TO PEER-LED HEALTH EDUCATION: A GUIDE FOR YOUTH WORKERS

Clemets, I. and Buczkiewitz, M., Health Education Authority, 1993, (yazılı kopyası tükenmiştir).

Gençleri ve gençler için çalışanları, sağlık eğitiminde akran eğitimi yaklaşımını kullanmaya teşvik eden kaynak, İngiltere'de uygulanan akran eğitimi programlarından örnekler sunmakta ve sağlık alanında genç insanlarla birlikte çalışmak için öneriler getirmektedir.

THE CRUNCH. NEGOTIATING THE AGENDA WITH YOUNG PEOPLE. A PEER EDUCATION TRAINING MANUAL

The Health Education Board for Scotland, 1997, £ 20.

Rehber; akran eğitiminin gelişimi ve akran eğitimi çalışmaları ardındaki teorileri açıklamının yanı sıra sigara, alkol ve diğer maddeler konusunda eğitim örnekleri vermektedir. Rehberde yer alan bilgiler her türlü akran eğitimi için kullanılabilir.

Posta adresi: *Fast Forward, 4, Bernard Street, Edinburgh, EH6 6PP, UK.*

E-posta adresi: admin@fastforward.org.uk

KNOW THE SCORE

Youth Clubs UK, 1999, £ 17.95.

Bu kaynak, madde bağımlılığı konusuna odaklanmakta ve bu başlık altında aşağıdaki alt konuları içermektedir:

- Akran eğitiminin güçlü yanları ve karşılaşılabilecek zorluklar ile ilgili ipuçları
- Akran eğitimcileri yetiştirirken kullanılacak eğitim notları
- Akran eğitimcilerin kullanabilecekleri, madde bağımlılığı konusunda etkinlikler
- Akran eğitimi girişimlerini değerlendirme yöntemleri
- İki farklı akran eğitimi projesi ile ilgili vaka çalışmaları

İnternet adresi: <http://www.youthclubs.org.uk>

*Posta adresi: Youth Clubs UK, 2nd Floor Kirby House, 20-24 Kirby Street,
London EC1N8TS, UK.*

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

PEER EDUCATION: A MANUAL FOR TRAINING YOUNG PEOPLE AS PEER EDUCATORS

Book 1: Peer education: an introduction

Book 2: Training peer educators (15 training sessions in five modules)

Book 3: HIV/AIDS and sexuality (training sessions)

Murtagh, B., National Youth Federation in association with the Health Promotion Unit, Ireland, 1996.

Gençlere yönelik akran eğitimi projeleri ile ilgili bilgi ve örneklerin sunulduğu 3 rehber kitaptan oluşan kaynak, saha çalışmalarından edinilen deneyimler doğrultusunda hazırlanmıştır. Birinci kitapta akran eğitimi kavramı ve eğitimleri değerlendirme ile ilgili bilgiler, ikinci kitapta akran eğitimcilerin yetiştirilmesi ile ilgili 5 modül, üçüncü kitapta ise HIV/AIDS ve cinsellik konularında 2 modül yer almaktadır.

İnternet adresi: <http://www.iol.ie/~nyf/indexa.html>

Posta adresi: National Youth Federation, 20 Lower Dominick Street, Dublin, Ireland

E-posta adresi: info@nyf.ie

TOGETHER WE CAN

Peer Educator's Handbook & Activity Kit, Jamaica Red Cross HIV/AIDS Peer Education Project, Jamaica Red Cross, 1995.

HIV/AIDS ve CYBİ'lerden korunmaya yönelik programlar için akran eğitimcilere yol göstermeyi amaçlayan rehberde; risk durumlarına müdahale, kişisel değerler ve kondom kullanma becerileri ile ilgili uygulamalar yer almaktadır.

E-posta adresi: jrcs@mail.infochan.com

YES ME!

Youth Clubs UK, 1996, £ 8.95.

Kullanımı oldukça kolay olan bu kitapçıkta; akran eğitimcilerin eğitim becerileri konusunda kendilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Kitapçıkta akran eğitiminin yararları açıkça belirtilmekle birlikte, sözel olmayan iletişim ve grup dinamikleri gibi konulara değinilmekte ve genç insanlara akran eğitimci olmaları yönünde öneriler getirilmektedir.

İnternet adresi: <http://www.youthclubs.org.uk>

Posta adresi: Youth Clubs UK, 2nd Floor Kirby House, 20-24 Kirby Street, London EC1N8TS, UK.

YOU CAN'T BE SERIOUS!

Youth Clubs UK, 1997.

Akran eğitimcilere yönelik, seri kitaplar şekilde hazırlanmış kaynak, beş ana konuyu ele almaktadır; Kazaların önlenmesi, kanserin önlenmesi, kalp sağlığı, ruh sağlığı ve cinsel sağlık.

Her kitap; konu ile ilgili açıklamaları, akran eğitimciler için rehber bilgileri ve kullanılabilecek uygulama örneklerini içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.youthclubs.org.uk>

Posta adresi: Youth Clubs UK, 2nd Floor Kirby House, 20-24 Kirby Street, London EC1N8TS, UK.

3.2. İLGİLİ OLABİLECEK DİĞER EĞİTİM REHBERLERİ

ACTION WITH YOUTH, HIV/AIDS AND STD: A TRAINING MANUAL FOR YOUNG PEOPLE

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Geneva, 2000
(second edition).

Genç liderler tarafından, HIV/AIDS ile ilgili programların hazırlık aşamasında kullanılması amaçlanan kaynak; HIV/AIDS ve epideminin etkileri ile ilgili bilgilerin yanısıra programların planlanması ve eğitimsel etkinlikler için öneriler sunmaktadır. İngilizce ve Fransızca olarak mevcut olan kaynak yakında İspanyolca'ya da çevrilecektir.

Posta adresi: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, PO Box 372, CH-1211 Geneva 19, Switzerland

E-posta adresi: guidera@ifrc.org

AIDS, WORKING WITH YOUNG PEOPLE

Aggleton, P., Horsley, C., Warwick, I. and Wilton, T., AVERT, UK, 1993.

14 yaş ve üzerindeki gençler için gençlik kulüpleri, eğitim merkezleri ve okullarda uygulanabilecek eğitim programlarına yönelik rehber bilgiler içeren kaynakta, HIV/AIDS odaklı oyun ve uygulamalara yer verilmektedir.

İnternet adresi: <http://www.avert.org>

Posta adresi: AVERT, 11, Denne Parade. Horsham, West Sussex RH12 1JD, UK

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

EXPLORING HEALTHY SEXUALITY

Jewitt, C., Family Planning Association UK, 1994.

Kaynak, gençlere yönelik cinsel sağlık eğitimi alanında rehber bilgiler içermektedir.

Posta adresi: Family Planning Association-UK, 27-35 Mortimer Street, W1N 7RJ London, UK. Fax: +44 207 837 3026

FRIENDS TELL FRIENDS ON THE STREET

Carl, Greg and Chaiphech, Nonthathorn, The Thai Red Cross AIDS Research Centre, 2000.

Sokak çocuklarının psikososyal becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan kaynak; çeşitli konularda (genel sağlık, madde kötüye kullanımı, HIV/AIDS, üreme sağlığı, çocuk hakları, kişisel güvenlik, iş arama vb.) detaylı açıklanmış 116 etkinlik ve yaşam becerileri ile ilgili 87 uygulama içermektedir.

Posta adresi: The Thai Red Cross AIDS Research Centre, 1871 Rama IV Road, Bangkok 10330, Thailand. Tel. 662 256-4107-9, Fax 662 254-7577.

GAMES FOR ADOLESCENT AND REPRODUCTIVE HEALTH. AN INTERNATIONAL HANDBOOK

PATH (Program for Appropriate Technology in Health), Washington DC, USA.

Eğitimcilerin kullanabileceği 45 oyunun yanısıra kendi oyunlarınızı yaratabilmeniz için öneriler ve kullanıma hazır kart setleri içeren kitabın giriş bölümünde oyunlar ile ilgili teorilere yer verilmiştir.

İnternet adresi: <http://www.path.org/files/gamesbook.pdf>

GENDER OR SEX, WHO CARES, SKILLS-BUILDING RESOURCE PACK ON GENDER AND REPRODUCTIVE HEALTH FOR ADOLESCENTS AND YOUTH WORKERS. WITH A SPECIAL EMPHASIS ON VIOLENCE, HIV/STI, UNWANTED PREGNANCY AND UNSAFE ABORTION

de Bruyn, M. and France, N., IPAS and HD Network, 2001.

Toplumsal cinsiyet, üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında eğitim için çeşitli materyaller içeren kaynakta; cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farklara ve toplumsal cinsiyetin üreme sağlığına olan etkilerine değinilmektedir.

İnternet adresi: http://www.ipas.org/english/publications/gender_sex_manual.pdf

---

IT'S ONLY RIGHT. A PRACTICAL GUIDE TO LEARNING ABOUT THE CONVENTION OF THE RIGHTS OF THE CHILD UNICEF, 1993.

Gençlik grup liderleri ile 13 yaş ve üzerindeki gençlerle çalışan eğitimcilere yönelik hazırlanan rehberde; gençlerin kendi haklarının farkına varmalarını ve bu konuda eyleme geçmelerini amaçlayan uygulamalara yer verilmektedir. Rehber, İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmıştır.

İnternet adresi: <http://www.unicef.org/publications>

LIFE PLANNING EDUCATION: A YOUTH DEVELOPMENT PROGRAM

Advocates for Youth, Washington DC, USA, 1995, US\$ 60.

Kaynak; 13-18 yaş grubu gençlere yönelik cinsellik / yaşam becerileri eğitimlerinde kullanılabilir katılımlı uygulama örneklerini içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.advocatesforyouth.org>

Posta adresi: Advocates for Youth, 1025 Vermont Avenue NW, Suite 200, Washington DC 20005, USA.

A PARTICIPATORY HANDBOOK FOR YOUTH DRUG PREVENTION PROGRAMS, A GUIDE FOR DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT

UN Office on Drugs and Crime (UNODC) and The Global Youth Network, New York, 2002.

Bu kitapta; madde bağımlılığı ile savaşta en önemli görevin gençlere düştüğü fikri savunulmakta ve gençlerin kendi sorunlarına yönelik çözümler bulmalarına rehberlik edilmesi amaçlanmaktadır. İngilizce, Çince, Fransızca, İspanyolca ve Rusça çevirileri mevcuttur.

İnternet adresi: http://www.unodc.org/youthnet/youthnet_youth_drugs.html

PRIMARY PREVENTION OF SUBSTANCE ABUSE. A FACILITATORS GUIDE. A WORKBOOK FOR PROJECT OPERATORS

WHO/UNODC, 2000.

E-posta adresi: publications@who.org

AKRAN EĞİTİMİ KONUSUNDA KAYNAK LİSTESİ

PROJECT H - WORKING WITH YOUNG MEN TO PROMOTE HEALTH AND GENDER EQUITY

Project Coordination: Instituto Promundo. Support: Pan American Health Organization, WHO, International Planned Parenthood Federation, 2002.

Kitapta; her biri için teorik bilgilerin ve 15-24 yaş arası genç erkeklerle çalışırken kullanılacak katılımlı uygulamaların yer aldığı beş konu ele alınmaktadır; 1)Cinsel sağlık / üreme sağlığı, 2)Babalık / bakım verme, 3)Şiddetten barışçı varlığa doğru, 4)Nedenler ve duygular, 5)HIV/AIDS'ten korunmak ve HIV/AIDS ile yaşamak.

İnternet adresi: <http://www.promundo.org.br>

E-posta adresi: promundo@promundo.org.br

RIGHT DIRECTIONS. A PEER EDUCATION RESOURCE ON THE UN CONVENTION OF THE RIGHTS OF THE CHILD

Save the Children in association with The Guides Association, UK, 1999, £ 4.99.

Genç insanların haklarını öğrenmeleri amacıyla hazırlanmış eğlenceli ve canlı 40 kadar uygulamaya yer veren kaynaktaki gençleri ilgilendiren ayrımcılık, yoksulluk, evsizlik, sağlık vb. çeşitli konular ele alınmaktadır.

İnternet adresi: <http://www.savethechildren.org.uk>

SCHOOL HEALTH EDUCATION TO PREVENT AIDS AND STD: A RESOURCE PACKAGE FOR CURRICULUM PLANNERS

WHO/UNESCO, 1994.

İletişim becerileri, güvenli cinsel ilişki ve HIV/AIDS ile ilgili 53 uygulamaya yer verilen kaynak; müfredattan sorumlu kişiler, öğretmenler ve öğrencilerin kullanımına yönelik hazırlanmıştır.

E-posta adresi: publications@who.org

YOUNG PEOPLE AND SUBSTANCE USE: A MANUAL. CREATE, USE AND EVALUATE EDUCATIONAL MATERIALS AND ACTIVITIES

Monteiro, M. (ed.), WHO and Mentor Foundation, 1999, order no. 1930151, 30 Swiss francs/US\$ 27

İleri eğitim almamış ya da yeterli kaynaklara sahip olmayan sağlık çalışanları için hazırlanan ve kullanımı oldukça kolay olan bu rehberde sokak çocukları konusuna ağırlık verilmiş olup, eğitim materyallerinin üretimi, dağıtımı, kullanımı ve değerlendirilmesi aşamalarına gençlerin katılımını sağlama yöntemleri anlatılmaktadır.

E-posta adresi: publications@who.org

WORKING WITH STREET CHILDREN. A TRAINING PACKAGE ON SUBSTANCE USE, SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH INCLUDING HIV/AIDS AND STDS

WHO, 2000, order no. WHO/MDS/MDP/00.14.

Sokak çocuklarına yönelik programlarda görev alan eğitimciler için hazırlanan bu kaynak iki bölümden oluşmaktadır:

- Sokak çocuklarının karşılaşılabilecekleri sorunlar, sokakların dinamik ortamında çalışacak eğitimcilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve beceriler ile ilgili 10 eğitim modülünü içeren bölüm.

- Eğitimcilerin yerel ihtiyaç ve kaynaklara uygun programlar oluşturabilmeleri için, seçilmiş konularda bilgi ve eğitim önerilerini içeren bölüm.

E-posta adresi: publications@who.org

100 WAYS TO ENERGISE GROUPS: GAMES TO USE IN WORKSHOPS, MEETINGS AND COMMUNITY

The International HIV/AIDS Alliance, 2002

Bu kitapçık, gençlerle çalışan herkesin kullanabileceği ısınma oyunları ve canlandırıcıları içermektedir.

İnternet adresi: <http://www.aidsalliance.org> (go to Publications and Resources (Toolkits and Guides)).

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

3.3 DANIŞMANLIK İLE İLGİLİ EĞİTİM REHBERLERİ

COUNSELLING SKILLS TRAINING IN ADOLESCENT SEXUALITY AND REPRODUCTIVE HEALTH. A FACILITATOR'S GUIDE.

WHO/ADH , revised edition 2001

Bu kitapta ergenlerin cinsel ve üreme sağlığı konusunda danışmanlık becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış, 5 günlük bir eğitim çalışmayı örneği sunulmaktadır. Sunulan eğitim; cinsellik ve üreme sağlığı hakkında temel bilgilerin yanısıra danışmanlık için gerekli kişiler arası iletişim becerilerini de kapsamaktadır.

E-posta adresi: cah@who.int

4. KAYNAK REHBERLER

ANNOTATED BIBLIOGRAPHY ABOUT YOUTH AIDS PEER EDUCATION IN EUROPE

Svenson, G. et al. (eds.), Department of Community Medecine, Lund University, Sweden; European Commission, 1998.

İnternet adresi: <http://www.europpeer.lu.se>

Posta adresi: Europeer, Department of Community Medicine, Malmö University Hospital, S-205 02 Malmö, Sweden.

RESOURCE GUIDE FOR SEX EDUCATORS, BASIC RESOURCES THAT EVERY SEX EDUCATOR NEEDS TO KNOW ABOUT

Huberman, B., Advocates for Youth, 2002, US\$ 10.

İnternet adresi: <http://www.advocatesforyouth.org>

5. DERGİLER

EXCELLENT. THE JOURNAL OF PEER EDUCATION IN SCOTLAND

Published by Fast Forward Positive Lifestyles Ltd., subscription: £10 per year.

Dergi yılda üç kere; sağlık alanında akran eğitiminin gelişimi ve yayılımı, iletişim ağlarının oluşumu, deneyim paylaşımı, eğitim vb. etkinliklerin duyurulması amacıyla yayınlanmaktadır..

Posta adresi: Xcellent, c/o Fast Forward, 4, Bernard Street, Edinburgh, EH6 6PP, UK.

E-posta adresi: sandra@fastforward.org.uk

6. YARARLI İNTERNET SİTELERİ

<http://www.youthpeer.org/>

Youth Peer Education Electronic Resource (Y-PEER)- Gençlik Akran Eğitimi Elektronik Kaynağı; Doğu Avrupa ve Orta Asya'da akran eğitiminin gelişimi hedeflenerek kurulmuş bir internet sitesidir. Bu site, UNFPA (BM Nüfus Fonu) ve UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu) desteği ile BM-Avrupa ve Orta Asya Bölgesi-"Genç İnsanların Sağlıklı Gelişimi ve Korunması" Temsilcilikler Arası Grubu, Akran Eğitimi Alt Komitesi tarafından hazırlanmıştır.

<http://www.advocatesforyouth.org/>

Gençlerin cinsel ve üreme sağlığı ile ilgili olan bu site; gençlere yönelik hizmet veren kişi ve kuruluşlar ile basın-yayın organları için bilgi, eğitim ve stratejik destek sağlamaktadır.

<http://www.avert.org>

HIV/AIDS ve CYBİ'ler ile gençler hakkında istatistiksel bilgi ve güncel haberlerin yer aldığı sitede, sözü edilen konularda çeşitli kaynaklara ulaşım imkanı da sunulmaktadır.

<http://www.europeer.lu.se>

Bu site Batı Avrupa'da akran eğitimi konusunda çalışan, Lund Üniversitesi (İsveç) ve Avrupa Birliği'ne bağlı bir merkeze ait olup, merkezde gençlerin sağlığı ve güçlendirilmesi konularına ağırlık verilmektedir.

<http://www.fhi.org>

Family Health International isimli kuruluş, dünya çapında üreme sağlığı ve aile sağlığının iyileştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Kuruluş onlarca ülkede; biyomedikal alanda ve sosyal bilimlerde araştırma, sağlık hizmeti sunumu, eğitim programı vb. yollarla hizmet vermektedir.

<http://www.goaskalice.columbia.edu>

A.B.D'de bulunan Columbia Üniversitesi'ne ait olan site; gençlik dostu, eğlenceli ve eğitici bir yapıya sahip olup, site aracılığıyla sanal ortamda soru-cevap yoluyla sağlık eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır.

AKRAN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

<http://www.ippf.org>

International Planned Parenthood Federation (IPPF) isimli uluslararası kuruluş, dünya çapında cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda gönüllü çalışan en büyük kuruluş olma özelliğini taşımaktadır. Kuruluşun amacı; kadın ve erkeklerin istedikleri sayıda ve aralıkta çocuk sahibi olabilme, cinsel ve üreme sağlıklarını koruyabilme haklarını savunmaktır.

<http://www.iwannaknow.org>

Amerikan Sosyal Sağlık Birliği'nin gençlere yönelik cinsel sağlık bilgileri sunduğu sitedir.

<http://www.savethechildren.org.uk>

Çocuklar için daha iyi bir dünya yaratmayı amaçlayan İngiltere kökenli kuruluş çalışmalarını, dünya çapında az gelişmiş 70 ülkede sürdürmektedir.

<http://www.siecus.org>

The Sexuality Information and Education Council of the US (SIECUS)- A.B.D'de yer alan Cinsellik Bilgisi ve Eğitimi Konseyi'ne ait sitede; cinsellik eğitimi ve bireylerin cinsel konularda kendi kararlarını alabilmeleri yönünde yapılan savunuculuk konuları işlenmektedir.

<http://www.teenwire.com>

Planned Parenthood isimli kuruluşa ait, gençler için ve gençler tarafından yazılmış pek çok makale içeren cinsel eğitim sitesidir.

<http://www.unaids.org>

UNAIDS (BM AIDS Fonu); dünya çapında yeni HIV enfeksiyonlarından korunmak, infekte kişilerin bakımı ve HIV/AIDS epidemisinin zararlı etkilerini azaltmak amacıyla, sekiz BM temsilciliğinin çaba ve kaynaklarını bir araya getirmektedir.

<http://www.unfpa.org>

UNFPA (BM Nüfus Fonu); gelişmekte olan ülkelerde aile planlaması, güvenli annelik, HIV/AIDS de dahil olmak üzere CYBİ'lerden korunma konularını da kapsamak üzere, üreme sağlığı hizmetlerinin kalitesini ve bu hizmetlere ulaşımı iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

<http://www.unicef.org>

UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu); dünya çapında çocuk haklarının tanınmasını ve her türlü uygulamanın bu haklar doğrultusunda gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır.

<http://www.unicef.org/programme/lifeskills.html> bağlantısı kullanılarak yaşam becerilerine dayalı eğitim hakkında detaylı bilgilere ulaşılabilir.

<http://www.unodc.org/youthnet>

The Global Youth Network (Küresel Gençlik İletişim Ağı); UNDCP (BM Uyuşturucu Kontrol Programı) çerçevesinde bir girişim olup, dünya çapında madde kötüye kullanımının önlenmesi için geliştirilen politika ve programlara gençlerin katkısını arttırmak amacıyla kurulmuştur.

<http://www.youthclubs.org.uk>

Tüm genç insanlara kaliteli eğitim ve iş olanakları sağlanması amacıyla İngiltere'de kurulmuş ulusal iletişim ağıdır.

<http://www.youthhiv.org/>

Advocates for Youth isimli kuruluşa ait bir proje olan "YouthHIV"; HIV(+) gençlere ve akran eğitimcilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Projenin amacı; cinsel sağlık ve ruh sağlığı konularında doğru bilgi ve sanal akran eğitimi olanaklarının olduğu, bu konularda toplum desteği ve kaynak sağlamayı hedefleyen, güvenli ve etkin bir internet sitesi oluşturmaktır.

<http://www.youthshakers.org/index.htm>

Advocates for Youth and IPPF isimli kuruluşlara ait olan bu sitede; gençlerin cinsel sağlığı konusunda akran eğitimi etkinlikleri, iletişim ağları, programlar vs. yer almaktadır.

<http://www.youthshakers.org/peereducation/manual/index.htm> bağlantısı kullanılarak, akran eğitimi programları geliştirme konusunda detaylı bilgilere ulaşılabilir.

EĞİTİM ÖNCESİ-SONRASI DEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ

FORM NO:.....

Çalıştığınız değerlendirme bölümüne katkınız için teşekkür ederiz. Akran eğitimi becerileri konusunda mevcut durumunuzu ve bu tür eğitimler hakkında görüşlerinizi öğrenmek dileğindeyiz. Bu soruları yanıtlamanız sadece birkaç dakikanızı alacaktır. Amacımız görüşlerinizi öğrenmek olduğundan, sorular için doğru ya da yanlış yanıtlar bulunmamaktadır. Bu formu, eğitim öncesinde ve sonrasında doldurmanızı rica ederiz.

Cinsiyet: K E

Yaş:

İlk isminizin baş harfi:

Kaç senedir akran eğitimi konusunda çalışıyorsunuz?

Çalışmalarınızda başlıca göreviniz / rolünüz nedir ? (lütfen birini seçiniz)

- a)Yönetici
- b)Akran eğitimci
- c)Eğitimci eğitimcisi
- d)Diğer

1. Akran eğitimciler için bir eğitim programı yürütebileceğimi düşünüyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

2. Akran eğitimi programları için bir modeli detaylı açıklayabilirim.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

3. Cinsiyet ve cinsel kimlik arasındaki farkı ve cinsel kimliğin üreme sağlığına etkilerini açıklayabilirim.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

4. Akran eğitimciler için rol-oyunları planlama ve yürütme konusunda kendimi rahat hissediyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

5. Mümkün olursa gençlere yönelik bir çalışmaya HIV/AIDS ile yaşayan bir konuşmacı davet ederdim.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

6. Akran eğitimcilere uygulayabileceğim, takım ruhu oluşturmayı sağlayan en az üç oyun biliyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

---

7. En az dört tane ısınma oyunu biliyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

8. Bir çalıştayda teorik bilgi öğretilebilecek 3 farklı yöntem biliyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

9. Akran eğitimi çalıştaylarında kullanılabilir üç farklı motivasyon tekniği biliyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

10. Bir sağlık eğitimi programında yer alabilecek en az beş farklı yaşam becerisi biliyorum.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

11. Akran eğitimi programının planlanma ve yürütülme aşamalarına HIV/AIDS ile yaşayan birini dahil ederdim.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum Kısmen katılıyorum Çok az katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

EĞİTİM KALİTESİ ANKETİ

Bu çalıştayda üzerinden geçilen konular gözönüne alındığında hizmet sunumu konusunda rahatlık seviyenizi nasıl tanımlarsınız?

Çalıştay öncesi   Düşük   Orta   Yüksek
                         1   2   3   4   5

Çalıştay sonrası   Düşük   Orta   Yüksek
                         1   2   3   4   5

Genel olarak çalıştayın kalitesini nasıl yorumlarsınız?

Kötü   Fena değil   İyi   Çok iyi   Mükemmel

Çalıştayın çalışmalarınıza katkısını nasıl yorumlarsınız?

Kötü   Fena değil   İyi   Çok iyi   Mükemmel

Bu çalıştayı, sonrasında başkalarını eğitebileceğiniz önemli bir basamak olarak görüyor musunuz?

Evet   Hayır   Bilmiyorum

Bu çalıştay sonrasında başkalarını eğitme ihtimaliniz yüksek mi?

Evet   Hayır   Bilmiyorum

Akranlarınıza benzer çalıştayları önerir misiniz?

Evet   Hayır   Bilmiyorum

Görüşler:

EĞİTİMCİ EĞİTİMİ VE AKRAN EĞİTİMİ BECERİLERİNİ ÖLÇME FORMU ÖRNEĞİ

Bu form, eğitimci eğitimcileri ve akran eğitimcilerini değerlendirmemizde yardımcı olmaktadır.

Tarih..... Yer..... Eğitimci.....

Lütfen aşağıdaki konularda size göre eğitimcinin seviyesini belirtiniz.

	1 Zayıf	2 Fena Değil	3 İyi	4 Çok İyi	5 Mükemmel
Eğitim Teknikleri					
1. Oyun / uygulamayı açıklama					
2. Konuların katılımcılarla ilgisi					
3. Göz teması					
4. Hareketler					
5. Mimikler					
6. Dinleme becerisi					
7. Sesin yüksekliği					
8. Büyük boy kağıtların kullanımı					
9. Salondaki alanın kullanımı					
10. Sesin tonlaması					
Takım Çalışması					
11. Katılımı dengeleme					
12. Diğer eğitimciler ile etkileşim					
13. Diğer eğitimcilere destek					
14. Eğitim alanını paylaşma					
15. Diğerlerini saygı					
16. Akran eğitimci yönetimi					
17. Zor katılımcılarla başa çıkma					

1 Zielony, R. Mudrovic, Z. and Red Cross Peer Educators of Sarajevo, UNFPA Peer Education Evaluation Workshop, 2001.

	1 Zayıf	2 Fena Değil	3 İyi	4 Çok İyi	5 Mükemmel
Eğitim Teknikleri					
18.Sıkıntı durumuna müdahale edebilme					
19.Konuşmacıları yönetme					
20.Topluluk önünde konuşma becerisi					
21.Motivasyona etki					
22.Kolaylaştırıcılık gücü					
23.Kolaylaştırıcılık isteği					
24.Oyunculuk becerisi					
25.Güvenli bir eğitim ortamı oluşturma					
26.Akran sunumu için program hazırlayabilme					
27.Akran eğitimcileri sunum sırasında destekleme					
28.Akran eğitimcilere geribildirim verme					
29.Takım üyelerini cesaretlendirme					
30.Takım çalışması düzeni					
31.Katılımcıları cesaretlendirme					
32.Ani müdahaleler yerine gerektiğinde müdahale edebilme					
33.Kararlaştırılan programa uyma					
34.Program değişikliklerini zamanında bildirme					
35.Diğer eğitimciler ile açık iletişim					

Not: Bu ölçüm cetvelinde yer alan beş seviyeyi kullanmak her zaman gerekli olmayabilir. Sonuçlar çoğu zaman eğitimcilere, beceri ve teknikler açısından geribildirim sağlamaktadır.

GÖRÜŞLER: _____

EK 4 KATILIMCILAR İÇİN EĞİTİM NOTLARI

HIV/AIDS HAKKINDA ON GERÇEK

DOĞRUDAN DENEYİM UYGULAMASI

AKRAN EĞİTİMİ VE DAVRANIŞ DEĞİŞİKLİĞİ TEORİLERİ

GİZLİLİK KARELERİ

PROBLEM AĞACI

HIV/AIDS HAKKINDA BİLGİ ÖLÇME SORU FORMU

CİNSEL YOLLA BULAŞAN İNFEKSİYONLARA MEYDAN OKUMA - KOLAYLAŞTIRICI İÇİN CEVAP ANAHTARI

AKRAN ÖNDERLİĞİNDE YAKLAŞIM ÇEŞİTLERİ (A)

AKRAN ÖNDERLİĞİNDE YAKLAŞIM ÇEŞİTLERİ (B)

EŞZAMANLI KOLAYLAŞTIRICILIKTA FARKLI TARZLAR

EŞZAMANLI KOLAYLAŞTIRICILIK KONUSUNDA ALIŞTIRMA

ETKİN GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI

ROGER HART'IN KATILIM MERDİVENİ

GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞININ FAYDALARI

ETKİN GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI KURARKEN KARŞILAŞILABİLECEK ENGELLER

AKRAN EĞİTİMİ PROGRAMININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

KİNSEY CETVELİ

HIV/AIDS HAKKINDA ON GERÇEK

1. AIDS (Kazanılmış Bağışıklık Eksikliği Sendromu) vücudun savunma sistemine zarar veren İnsan İmmünyetmezlik virüsü, yani HIV'in sebep olduğu bir hastalıktır. AIDS'li kişiler vücutları hastalıklarla savaşma yetisini kaybettiğinden zayıf düşerler ve zaman içinde ölürlür. HIV/AIDS'in kesin tedavisi yoktur.

2. AIDS'in ilk belirtilerini göstermesi HIV enfeksiyonundan itibaren 10 yılı bulabilir. Bu nedenle bir HIV taşıyıcısı senelerce sağlıklı görünebilir, sağlıklı yaşayabilir, fakat bu arada virüsü bir başkasına bulaştırabilir. Yeni ilaç tedavileri daha uzun süreler sağlıklı yaşamayı sağlayabilmekle beraber kişiler halen virüsü taşımakta ve başkalarına bulaştırabilmektedir.

3. HIV her tür infekte vücut sıvısının etkileşimiyle iletilir ve bu aktarım hastalığın her safhasında gerçekleşebilir. HIV'in bulunduğu sıvılar kan, sperm, vajinal salgılar ve anne sütüdür. Öpüşme sırasında tükürük ile virüsün kapıldığı bir vaka görülmemiştir. Buna rağmen ağızda kesik yahut açık yara varsa, yine ağızda kesik yahut açık yara bulunan biriyle öpüşme sonucunda HIV virüsü bulaşabilir. Virüs vücut dışında çok kısa süre yaşayabildiğinden infekte kişiye dokunma yahut tabak, çanak ve kıyafet gibi eşya paylaşımı ile bulaşmaz.

4. Tüm dünyada HIV'in en sıklıkla cinsel yoldan bulaştığı görülmektedir, fakat günümüzde Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki uyuşturucu kullanıcılarının kontamine iğneleri paylaşmaları HIV enfeksiyonlarının çoğunun sorumlusudur. Bunun sebebi cinsel ilişki sırasında vücut sıvılarının karışması ve enfekte kişiden cinsel eşine geçmesidir (özellikle vajinal yahut anal dokularda yırtıklar yahut yaralar var ise). Genç kızlar HIV enfeksiyonu karşısında özellikle daha hassas ve zayıftır, çünkü olgun kadınlara göre vajinal zarları daha ince ve enfeksiyona daha açıktır.

HIV taşıyıcısı bir erkek, kondom kullanmadan bir kadınla cinsel ilişkiye girerse, sperm virüsü kadının kan dolaşımına küçük kesi yahut yaralar içinden taşıyabilir. HIV taşıyıcısı bir kadın kondom kullanmadan bir erkekle cinsel ilişkiye girerse, vajinal salgıları erkeğin penisindeki bir yara yahut penis içindeki üretra adı verilen kanal aracılığıyla erkeğin kanına HIV virüsünü taşıyabilir.

5. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon (CYBİ) taşıyıcıları HIV/AIDS ile enfekte olma ve başkalarına bu virüsü bulaştırmada daha büyük risk taşımaktadır. CYBİ taşıyıcıları derhal tedavi için başvurmalı, cinsel ilişkiden uzak durmalı yahut güvenli ilişki yöntemlerini (penetrasyonsuz cinsel ilişki yahut kondom kullanımı) uygulamalı ve cinsel eşlerini bilgilendirmelidir. CYBİ taşıyıcılarının HIV ile enfekte olma ihtimali diğerlerine göre 5 ile 10 kat fazladır. Buna ek olarak CYBİ taşıyıcılarının hastalığı diğerlerine bulaştırma riski de çok daha fazladır.

6. Cinsel ilişkiye girilmediğinde, hastalığı taşımayanlar sadece birbiriyle ilişkiye girildiğinde ya da güvenli ilişki kurulduğunda (kondom kullanımı yahut penetrasyonsuz cinsel ilişki) HIV/AIDS'e yakalanma riski azalır. HIV bulaşımını tamamen engellemenin tek yolu her tür cinsel temastan uzak durmaktır.

---

7. HIV, cildin steril olmayan iğne, şırınga, bıçak ya da herhangi bir alet ile kesilmesi yahut delinmesi yoluyla da bulaşabilir. Kendine uyuşturucu enjekte eden kişilerin HIV/AIDS virüsünü alma riskleri yüksektir. Uyuşturucu kullanımı kişilerin sağlıklı düşünmemelerine ve sonuç olarak kondom kullanmama gibi riskli cinsel davranışlar ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu gibi kişiler aynı zamanda her zaman temiz iğne ya da şırınga kullanmalı, kesinlikle bir başkasının iğne ya da şiringasını kullanmamalıdır.

Cinsel eşinizin uyuşturucu kullanımından şüpheleniyorsanız korunmasız cinsel ilişkide bulunmamalısınız.

8. Kendinin HIV ile infekte olma ihtimalinden şüphelenen kişiler, HIV/AIDS kuruluşlarında görev yapan sağlık görevlileri ile irtibat kurarak kişi hakları gizli tutulan danışma ve testlerden faydalanmalıdırlar. HIV testleri kandaki HIV antikorlarını, virüs vücuda girdikten 2 hafta sonra tanımlamaktadırlar, ancak vücudun ölçülebilir miktarda antikor üretimi 6 ayı bulabilir. Ortalama süre 25 gündür. HIV testindeki pozitif sonuç kanınızda HIV antikorlarının mevcut olduğunu ve sizin HIV pozitif olduğunuzu gösterir. AIDS'in ilk belirtilerini göstermesi 10 yıl veya daha fazla sürebilir. Unutmayınız- AIDS ile yaşayan bir insan olarak üretken ve sağlıklı bir yaşam sürebilirsiniz. Negatif test sonucu HIV ile enfekte olmadığınızı gösterir, fakat yüksek risk taşıyan davranışlar gösteriyorsanız, 6 ay sonra tekrar test yaptırmalısınız, çünkü bağışıklık sisteminizin yeterli antikor üretimi bu süreyi bulabilir.

9. HIV; sarılma, el sıkışma, yüzme havuzu kullanımı, tuvaletler, ortak yatak ya da yemek paylaşımı, sinek veya böcek ısırığı, öksürük, hapşırık gibi günlük temaslarla bulaşmaz.

10. HIV/AIDS ile infekte yahut enfeksiyon riski taşıyan kişilere karşı ayırmacılık yapmak kişi haklarına aykırıdır ve toplum sağlığını tehlikeye düşürmektedir. HIV/AIDS ile infekte olan ya da bundan etkilenen herkese şefkat ve destek verilmesi gerekmektedir.

UNFPA, UNAIDS, World Bank, WHO, UNESCO, UNDCP, UNICEF ve Save the Children (UK), Facts for Adolescents, The Right to Know Initiative. May 2002.

DOĞRUDAN DENEYİM UYGULAMASI ÖRNEĞİ

DOĞRUDAN DENEYİM

(EĞİTİMCİ ETKİNLİĞİ / UYGULAMAYI TANITIR VE DETAYLI OLARAK AÇIKLAR)

KATILIMCILAR:

- BEYİN FIRTINASI
- ROL-OYUN VE HİKAYE ANLATIMI
- KÜÇÜK GRUP TARTIŞMASI
- VAKA ÇALIŞMASI
- OYUN VE RESİM ÇİZME GİBİ ETKİNLİKLERE KATILIRLAR.

UYGULAMA

İLERİ BASAMAKLAR
(EĞİTİMCİ ÖNERİLER
SUNAR)
KATILIMCILAR:
• BİLGİ / BECERİLERİ
KENDİ YAŞAMLARINDA
NASIL KULLANABİLECEK-
LERİ
• BİLGİ / BECERİLERİ
KULLANARAK GÜÇLÜKLERİ
AŞMA YOLLARI
• BİLGİ / BECERİLERİN
KULLANIMININ TAKİBİ
ÜZERİNE TARTIŞIRLAR.

YANSITMA

DÜŞÜNCELER / DUYGULAR
(EĞİTİMCİ TARTIŞMAYI
YÖNETİR)
KATILIMCILAR:
• SORULARI YANITLARLAR
• UYGULAMA HAKKINDA
FİKİRLERİNİ PAYLAŞIRLAR
• ANA SONUÇLARI
BELİRLERLER

GENELLEME

ÇIKARILAN DERSLER
(EĞİTİMCİ BİLGİ VERİR;
BENZERLİKLERİ VE
FARKLILIKLARI GÖSTERİR;
ÖZETLER)
KATILIMCILAR:
• KENDİ SONUÇLARINI
SUNAR VE
• GENEL SONUÇLARA VAR-
MAYA ÇALIŞIRLAR.

AKRAN EĞİTİMİ VE DAVRANIŞ DEĞİŞİKLİĞİ TEORİLERİ

NEDENE DAYALI DAVRANIŞ TEORİSİ

Bu teoriye göre bir kişinin önerilen bir davranış biçimini benimsemesi şu etkenlere bağlıdır:

o Kişinin söz konusu davranış biçimine karşı tutumu ve bu davranışın sonuçları hakkındaki inancı. Örneğin; Gebelikten korunma yöntemlerini kullanmanın kendisi için yararlı olduğunu düşünen genç bir kadın, bu yöntemleri kullanmak konusunda olumlu bir tutum takınacaktır.

o Kişinin konu hakkındaki öznel (kişisel) görüşü ve içinde bulunduğu topluma göre olan kaideler, başka bireylerin kişinin söz konusu davranışı hakkındaki düşünceleri ve kişi için önemli olan bireylerin bu davranışı onaylayıp onaylamadığı.

Akran Eğitimi Çerçevesinde...

...bu kavram şu açılardan geçerli olmaktadır;

o Genç insanların tutumları, akranlarının düşünce ve davranışlarını nasıl algıladıkları ile doğrudan ilişkilidir.

o Saygı duydukları akran eğitimcilerinin beklentileri, genç insanları önemli ölçüde istenen davranışlara sevk edebilir.

SOSYAL ÖĞRENME TEORİSİ / SOSYAL BİLİŞSEL TEORİ

Bu teorinin temelleri, Psikolog Albert Bandura'nın çalışmalarına dayanmaktadır. Bandura, insanların aşağıdaki şekillerde öğrendiklerini öne sürmüştür:

• Kişinin kendisini bir tuttuğu insanları gözlemesi ve örnek alması ile dolaylı yoldan (örneğin genç insanların akranlarının davranışlarını gözlemesi ve örnek alması); ve

• Belirli bir davranış biçimi için gerekli becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitim yoluyla.

Bu durum, söz konusu davranışın uygulanması sırasında çıkabilecek engelleri aşma becerisini de içermektedir ve kişisel yeterlilik olarak adlandırılabilir. Örneğin; doğru kondom kullanımını anlatmanın yanında uygulama yoluyla pekiştirmek, eğitim alan kişinin cinsel eşi ile korunma yöntemlerini konuşurken özgüvenini arttıran önemli bir etkinliktir.

Akran Eğitimi Çerçevesinde...

...bu teori, etkileşimli deneysel öğrenme yöntemlerinin önemini göstermektedir ve akran eğitimciler, gençler için önemli örnek teşkil edebilirler.

YENİLİKLERİN YAYGINLAŞTIRILMASI TEORİSİ

Bu teori, davranış değişikliği konusunda sosyal etkinin önemli rolü olduğunu öne sürmektedir ve bir toplumdaki görüş liderlerinin davranış değişikliği konusundaki rolü bu teorinin temelini oluşturmaktadır.

Lider kişilerin grup normları ya da gelenekleri üzerindeki etkisi, genellikle kişiler arası etkileşim ve tartışmalar sonucu görülmektedir.

Akran Eğitimi çerçevesinde...

...bu teoriye göre akran eğitimcilerin, hedef kitle için güvenilir görüş liderleri arasından seçilmesi gerekmektedir. Görüş liderlerinin eğitimci olarak rolü özellikle, planlı etkinlikler yoluyla ulaşılmaması zor, ancak günlük sosyal iletişim ile ulaşılabilecek hedef kitleler için önemli olmaktadır.

SAğLIK İNANCI MODELİ

Sağlık İnanç Modeli 1950'li yılların başında; Godfrey Hochbaum, Stephen Kegels ve Irwin Rosenstock isimli sosyal psikologlar tarafından geliştirilmiştir. Bu model özellikle kişiler tarafından algılanan duyarlılık, algılanan engeller ve algılanan faydalar açısından sağlık davranışlarının belirlenmesi ve açıklanması için kullanılmıştır.

Bu modele göre; kişinin bir hastalığı engelleme ya da iyi olma isteği varsa ve kişi, belirli bir davranışın söz konusu hastalığı önleyeceğine inanıyorsa, o davranışa karşı olumlu tutum takınacaktır.

Bu davranış değişikliği modeli ne yazık ki alışkanlıklar, tutumlar ve duygular gibi etkenleri yeteri kadar göz önüne almamaktadır, bu nedenle akran eğitimi çalışmaları açısından faydalı bir model olmasına rağmen kültür, sosyal etki, sosyo-ekonomik durum, kişisel deneyimler gibi davranış üzerinde etkili diğer faktörlerin de üzerinde durulmalıdır.

Akran Eğitimi çerçevesinde...

...sağlık inancı modelinin en geçerli kavramları; önerilen davranış için kişi tarafından algılanan engeller ya da davranışın maddi ve manevi bedelleridir. Bu bağlamda akran eğitimci; yanlış bilgilerin dztilmesi, teşvik ve destek yoluyla belirli bir davranış için akranları tarafından algılanan engelleri azaltabilir. Örneğin; genç insanların, gizlilik esasına saygı gösterilmediğini düşündükleri için yerel sağlık merkezinden yararlanmadıkları bir durumda akran eğitimci, gençlik dostu hizmetler konusunda akranlarını bilgilendirerek, doğru sağlık hizmetine ulaşılmaması önündeki engelin aşılmasına yardımcı olabilir.

KATILIMLI EğTİM TEORİSİ

Bu teoriye göre davranış değişikliğinin anahtarı, davranış ile ilgili sorundan etkilenen kişilerin güçlendirilmesi ve etkinliklere tam katılımının sağlanmasıdır.

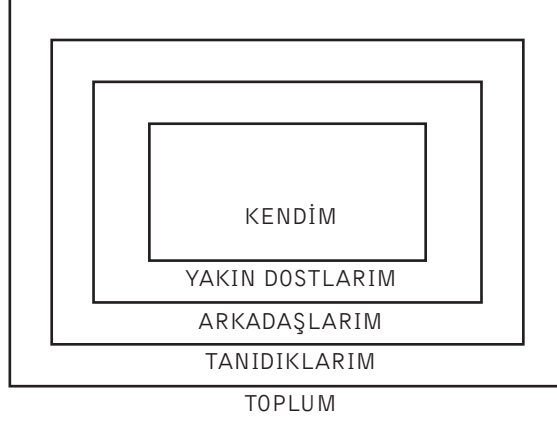
Akran Eğitimi çerçevesinde...

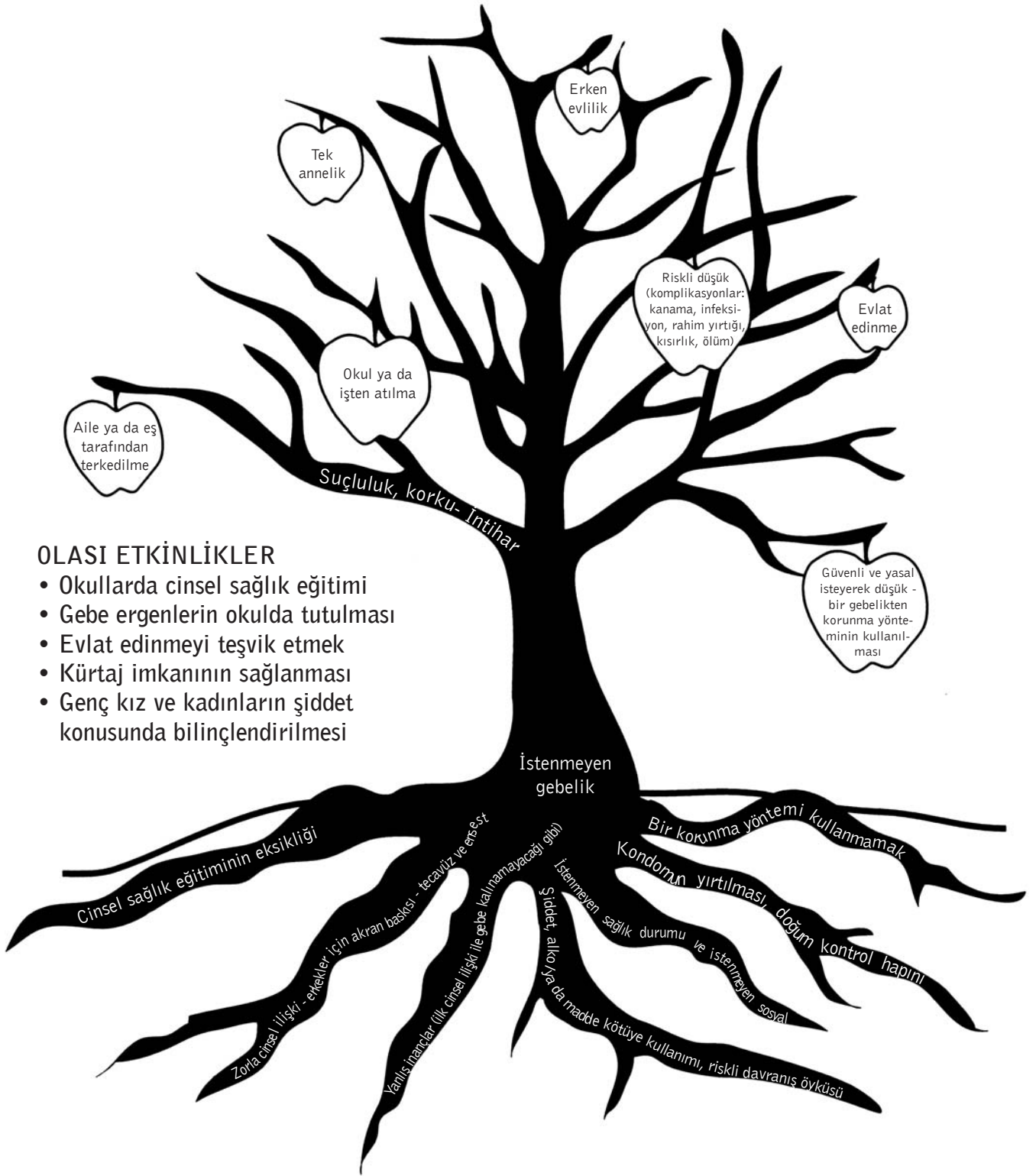
...bu tezinin önemi açıktır: Akran eğitimi savunan pek çok kişiye göre bir akran eğitimi programının başarılı olabilmesi için, akranların kendileri hakkında düzlemsel alanda konuşabilmeleri ve bir eylem planı oluşturmaları gerekmektedir.

MAHREMİYET KARELERİ

HIV/AIDS HAKKINDA SORULAR

---

1. AIDS kelimesinin açılımı nedir ?
2. HIV kelimesinin açılımı nedir ?
3. Öpüşme yolu ile HIV geçişi mümkün müdür?
4. "Aynı enjektörün birden fazla kişi tarafından kullanımı ile AIDS geçişi mümkündür." Bu önerme yanlış mıdır? Yanlış olduğunu düşünüyorsanız nedenini açıklayınız.
5. HIV(+) ne anlama gelmektedir?
6. Anneden bebeğe HIV geçişi nasıl mümkün olmaktadır?
7. HIV testi için "pencere dönemi" ne anlama gelmektedir?
8. HIV insan vücudu dışında yaşayamaz. Doğru mu yanlış mı?
9. Anal ilişki diğer cinsel ilişkilere göre neden daha risklidir?
10. Steril enjektör ile kan verildiği takdirde HIV geçişi mümkün değildir. Doğru mu yanlış mı?

1. Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)
2. Human Immunodeficiency Virus (İnsan İmmünyetmezlik Virüsü)
3. Öpüşme yoluyla bulaşma ancak HIV+ bir kişi ile kan teması olduğunda mümkündür. Ağız mukozası ya da çevresindeki deride yaralar olduğunda böyle bir geçiş söz konusu olabilir.
4. Önerme yanlıştır. İnsandan insan AIDS değil, HIV geçişi olabilir.
5. Kanda mevcut olan virüslere karşı beyaz kan hücreleri tarafından antikorlar üretildiği anlamına gelir ve kişinin HIV ile infekte olduğunu gösterir. Bu antikorlar virüsü öldürmek konusunda yetersizdir.
6. Gebelik, doğum ve emzirme sırasında geçiş mümkündür.
7. HIV antikorlarının kanda ortaya çıkması genellikle 2-3 ay gibi bir zaman alır. Antikorların saptanamadığı bu dönem "pencere dönemi" olarak adlandırılır ve virüs ile infekte kişinin virüsü bulaştırabildiği halde HIV(-) görüldüğü dönemdir.
8. Doğru.
9. Rektum kolaylıkla kanayabilmektedir, bu nedenle HIV taşıyan semenin kana karışma olasılığı artar.
10. Nakledilen kan virüs içermediği sürece doğrudur.

Cinsel Yolla Bulaşan İnfeksiyonlara Meydan Okuma - CEVAP ANAHTARI

---

1. Kondom, cinsel yolla bulaşan infeksiyonları (CYBİ) önlemek için en etkili yoldur.

YANLIŞ

- Cinsel perhiz cinsel yolla bulaşan infeksiyonları (CYBİ) önlemek için en etkili yoldur.
- Kondom, cinsel perhizden sonra korunmada en etkili yoldur, çünkü cinsel perhiz %100 korunma sağlar.

2. Biyolojik olarak, kadın ve erkeklerin cinsel eşlerinden cinsel yolla bulaşan bir infeksiyon kapma riskleri eşittir.

YANLIŞ

- Cinsel organlarındaki mukoza yüzeyleri daha geniş ve duyarlı olduğundan kadınlar, erkeklerle göre daha çok risk altındadır. Vajina yüzeyinde sık sık küçük çatlaklara rastlanır.

3. Doğum kontrol hapı kullanan kadınlar hem gebelikten ve hem de CYBİ'lerden korunur.

YANLIŞ

- Haplar, cinsel eşler arasında sıvıların değişimini engelleyen bir bariyer yöntemi değildir. Sıvı değişimi sizi CYBİ'lere yakalanma riskiyle karşı karşıya bırakır.
- Sürekli olarak alındığı zaman haplar, hamileliği önlemede etkin bir hormonal yöntemdir.

4. Aynı anda iki kondom kullanımı ("çifte torbalama") CYBİ'lere karşı daha fazla koruma sağlar.

YANLIŞ

- Kondomlar tek başına kullanılır- iki kondom kullanmak SÜRTÜNME ile yırtılmaya sebep olabilir.
- Kadın ve erkek kondomlarını da birlikte kullanmayınız.

5. Kondomlar HPV'yi (genital siğil etkeni) önlemede her zaman etkili değildir.

DOĞRU

- HPV, infekte kişinin lezyonuna temasla (el/genital ya da genital/genital) bulaşır.
- Cinsel ilişki gerekli değildir.
- Kondomla korunmayan testis, vulva gibi diğer organlarda genital siğiller bulunabilir.
- Hastalık boyunca bulaş söz konusudur, bununla birlikte siğiller çıplak gözle görülmeyebilir; hasta olduğunuzun farkına varamayabilirsiniz.

6. Klamidya ile infekte birinde genellikle belli belirtiler görülür.

YANLIŞ

- Klamidya ve gonore(bel soğukluğu) ile infekte çoğu insanda belirti görülmez..
- Klamidya ya da gonore tedavi edilmediği takdirde uzun dönemde başka sağlık sorunlarına yol açabilir (kısırlık, kadınlarda pelvik inflamatuvar hastalık , erkeklerde prostatit gibi) hastalık.

• Belirtiler: Kadınlarda - Servikste (rahim boynu) ağrı, pelvik bölgede baskı hissi, idrar yaparken ya da cinsel ilişki sırasında ağrı, adet kanamasında artış, servikal akıntıda artış; erkeklerde - penis ucundan akıntı gelmesi, idrar yaparken ağrı, epididim infeksiyonu.

---

7. Herpes virüsü taşıyan bir kişi, görünür lezyonları (yaraları) olmasa da cinsel eşini infekte edebilir.

DOĞRU

- Herpes, infekte olmuş kişinin lezyonlarına temasla bulaşır.
- Cinsel ilişki gerekli değildir.
- Lezyon yokken de bulaş meydana gelebilir.
- Virüsü taşıyan kişi ağrı, yanma, kaşınma hissettiğinde bulaş riski en fazladır.

8. Gonore (bel soğukluğu), antibiyotiklerle tedavi edilebilir.

DOĞRU

- Gonore bakteri ile bulaşan bir enfeksiyondur ve bakteriler antibiyotiklerle tedavi edilebilir. Virüslerin ise bazıları hiç belirti vermeden vücudunuzda kalır; anti-viral ilaçlar bazı insanlarda hastalığın hafif seyretmesine yardımcı olabilir.
- Belirtiler: Kadınlarda - Servikste (rahim boynu) ağrı, pelvik bölgede baskı hissi, idrar yaparken ya da cinsel ilişki sırasında ağrı, adet kanamasında artış, servikal akıntıda artış; erkeklerde - penis ucundan akıntı gelmesi, idrar yaparken ağrı, epididim enfeksiyonu.

9. CYBİ'ler için yalnızca kadınlar test edilebilir.

YANLIŞ

- Hem kadın hem de erkekler çoğu bakteriyel ve viral CYBİ'ler için test edilebilir.
- Testler, kişinin cinsel geçmişine bağlı olarak kadın ve erkekte değişiklik gösterir (oral, servikal, üretral, anal hücre kültürleri).
- CYBİ'ler için 3 tip test bulunmaktadır: kan testleri (sifiliz, HIV), hücre kültürleri (klamidya, gonore), görsel değerlendirmeler (HPV, herpes)

10. Virüsle infekte olduktan hemen birkaç gün sonra HIV testi uygulayabilirsiniz.

YANLIŞ

Pencere dönemi (kanda yeterli virüs antikorunun görülmesi için en erken 3 hafta ama genellikle son riskli ilişkiden 2-3 ay sonra bakılması gerekir)

AKRAN ÖNDERLİĞİNDE YAKLAŞIM ÇEŞİTLERİ (A)

	EĞİTİM YAKLAŞIMI	ULAŞIM YAKLAŞIMI
Hedef kitle	Ulaşılması kolay gençler	Okula gitmeyen, risk altında bulunan, ulaşılması güç gençler
Yer	Okul, gençlik merkezi gibi mekanlar	Bar, disko, buluşma yeri, durak gibi mekanlar
Etkinlik çeşitleri	Genellikle müfredatı tamamlayan, planlanmış etkinlikler	Resmi olmayan toplantılar
Yöntemler	Katılımlı yöntemler	Çeşitli bilgi paylaşım yöntemleri, planlanmamış tartışmalar ve bazen danışmanlık
Odak	Erişkin varlığı / kolaylaştırıcılığı eşliğinde yapılandırılmış gruplar	Küçük gruplar, genellikle birebir iletişim

AKRAN ÖNDERLİĞİNDE YAKLAŞIM ÇEŞİTLERİ (B)

	Akranları Bilgilendirme	Akran Eğitimi	Akran Danışmanlığı
Hedefler	Bilinçlendirme Bilgilendirme Tutum değişimi	Bilinçlendirme Bilgilendirme Tutum değişimi Beceri gelişimi	Bilgilendirme Tutum değişikliği Korunma becerileri Problem çözme ve problemlerle başa çıkma becerileri Kişisel yeterlilik Psikososyal destek
Kapsam	Yüksek	Orta	Düşük
Etki	Düşük	Orta/Yüksek	Yüksek
Gizlilik	Yok	Önemli	Şart
Hedef Kitle	Toplum Büyük gruplar	Küçük Gruplar	Birey
Eğitime Gereksinim	Az	Yapılandırılmış çalıştaylar ve sonrasında kısa süreli ileri eğitimler	Uzun süreli ve yoğun eğitim
Etkinlik Örnekleri	Spor şenlikleri, gençlik konserleri gibi etkinliklerde broşür, kondom gibi materyal dağıtımı Dünya AIDS Günü etkinlikleri	Tekrarlanan ve bir program dahilinde gerçekleştirilen akran eğitimleri	AIDS ile yaşayan gençlere danışmanlık verilmesi Üreme sağlığı konusunda klinik temelli gençlik danışmanlığı

2 Webb, D. and Elliott, L. *Learning to Live, monitoring and evaluating HIV/AIDS programmes for young people*. London: Save the Children, 2000, p.79.

EŞZAMANLI KOLAYLAŞTIRICILIKTA FARKLI TARZLAR

Bağlı Takım ve Rekabet Tarzı

Bağlı takım, bir kişinin arka planda durup gözlem yapmasını ve diğer kişi sunum yaparken onu desteklemesini sağlar. Malzemeyi bölüştürerek bireysel gücü ortaya çıkartır. Böylece herkes sahip olduğu süre boyunca tüm ilgiyi üzerine çekebilir. Rekabet tarzı eğitimcilerin eğitim esnasında anlaşmazlığa düşmelerine neden olabilir. Eğitimciler birlikte çalışmayı, birbirleriyle yarışmamayı arzu etmelerine karşın kendilerini rekabet ediyormuş gibi hissedebilirler. Bağlı takım tercih edilir.

Enerjinin Korunması

Sunum yapmak hem eğitimciler hem de katılımcılar için yorucu olabilir. İki eğitimci olmak, sunum tarzındaki ve enerji seviyesindeki çeşitliliği arttırır, aynı zamanda da çok seslilik sağlar. Birlikte eğitim, her eğitimciye kendini gösterme ve dinlenme zamanı vererek, grubun dikkatinin her an canlı tutulmasını sağlar.

Farklı Kaynakların Birleştirilmesi

Kimin ne kadar iyi eğitimli ya da yetenekli olduğunun, her işi başarabilmesinin ya da her konuda bilgili olmasının hiçbir önemi yoktur. Takım olarak çalışmak herkesin yeteneklerinin ve becerilerinin bir araya gelmesine ve en iyi şekilde sergilenmesine olanak sağlar.

Fazladan Kulaklar, Gözler ve Eller

İki eğitimci, grubu tek bir eğitimciden daha iyi gözlemler. İkinci kişi bireylerin tepkilerini gözlemler ve gözden kaçan sorular varsa bunları değerlendirebilir. İkinci eğitimci aynı zamanda fiziksel ortam, geç gelen katılımcılar, çalan telefonlar vb. problemleri çözümler. Aynı zamanda etkinlikle ilgili malzemelerin taşınmasında ve daha küçük grupların eğitiminde yardımcı görevi üstlenebilir. Bir eğitimci katılımcılar üzerine odaklanırken, diğer eğitimci konuya odaklanabilir. Bu, özellikle tartışmalar sırasında yararlıdır. Örneğin; bir eğitimci tartışmayı yönetirken, diğeri aralarında konuşan katılımcıların yakınında durarak aralarında konuşmalarını engelleyebilir. Aynı zamanda tahtanın kullanılması gereken durumlarda bir eğitimci katılımcılarla ilgilenirken, diğeri yazma görevini üstlenebilir.

Destekleme

Aynı odada bulunan iki eğitimci boş alan için rekabet etmezler. Aksine birbirlerine destek olurlar. Uygulamada düşük performans gösterdiğimizde, birlikte çalıştığımız eğitimci arkadaşımız o dakikalarda durumu düzeltmek için orada bulunur.

EŞZAMANLI KOLAYLAŞTIRICILIK - ALIŞTIRMA

Talimatlar : Her ifadeye katılıp, katılmadığınızı düşününüz. Bu maddeler iki eğitimci ortak çalışırken genellikle dikkat etmeniz gereken noktaları göstermektedir.

1. Ben konuşurken, diğer eğitimci arkadaşımın önemli bir noktaya değinmek için müdahalesi beni rahatsız etmez.

Katılıyorum

Katılmıyorum

2. Bir çalıştay eğitimcisi olarak benim için önemli bir nokta geldiğinde bunu belirtebilmek için diğer eğitimci arkadaşıma müdahale edebilmeliyim.

Katılıyorum

Katılmıyorum

3. Diğer eğitimci arkadaşım bir seminer yönetirken hata yaptığında grubun önünde onu düzeltmem doğrudur.

Katılıyorum

Katılmıyorum

4. Eğitim verirken yardıma ihtiyacım olduğunda çözümleyebilmek için diğer eğitimci arkadaşıma güvenebilmek isterim.

Katılıyorum

Katılmıyorum

5. Diğer eğitimci arkadaşımın söyleyecek bir şeyim olduğunu anlamasını sağlamanın yolu, bana söz verilinceye kadar elimi kaldırmaktır.

Katılıyorum

Katılmıyorum

6. Sorumluluğun bende olması beni rahatsız eder, bu yüzden diğer eğitimci arkadaşımın işleri yönetmesini tercih ederim.

Katılıyorum

Katılmıyorum

7. Diğer eğitimci arkadaşım sürekli konuştuğunda, gruba benim de orada olduğumu hatırlatabilmek için bir şeyler söylemem gerektiğini hissederim.

Katılıyorum

Katılmıyorum

8. Eğer bir katılımcı üzücü bir bilgi açığa vurursa, çoğunlukla ben yapmadan önce diğer eğitimci arkadaşımın bununla başa çıkıp çıkamayacağını görmek için beklerim.

Katılıyorum

Katılmıyorum

9. Eğitimlerin başı en gergin olduğum zamandır, çünkü başlamak çok zordur.

Katılıyorum

Katılmıyorum

10. Grubun ihtiyaçlarına göre esnek olmayı severim, bu nedenle eğitimde tam olarak neleri bitireceğimizi planlamaktan hoşlanmam.

Katılıyorum

Katılmıyorum

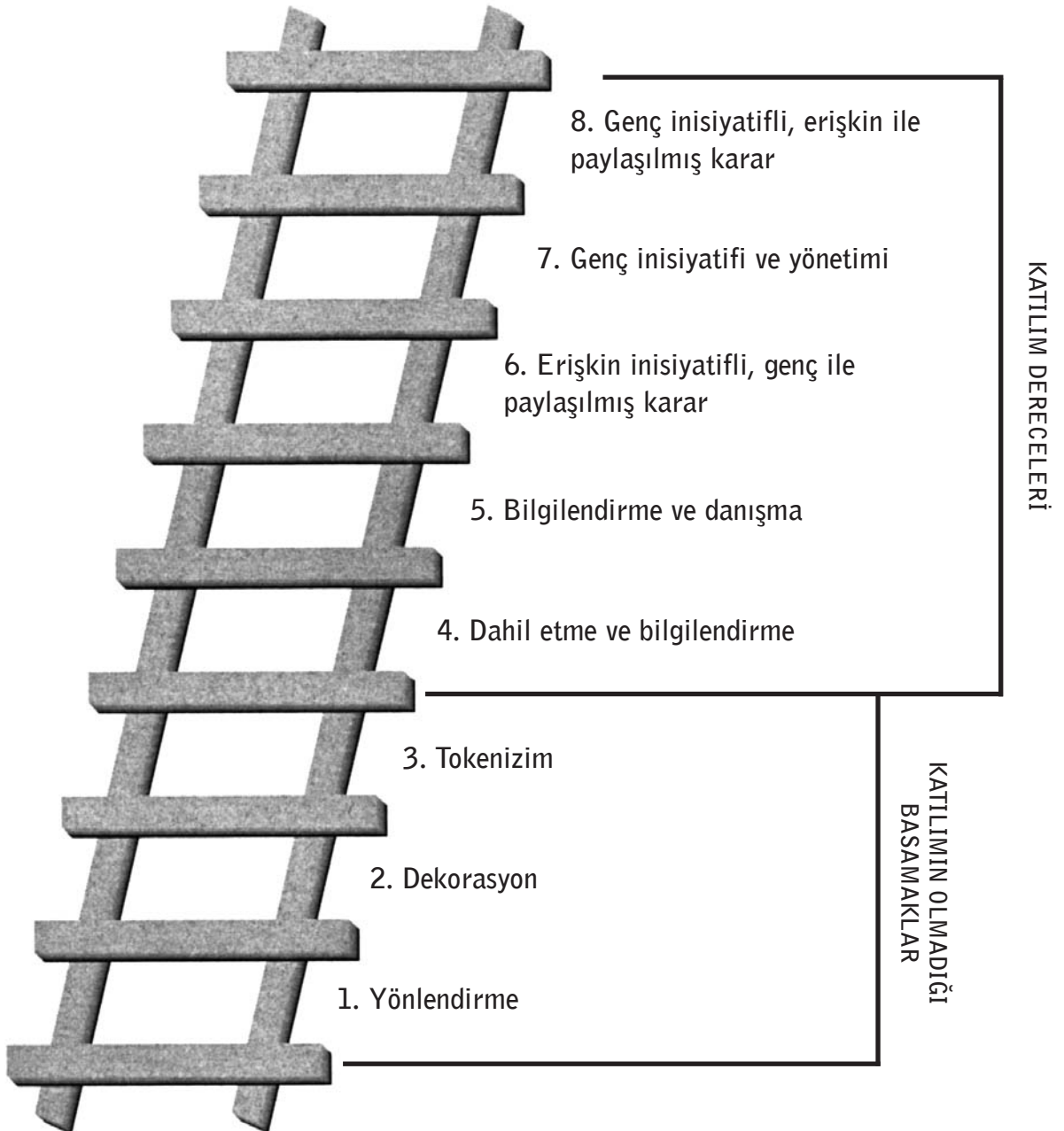
ETKİN GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI

- **Ortaklık için net hedefler belirleyiniz:** Gençler ve erişkinler amaçlarına ulaşırken kendi görev ve sorumluluklarının neler olacağını anlamalıdır.
- **Karar alma gücünü paylaşınız:** Eğer gençler karar alma süreçlerine aktif katılamıyorlarsa, bu ortaklığa katılımlarından da bahsedilemez.
- **Organizasyonların ileri gelenlerinin, gençlerin katılımına tam destek verdiklerinden emin olunuz.**
- **Ortaklığa katılan her genç ve erişkinin, herkesin görev ve sorumluluklarını net bir şekilde anlamış olduğundan emin olunuz:** Zaman zaman erişkinler gençlerle, veya gençler erişkinlerle çalışmak istemeyebilir.
- **Seçicilik:** Gençler kendi aralarında, kişisel gelişimleri ve sorumluluk almayı isteme ve buna hazır olma konuları göz önüne alındığında değişkenlik gösterirler. Rol ve sorumlulukların açık bir şekilde ortaya konması; kendini işine adan, güvenilir ve etkin gençlerin ortaya çıkarılmasına yardım eder. Aynı zamanda etkin ortaklıklar erişkin katılımcılar için tercih sebebi olmaktadır. Erişkinler, gençlerin değerine ve haklarında yapılan yanlış yorumlara karşı birer savunucu olma istekliliklerine inanmalıdır.
- **Kapasiteyi ortaya çıkarınız ve eğitiniz:** Etkin ortaklıklar, genç ve erişkinleri hazır olmadıkları durumlarla aniden karşı karşıya bırakmak yoluyla kurulamaz. Erişkinler de tıpkı gençler gibi iletişim, liderlik, kendine güven duyma, birlikte çalışma, erişkin veya gençlerle çalışma, mülakatlara katılma vb. konularda eğitime ve belli başlı konularda (örneğin "HIV / AIDS'den korunma eğitimi") bilgi birikimine ihtiyaç duyarlar.
- **Kabul edilmelidir ki farklı tiplerde iletişim; saygısızlık, ilgisizlik, farklı hedef ve beklentiler anlamına gelmez:** Genç ve erişkinler, farklı tiplerde iletişimden doğabilecek sorunları çözenin en iyi yönteminin, "anlaşılmayanın sorulması" olduğunu söylerler. Tabii, ana hedefin daima akılda tutulması da bu tarz sorunları çözmekte yardımcı olabilir.
- **Gençlerin katılımına ve katkısına değer veriniz:** Etkin ortaklıklarda gençlere büyük beklentiler yüklenirken, diğer taraftan onlara yüklenen sorumlulukları yerine getirebileceklerinden de şüphe edilmez.
- **Erişkinlerin katılımına ve katkısına değer veriniz:** Erişkinler bu tarz ortaklıklara, bilgileri, deneyimleri ve kaynaklara ulaşmaktaki becerileriyle katkı sağlarlar. Etkin ortaklıklar erişkin ittifakına engel olur. Düşününüz ki, tüm erişkinler gençler için olumsuz düşünceler içinde olsunlar veya gençler için hazırlanan bir programa katılmanın kendilerine bir yararı olmadığına inansınlar.
- **Büyümeye yer açınız - ileri adımlar:** Genç ve erişkinler bundan sonra nereye gidebilir? Örneğin, akran eğitimi programları genç insanları eğitmek ve yeni özellikler kazandırmak için ideal yöntemlerdir. Ancak bu programlar nadiren ilerleme fırsatları sunar. Etkin programlar, gençlik için çalışan genç ve erişkinlere ilerleme fırsatları sağlamayı garanti eder.

ROGER HART'IN KATILIM MERDİVENİ

Roger Hart "katılım merdiveni" aracılığıyla çocuk /gençler ile erişkinler arasındaki değişik etkileşimleri göstermeyi amaçlamıştır. Merdivenin daha yüksekte bulunan basamakları, çocuk / gençlerin artmış derecelerde katılımını göstermektedir.

MERDİVENİN BASAMAKLARI	KATILIM DERECEŚİ
8. Genç inisiyatifli, erişkin ile paylaşılmış karar	Başlangıç /girişim ve projenin planlanması gençlere aittir ve gençler, erişkinleri karar alma sürecine katılım için davet ederler.
7. Genç inisiyatif ve yönetimi	Başlangıç/girişim gençlere aittir ve projenin nasıl yürüyeceğine gençler karar verir. Erişkinler mevcuttur, ancak direk görev almazlar.
6. Erişkin inisiyatifli, genç ile paylaşılmış karar	Başlangıç/girişim erişkinlere aittir, fakat gençler projenin planlama ve yürütölme aşamalarına dahil edilirler. Görüşleri dikkate alınır ve verilen kararları etkiler.
5. Bilgilendirme ve danışma	Proje erişkinler tarafından planlanır ve yürütölür, fakat gençlere danışılır. Gençler tüm süreçten haberdardır ve görüşleri ciddiye alınır.
4. Dahil etme ve bilgilendirme	Merdenin bu basamağı gerçek katılımın başladığı basamaktır. Projeye erişkinler karar verir, gençler ise önceden belirlenmiş görevler için gönüllü olurlar. Erişkinler gençleri yeterince bilgilendirir ve gençlerin görüşlerine saygı duyar.
3. Tokenizm	Çocuk / gençlere söz hakkı verilir ancak görüşlerini bildirme yolları / sınırları belirlenmiştir.(gençlerin panellerde kullanılması gibi)
2. Dekorasyon	Bu basamakta erişkinler, eylemlerinin nedeni gençlermiş gibi davranmazlar, gençleri dolaylı yoldan kullanırlar.
1. Yönlendirme	Gençler konu ve eylemler ile ilgili bilgi / fikir sahibi olmaz, yönlendirilirler.

Hart, Roger. *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. 1992.

GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞININ FAYDALARI

Araştırmalar göstermiştir ki; genç-erişkin ortaklıkları genç insanın gelişimine olumlu etkiler yapar. Genç-erişkin ortaklıkları genç insanlara;

- Sosyal yetenekler
- Sorun çözme yeteneği
- Kendi kendine karar verebilme yetisi
- Gelecek ve amaç kavramları (örneğin sağlıklı beklentiler, hedefler ve başarıya yönelim) kazandırır.

Bunlara ek olarak, erişkinler ve bu tarz ortaklıklarla yönetilen organizasyonlar da genç-erişkin ortaklıklarından faydalar sağlar.

Erişkinler;

- Farklı açılardan yeni fikirler alırlar.
- Daha geniş bir insan grubuna ulaşırlar.
- Konu ile daha ilgili ve yanıt verici program ve hizmetler geliştirirler.
- Bilgilerini paylaşma fırsatı bulurlar.

Organizasyonların kazançları ise;

- Genç insanlar organizasyonun misyon tanımına açıklık getirilmesine yardım ederler.
- Erişkinler ve organizasyonlar, bütünüyle toplumdaki gençlere ve gençliğe karşı daha duyarlı hale gelir.
- Organizasyonlar, programlarına çok yönlü fikirlerin katılımlarıyla karar alma süreçlerini renklendirmiş olurlar.
- Bu karar alma süreçlerine gençlerin katılımı; çeşitli vakıf ve finansör kuruluşlara, organizasyonun gençlerin katılım ve gelişimlerine yatırım yaptığını gösterir.

Youth/YouthNet savunucuları Kent Klindera, Naina Dhingra and Jane Norman'ın geliştirdiği Genç-Erişkin Ortaklık Oluşum'ndan uyarlanmıştır. Ocak 2003

ETKİN GENÇ-ERİŞKİN ORTAKLIĞI KARŞISINDAKİ ENGELLER

TUTUMLAR

ENGEL OLUŞTURAN TUTUMLAR

Pek çok erişkin halen gençlerin görüşlerini önemsememekte, değerli katkıları olabileceğine inanmamaktadır. Hatta kültürel normlar erişkinlerin, bu tutumlarının yanlış olduğunu görmelerini engelleyebilir. Erişkinlerin gençlere karşı tutumlarını değiştirmenin yollarından biri, bu konuya kültürel çeşitlilik ile ilgili konulara yaklaşır gibi yaklaşımdır. İnsanların görüşlerini belirleyen ya da değişmesine neden olan en önemli etken genellikle kişisel deneyimler olmaktadır. Gençlere sorumluluk vermenin ve onları karar alma sürecine dahil etmenin yararlarından biri; erişkinlerin, gençlerin olumlu katkılarına görmelerini sağlamasıdır.

Genellikle kültürel normlardan köken alan güç dinamikleri, gençlerin ve erişkinlerin birlikte çalışmalarını zorlaştırabilir. Okullardaki geleneksel eğitim gençlerin, tüm doğru yanıtları erişkinlerden beklemesine neden olabilir, bu sebeple gençler, kendi fikirlerinin erişkinler tarafından önemsenmeyeceğini ya da kabul edilmeyeceğini düşünebilirler. Erişkinler genellikle genç insanların bilgi ve yaratıcılıklarını küçümseme eğilimindedirler ve gençleri doğrudan ilgilendiren konularda dahi tüm kararları kendileri vermek isteyebilirler. Tüm bu nedenlerle sorunlara ortak çözümler bulabilmek, hem erişkinlerin hem de gençlerin çaba göstermesini gerektiren zor bir süreç olarak görülebilir.

Bir araştırmacı, erişkinlerin gençlere karşı farklı tutumlarını açıklamak amacıyla "Tutum Spektrumu" teorisini geliştirmiştir. Bu tutumlar, erişkinlerin gençleri programların planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarına ne kadar dahil edeceklerini belirlemektedir. Teoriye göre bu erişkinlerin gençlere karşı tutumları; "Nesne olarak gençler", "Bir "alıcı" olarak gençler" ve "Ortak olarak gençler" başlıklarıyla belirlenmiştir.

Nesne olarak gençlik: Bu yaklaşıma sahip erişkinler, tam bir erişkin dehasına inanırlar. Genç insanlar için en iyisini kendilerinin bildiğini düşünürler. Gençliği ilgilendiren tüm konuları kontrol etmeye yeltenir ve bunlara gençlerin katılımını en az seviyede tutmak isterler. Geçmiş deneyimlerine dayanarak, gençleri düşebilecekleri hataların sonuçlarına karşı önceden korumaya alma ihtiyacı hissederler. Gençleri sadece birer nesne olarak görenler, onların "gölge katılımı"ndan öteye geçmelerine izin vermezler. Bu davranışa bir örnek ise, bir devlet büyüğüne, gençleri ilgilendiren bir konuyla ilgili bir yazı yollayacak kişinin, yazının altına "daha etkili olacağını düşünerek" bir gencin imza atmasını sağlamasıdır.

Birer "alıcı" olarak gençlik: Bu yaklaşıma sahip erişkinler, gençlere erişkin toplumuna uyum gösterme konusunda yardım etmek gerektiğine inanırlar. Onlar, gençlerin karar alma süreçlerine katılımına izin verirler, çünkü bunun "gençler için faydalı" olduğunu düşünürler. Onlara

---

göre gençler henüz "gerçek insanlar" değildir ve "erişkinler gibi düşünebilmek" için daha çok pratiğe ihtiyaç vardır. Bu tarz erişkinler gençlere, erişkinlerin yapmak istemeyeceği tarzda önemsiz, havadan sudan görev ve sorumluluklar verirler. Gençliği "alıcı" olarak görenler, gençliğe bu katılımlara dair kuralları açıklar ve gençlerden de bu kurallara tam bağlılık beklerler. Bu tarza bir örnek ise; gençliğin sesinin nadiren duyulduğu bir çevrede, tamamen erişkinlerden oluşacak bir yönetici kurula göstermelik olarak bir gencin, ondan hiçbir yardım beklenmeyerek davet edilmesi olabilir. Gençler bu sayede erişkinlerin kasıtlı olarak tüm gücü ve kontrolü elinde bulundurduğunu fark ederler.

Ortak olarak gençlik: Bu yaklaşıma sahip erişkinler, gençliğe saygı gösterirler ve gençlerin şu halleriyle bile yapabilecek anlamlı katkılarının olduğuna inanırlar. Gençliğin katılımını teşvik edip, bu katılımın bir programın başarısına katkı sağlayacağına yürekten inanırlar. Genç insanların karar alınırken eşit söz hakkına sahip olmaları gerektiğini kabul ederler. Hem gençlerin hem de erişkinlerin kendilerine has yetenek, güç ve deneyimleri ile katkılar sağlayabileceklerini bilirler. Yine bu yaklaşıma sahip erişkinler, gençlerle de, aynen erişkinlerle çalıştıkları kadar rahat olur ve genç ve erişkinlerden oluşan bir ortamda çalışmaktan zevk alırlar. Gençleri birer ortak olarak gören erişkinler, gençliğin katılımının erişkinleri, erişkinlerin katılımının da gençleri zenginleştirdiğini bilir ve bu karşılıklı, saygıyla yürüyen ilişki, her iki tarafın da güçlerinden fayda sağlamış olur. Bu tarzda düşünceye bir örnek, toplumdaki gençlerin ihtiyaçlarına yönelik bir program hazırlarken, bu işe gençleri de dahil etmek olabilir.

4 National 4-H Council. Creating Youth/Adult Partnerships: The Training Curricula for Youth, Adults, and Youth/Adult Teams. Chevy Chase, USA: The Council, 1997.

Lojistik ve organizasyon engelleri

İyi niyet, iyi ortaklıklar kurmaya yetmez. Genç-erişkin ortaklığını destekleyen erişkinler, çalışma ortamlarını da gençlerin çalışmasına uygun şekilde düzenlemelidirler. Bu ortaklığa engel teşkil eden kurumsal engeller şunlardır;

Çalışma ve toplantı saatleri: Bir organizasyonun çalışma saatleri genellikle gençlerin okul veya işte oldukları zamanlarla çakışır. Gençliği işin içine katmak için önemli toplantıların zamanlaması titizlikle yapılmalıdır. Bu zamanlamalarda sıklıkla sorunlar çıkabilse de genç-erişkin ortaklığı kurulacaksa fedakarlık yapılması her zaman gündemde olmalıdır. Fedakarlık erişkinler için, toplantı saatlerinin akşamüstlerine, erken akşam saatlerine veya hafta sonlarına kayabilmesi anlamına; gençler için ise, önemli bir gündüz toplantısına katılabilmek için okuldan izin almak anlamına gelecektir.

Ulaşım: Birçok gencin kendine ait bir taşıtı yoktur. Programı yapanlar, toplantıları rahat ulaşılabilir yerlerde planlamalıdır. Ayrıca, gençlerin ulaşım masrafları da geciktirilmeden karşılanmalıdır.

Beslenme: Gençlerin çok azı, iş muhitlerinde yiyecek alabilecek kadar paraya sahiptir. Eğer toplantılar yemek saatleriyle çakışıyorsa, gençlerin yemek masrafları da karşılanmalıdır.

Gerekli araç-gereç ve destek: Gençlere de diğer personele verilen araç-gerecin (bilgisayar, kartvizit vb.) aynısından verilmelidir. Aksi takdirde bu eksiklik, gençlerin, pozisyonları ne olursa olsun kendilerini erişkinler kadar önemli hissedememelerine neden olacaktır.

İşleyiş ve kurallar: Gençlerin ve erişkinlerin fikirlerini almak koşuluyla, organizasyonlar kurallarını genç-erişkin ilişkilerine göre belirlemelidirler. Örneğin, eğer bir program gece seyahati yapmayı gerekiyorsa, herkes kendi görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Bu kurallar, gençlere zaman zaman bir ebeveynin katılımını veya gencin evine personelden biri tarafından bırakılmasını öngörecektir şekilde düzenlenmelidir. Genç-erişkin ortaklığının amacı, konulacak bu kurallara rehberlik edecektir.

Eğitim: Sadece erişkinlerle çalışmaya alışmış organizasyonların, bu değişen ortama ayak uydurmak için eğitime ihtiyacı olabilir. Gençlerle doğrudan beraber çalışacak olsun veya olmasın tüm erişkin çalışanların, gençlerin ihtiyaçlarını göz önüne alarak, onların fikir ve bakış açılarını anlayacak şekilde eğitilmesi şarttır. Tüm erişkin personel, gençlerin kendini değerli hissetmesi için gerekli ilgiyi göstermelidir.

Başarılı bir genç-erişkin ortaklığının kurulması çok fazla çaba gerektirir ve ortaklığın devam etmesi de kolay değildir. Ancak, gençlere ve onlarla çalışan organizasyonlara faydaları çoktur. Bu potansiyel faydaları akılda tutanlar, ortaklığın bu kadar çabaya değeceğini görecektir ve hatta bu işin düşündüklerinden de kolay olduğunu fark edeceklerdir.

AKRAN EĞİTİMİ PROGRAMLARININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İzleme ve değerlendirme arasındaki fark nedir?

İzleme; analiz ve yararlı bilgilerin, projenin yürütülmesine yardımcı olmak için toplanmasıdır. İzleme, işlerin nasıl planlandığını ve nasıl yapıldığını karşılaştırır.

Değerlendirme; sürmekte olan veya tamamlanmış projenin dikkatle sınanmasıdır. Değerlendirmenin amacı; programın etkin ve verimli olmasını sağlayacak yolları bulmaktır.

"Süreç değerlendirmesi", "Etki değerlendirmesi", ve "Sonuç değerlendirmesi" kavramları ile ne ifade ediyoruz?

Program etkinliklerinin izlenmesi sırasında toplanan verilerin ışığında süreç değerlendirmesi bize, programın ne kadar iyi uygulandığını gösterir (Örneğin; program hedef kitleye ulaştı mı?).

Etki değerlendirmesi, hedef kitlede etkinliğin gerçekleştiği andaki etkileri belirler (Örneğin; artan bilgi veya davranış değişikliği).

Sonuç değerlendirmesi, program çabalarının daha uzun vadede etkilerinin değerlendirilmesidir ve daha kalıcı değişiklikleri ölçer (Örneğin, CYBİ oranlarının azalması, sağlık hizmetlerinin kullanımının artması).

Sonuç ve etki değerlendirmesi bu yüzden programın sonuçlarını ve etkilerini ölçer, program öncesi ve sonrası toplanan verileri karşılaştırır.

Göstergeler nelerdir?

Gösterge, programın hedeflerinden birine ulaşmada sağlanan başarının ölçөгüdür. Göstergeler ölçülebilir, gerçekçi ve doğrulanabilir olmalıdır. Örneğin proje sonlandığında, belirli bir sayıda lise öğrencisine ulaşılmış olmalıdır veya belirli bir sayıda / oranda hedef kitle kondom kullanmaya karar vermiş olmalıdır.

Bu program uygulanmadan önce, bir takım ölçülebilir amaç ve gösterge belirlenmiş olmalıdır.

Göstergelerin sayısı, süreç değerlendirmesine bağlıdır. Bu göstergeler projenin parçası olarak, önerilen etkinlikleri göstermelidir. Örneğin; bu gösterge eğitim çalışmayı sayısı, eğitilen akran eğitimci sayısı, eğitim oturumu sayısı, dağıtılan kondom sayısı vb. olabilir. Değerlendirmenin bir başka bölümü de etki ve sonuç göstergelerini ölçmelidir. Bu ölçüler, programın gerçek etkisini ve daha uzun vadede sonuçlarını gösterir. Örneğin; bilgi düzeyinde değişim, hedef kitlenin tutum ve davranışları.(Tipik akran eğitimi göstergeleri için aşağıdaki kutuya bakınız)

TİPİK AKRAN EĞİTİMİ GÖSTERGELERİ

Süreç değerlendirmesi (izleme)	Sonuç / etki değerlendirmesi
*eğitilen akran eğitimci sayısı	*HIV bulaş yollarının bilinmesi
*düzenli toplantı katılımı	*varolan hizmetlerin bilinmesi
*eğitimci / katılımcıların cinsiyeti	*varolan hizmetlerin kullanımı
*sağlanan genç katılımcı düzeyi	*hizmetlerden yararlanma konusunda tutum
*riskli gruplara ulaşma amaçlı etkinlik sayısı	*kondom kullanma eğilimi
*dağıtılan eğitim materyali sayısı	*riskli cinsel davranışlar
*ulaşılabilir hedef katılımcı sayısı yada oranı	*cinsel eş sayısı
*diğer hizmetlere yönlendirme	*malîyetler

Davranış değişikliğini ölçme güçlüğü

Akran eğitimcileri; katılımcılara ne öğrettiklerini bildikleri sürece bilgi düzeyindeki değişiklikleri ölçmeleri kolaydır. Tutum, beceriler (en azından algılanan beceriler) ve davranış eğilimlerini ölçmek de nispeten kolaydır. Gerçek davranış değişikliğinin ölçümü daha karmaşıktır ve daha detaylı ölçüm yöntemlerini gerektirir. Bazen akran eğitimi etkinlikleri sonucundaki davranış değişiklikleri sadece kişilerin kendi davranışları ile ilgili raporlarla ölçülür, ancak değişikliklerin kontrolü güçtür. Dahası madde kullanımı ve cinsellikle ilgili sorular sorulması bazı kültürlerde ve kurumlarda ters etki yaratabilir. Davranışsal verilerin toplanması ve program süreç ve sonuçları hakkında rapor verilmesi önemlidir.

Akran eğitimi hakkında yapılan araştırmalar, çeşitli göstergeler için olumlu olmuştur. Bazı programlar, katılımcılar arasında cinsel aktivite başlangıcının geciktiğini ve artmış korunma davranışı olduğunu göstermiştir. Diğer araştırma verileri - özellikle büyük çaplı programlar için - bireylerin ötesinde etkiler göstermiştir, örneğin toplumda HIV ve CYBİ insidansının düşmesi gibi.

Basit ve yaratıcı değerlendirme için öneriler

Az sayıda akran eğitimi programı belirli araştırma projelerinin parçasıdır ve bu nedenle deneysel olarak düzenlenmezler. İyi bir araştırma projesinde, programın yararlılığını ölçmek için katılımcılar bir ve birkaç durumda değerlendirilmelidir (örneğin, uygulamalara katılıp / katılmamış olmak, farklı uygulamalara katılmış olma vs.). Bu yüzden grup her ne kadar eşit koşullarda karşılaştırılıyor olsa da, akran eğitimi programı sonucunda gerçekleşen değişiklikleri tespit etmek güçtür.

Yine de özenli bir araştırma yöntemi olmaksızın bir akran eğitiminin etkilerini ve değerini ölçmenin çok çeşitli yolları vardır. Aşağıda, akran eğitimi programlarının izlenmesi ve raporlanması hakkında bazı kolay ve faydalı öneriler verilmiştir:

- Eğitime bir soru formu ile başlayınız. Bu soru formu; bilgi, tutum ve davranışları değerlendirmek amacıyla bir topluluktan bir sınıfa kadar farklı düzeylerde uygulanabilir. Değerlendirme, eğitim öncesi ve sonrası verilen soru formlarının karşılaştırılması ile mümkün olmaktadır.
- Akran eğitimciler ile yapılan planlama toplantıları, eğitim oturumları, çalıştaylar gibi akran eğitimi etkinliklerini filme alınız.
- Akran eğitimi etkinliklerinin fotoğraflarını çekiniz.
- Katılımcıların program deneyimleri ile ilgili bir mektup yazmalarını isteyiniz.
- Basın-yayın organlarının dikkatini çekecek ve kaydedilecek etkinlikler yaratınız (böylece ucuza, kaliteli çekimler elde etmiş olursunuz).
- Okullardan / kuruluşlardan gelen konuyla ilgili talepleri ilgili kişilerle paylaşınız.
- Katılımcıların program dahilindeki genel ve özel uygulamalar ile ilgili fikirlerini öğreniniz.
- Mümkün olduğunca, akran eğitimlerinde işlenen konular (akran eğitiminin kendisi, HIV/AIDS, madde kullanımı, şiddet, cinsellik ve üreme sağlığı vb.) ile ilgili konferanslarda yer alan sunumları ve katılımcı sayılarını kayıt altında tutunuz.

Kaynaklar:

Webb, D. and Elliott, L. Learning to live. Monitoring and evaluating HIV/AIDS programmes for young people. Save the Children, 2000.

Waszak, C. and Svenson, G. Meeting the challenges of evaluation peer programs, A practical guide to avoiding the perils and pitfalls of resaerch in the real world. Family Health International-YouthNet, 2002.

KINSEY CETVELİ

Kinsey cetveline göre cinsel yönelimler sadece heteroseksüel ve homoseksüel değil, daha geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Tamamıyla heteroseksüel ve tamamıyla homoseksüel eğilimlerin yanısıra nispi heteroseksüel ve homoseksüel deneyimlere ya da yanıtlara dayanan bir ara sınıflandırma yapılması düşünülmüştür. Bireyler yaşamlarının değişik dönemlerinde bu cetvel üzerinde herhangi bir konumda bulunabilirler. Aşağıda gösterilen yedi noktalı cetvel, gerçekte varolan pek çok konumu göstermeye yaklaşmıştır.

KINSEY CETVELİ

- 0 - tamamıyla heteroseksüel
- 1 - genellikle heteroseksüel, rastlantısal olarak (nadiren) homoseksüel
- 2 - genellikle heteroseksüel, ancak rastlantısal olarak daha sık olarak homoseksüel
- 3 - eşit derecede heteroseksüel ve homoseksüel
- 4 - genellikle homoseksüel, ancak rastlantısal olarak daha sık olarak heteroseksüel
- 5 - genellikle homoseksüel, rastlantısal olarak (nadiren) heteroseksüel
- 6 - tamamıyla homoseksüel

5 Kinsey, A.C. et al. (1948-1998). Sexual Behavior in the Human Male. Philadelphia: W.B. Saunders/Bloomington: Indiana University. Press. [First publication of Kinsey's Heterosexual-Homosexual Rating Scale. Discusses Kinsey Scale, pp. 636-659.]

EK 5 EK UYGULAMALAR

CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET NE ANLAMA GELİR?

BASIN-YAYIN GÖRÜNTÜLERİNİN ÇÖZÜMLEMESİ

"BEKARLAR" HAFTA SONU PARTİSİ

UYGULAMA: CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET NE ANLAMA GELİR?

AMAÇ Katılımcıların "cinsiyet" ve "toplumsal cinsiyet" farkını anlamalarını sağlamak.

SÜRE 15 dk.

MALZEMELER Büyük boy kağıtlar, tahta kalemleri, bant; cinsel yönelime ait tanımların yer aldığı bir saydam ya da karton.

UYGUNLUK Tüm eğitimler ve saha çalışmaları

İŞLEYİŞ Büyük bir kağıt üzerine iki sütun çiziniz. Birinci sütuna "Cinsiyet" başlığını yazarak diğer sütunu boş bırakınız. Katılımcılardan, cinsiyet ile ilgili akıllarına gelen tüm kelimeleri söylemelerini isteyiniz ve ilgili sütuna kaydediniz. Diğer sütuna "Toplumsal cinsiyet" başlığını yazarak aynı uygulamayı bu kavram için de yapınız.

KAPANIŞ Cinsiyetin biyoloji ve genetik ile ilişkili olduğu, ancak toplumsal cinsiyetin kadın ve erkekler için sosyal / kültürel düşünce ve davranış beklentilerini içerdiğini, bu nedenle toplumsal cinsiyet anlayışının farklı kültür ve toplumlarda değişkenlik gösterebileceğini açıklayınız.

Son olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının günlük yaşamda çoğu zaman karıştırıldığına, ancak farklı kavramlar olduklarına dikkat çekiniz.

6 de Bruyn, M. and France, N. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001.

CİNSİYET Bir kişinin fizyolojik özelliklerine göre kadın ya da erkek olma durumunu belirler: cinsel organ tipi (penis, testisler, vajina, göğüsler); baskın olan hormon tipi (östrojen, testosteron); yumurta ya da sperm üretebilme; doğum yapabilme, emzirebilme vs.

TOPLUMSAL CİNSİYET Kadın ve erkekler hakkında genel olarak kabul edilen görüş ve beklentiler (normlar) bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanım, tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanısıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

Katılımcılardan biri cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin sözlük anlamlarını sorduğunda, sözlüklerde her iki kelimenin benzer anlamlarda kullanıldığını, ancak akran eğitimi çerçevesinde "toplumsal cinsiyet" kavramının sosyal bilimler alanında kullanılan açıklamasını tercih edeceğimizi açıklayınız.

UYGULAMA: BASIN-YAYIN GÖRÜNTÜLERİNİN ÇÖZÜMLEMESİ

AMAÇ Katılımcıların, kadın ve erkeğin basın yayın organlarında nasıl gösterildiğini ve bu görüntülerin toplumsal cinsiyete dayalı stereotiplere etkilerini incelemelerini sağlamak.

SÜRE 25 dk.

MALZEMELER Soruların yer aldığı kağıtlar; dergi ve gazetelerden resimler, büyük boy kağıtlar, kalemler

UYGUNLUK Tüm eğitimlerde ve saha çalışmalarında

İŞLEYİŞ Çalıştaydan önce; gazete ve dergilerden kadın ve erkekleri farklı durumlarda gösteren görüntüler (reklam, karikatür vb.) toplayınız. Katılımcılar olumlu görüntülerin yanı sıra, stereotipleri olumsuz yönde etkileyen görüntüleri de seçmelidirler. Tepegöz sunumu yapılması faydalı olacaktır. Katılımcıları üçer kişilik gruplara ayırınız; her gruba büyük boy kağıt, kalem ve soruların bulunduğu kağıtlarla birlikte üç tane görüntü (resim) veriniz. Stereotiplerin anlayış ya da düşünce olduğunu ve stereotipleri sorgulamadığımızı açıklayınız. Her ne kadar kabul etmesek de stereotipleri -örneğin basın yayın organlarında- defalarca duyuyor ve görüyoruz. Bu stereotiplerin bizim tutum ve davranışlarımızı nasıl etkilediğini anlamalıyız. Katılımcılardan, görüntüleri incelemelerini ve teker teker aşağıdaki soruları yanıtlamalarını isteyiniz.

- Görüntü kadınlar ve erkeklerle ilgili ne mesaj veriyor?
- Görüntü kadınları ve erkekleri iyi mi kötü mü gösteriyor?
- Görüntü toplumsal cinsiyete dayalı stereotipleri güçlendiriyor mu?
- Kendinizin, anne, baba veya kardeşinizin görüntülenen kişi olmasını ister miydiniz?

Neden?

7 de Bruyn, M. and France, N. Gender or sex: who cares? Skills-building resource pack on gender and reproductive health for adolescents and youth workers. Chapel Hill, Ipas, 2001.

Her gruptan ellerindeki görüntülerden birini sunmalarını ve soruları cevaplamalarını isteyiniz. Diğer katılımcılara, grubun fikirlerine katılıp katılmadıklarını sorunuz.

KAPANIŞ

Basın-yayın reklamlarının toplumsal cinsiyet stereotiplerini kullanarak, insanların ürünleri almalarını sağlamaya çalıştıklarını belirtiniz. Kadın ve erkeğin toplumdaki rolleri hakkındaki fikirler değiştikçe, basın-yayın organları toplumsal cinsiyet stereotiplerini zararlı olacak bir şekilde ortaya koyabilir. Örneğin, tütün reklamları kadınların macera ve bağımsızlık arzularına hitap etmeyi hedefler. Değiştirmeyi istediğimiz toplumsal cinsiyet stereotipleri ile zıt düşse de aldığımız mesajların sağlığını etkilerinin farkında olmalıyız.

UYGULAMA: "BEKARLAR" HAFTA SONU PARTİSİ

AMAÇ Kişinin kendisini HIV virüsünden korumasını sağlayacak motivasyonu oluşturmak. Bireylerin davranışları sonucunda virüs bulaşının ne kadar kolay olduğuna dikkat çekmek.

SÜRE 30 - 40 dk.

MALZEMELER

- Her katılımcı için bir kalem
- Her katılımcı için yaklaşık 4 adet 3cm²'lik ufak kağıt. Bunlar otel odası anahtarı yerine kullanılacaktır.
- Üzerlerinde çok küçük HIV yazan aynı ölçülerde 1 ya da 2 gruba ayrılmış 4 kağıt
- Dans müziği çalmak üzere müzik seti.

UYGUNLUK Eğitimci eğitimleri

İŞLEYİŞ Katılımcıların her birinin torbadan 4 adet kağıt çekmelerini isteyiniz. Partiye katılacak olan 1 ya da 2 katılımcının ya da eğitiminin, üzerlerinde çok küçük harflerle HIV yazan 4 adet oda anahtarını almalarını sağlayınız.

Bu uygulamada katılımcılar hayali bir dinlenme yerindeki partiye davet edilirler. Kendilerine çekici gelen birini gördükleri takdirde oda anahtarlarını paylaşabilecekleri söylenir. Yaklaşık 2-3 dakika uzunluğunda 2 ya da 3 parti düzenlenebilir. Parti sonunda, anahtar değişimleri nedeni ile bir çok yeni enfeksiyonlu katılımcı ortaya çıkacaktır.

Katılımcılara: "Bu uygulamada özel bir partiye davet edilmiş gibi davranacağız. 3-4 günlüğüne çok ünlü bir eğlence yerinde özel bir hafta sonu geçireceğiz. Bu gece cuma gecesi ve müzik grubumuz, bekarlar için düzenlenen bu büyük partide yerini alacak. Herkes birbiriyle kaynaşmalı ve birbirini tanımalı. Elinizde tuttuklarınız sizin oda anahtarlarınız. Dilerseniz bu anahtarları çekici bulduğunuz kişilere verebilirsiniz. Kural şu, anahtarınızı birisine verdiğiniz takdirde siz de ondan bir tane almak zorundasınız. Böylece her zaman 4 anahtar taşıyacaksınız. Sanırım müzik çalmaya başlıyor." Şimdi hep beraber bu büyük partiye gidelim!" şeklinde bir açıklama yapabilirsiniz.

Müziği başlatınız. Herkes oda anahtarlarını bir defa değiştirdikten sonra (yaklaşık 2-3 dakika) müziği durdurunuz ve katılımcılara talimatları dikkatlice dinlemelerini söyleyiniz.

Bu noktada katılımcılara, ellerindeki kağıtlara bakarak farkına varmak üzere oldukları sonuçları kimseye belli etmemeleri gerektiğini açıklayınız. Katılımcılar, kimsenin öğrenmesine izin vermeden ellerindeki anahtarları gizlice kontrol etmeli ve anahtarların üzerinde HIV yazıp yazmadığına bakmalıdırlar. Onlara durumu belli edecek tepkiler vermemeleri gerektiğini hatırlatınız.

---

latınız. "Bu tıpkı poker oynamak gibidir, elinizdeki kartları kimsenin bilmemesi gerekir." Onlara bazılarının hala boş anahtarları olduğunu fakat diğerlerinin, ellerinde bir ya da birden fazla HIV yazan anahtar tuttuklarını söyleyiniz. Bu noktada herkes eline kalem alıp sahip olduğu 4 anahtara da HIV yazıyor gibi davranmalıdır. Bu arada elinde HIV yazılı anahtarı olanların (bunu başkasına bulaştırmış dahi olsalar) diğer anahtarlara gerçekten HIV yazmalarını söyleyiniz.

Üzerinde HIV yazan anahtarı bir başkasına vermiş olsanız bile, teknik anlamda hala HIV virüsü taşıyorsunuz demektir. Kayak, güneşlenme, yüzme vb. ile dolu yoğun bir günün ardından, bu gecenin cumartesi gecesi olduğunu ve ikinci çılgın bekarlar partisinin başladığını anons ediniz. Katılımcılar şu anda ellerinde tuttukları oda anahtarlarıyla ikinci partiye iştirak ederler. Partiyi başlatınız. Kuralların bir önceki partiyle aynı olduğunu hatırlatınız. Zamanı geldiğinde katılımcılar tekrar kağıtlarını önceden olduğu gibi işaretlerler.

KAPANIŞ Katılımcılar kağıtlarını kontrol ettikten sonra kaç kişinin elinde 4 adet temiz anahtar tuttuğunu, kaç kişinin virüs kapıldığını sorunuz. Anahtarları temiz olan katılımcıların virüsten nasıl korunduklarını sorunuz. Katılımcılara;

Duyguları ya da tepkileri doğrultusunda şaşkınlık yaşayıp yaşamadıklarını

Gerçek yaşamdaki olaylarla kullandıkları stratejiler arasında paralellik olup olmadığını

Oyun içinde tutucu olmaya karar veren olup olmadığını

Oda anahtarını sadece bir kişiyle değiştiren biri olup olmadığını (Tek eşlilik sembolü olarak), işi şansa bırakmanın bu durumda nasıl görüldüğünü sorunuz.

İnsanlara HIV virüsünün her karşılaşmada kesin olarak geçmediğini hatırlatınız. İnsanlara, belki de bilerek, başka insanlara virüs bulaştırmanın nasıl bir duygu olduğuna dair tartışmaları için yeterli zaman veriniz. Grubu HIV virüsü ile ilk tanıştıran bir ya da iki insanın bu uygulama boyunca öğrendiklerimizde ne kadar önemli bir rol oynadığını belirtiniz. Belki de onların davranışları, diğer insanları eğiterek ve bazıları için de bu olayı daha gerçek hale getirerek, bu HIV salgınının daha yavaş yayılmasına yardım edecektir.

8 Kaynak: High Risk Adolescent Project "H-RAP" Curriculum of Westover Consultants in Washington DC, USA.

